

ČESKÁ

2018, vol. 22, no. 2

KINANTROPOLOGIE

Časopis České kinantropologické společnosti vychází s finanční podporou
AV ČR, ČOV, FTVS UK Praha, FTK UP Olomouc a FSpS Brno.

Journal of the Czech kinanthropological society is published with financial support
of AV ČR, COV, FTVS UK Prague, FTK UP Olomouc a FSpS Brno.

Česká kinantropologie

(ISSN 1211-9261)

vydává Česká kinantropologická společnost.

Vychází 4x ročně.

Časopis Česká kinantropologie je recenzovaný vědecký časopis zaměřený na kinantropologii. Publikuje příspěvky o výsledcích výzkumu z oblasti teorie, empirického výzkumu a metodologie. Cílem je podporovat rozvoj vědeckého poznání záměrné pohybové činnosti, její struktury a funkcí a jejich vztahů k rozvoji člověka jako biopsychosociálního individua.

Nabídka rukopisů

Redakce přijímá původní výzkumné práce, teoretické studie, přehledové studie, stručné zprávy z odborných akcí (konference, semináře apod.), recenze nových knih a informace o akcích České kinantropologické společnosti v českém (popř. slovenském) jazyce, od zahraničních autorů v anglickém jazyce.

Rukopis dodejte elektronicky do systému na adrese **www.ceskakinantropologie.cz** nebo e-mailem: **ceskakinantropologie@seznam.cz**. Na závěr textu uveďte úplnou kontaktní adresu včetně e-mailové adresy.

Rukopis musí obsahovat název, jména autorů, souhrn s klíčovými slovy v češtině (15–20 řádků), název statí, souhrn a klíčová slova v angličtině, vlastní text, abecední seznam literatury, kontaktní údaje.

Bibliografické odkazy musí být úplné a odpovídat požadavkům našeho časopisu. Rukopisy musí používat velikost písma 12 a řádkování 1,5. Stati by neměly přesahovat 12 – 15 normostran (tj. 5000 slov, recenze 3 normostrany, zprávy a informace 2 normostrany). Pro grafy a obrázky vyžadujeme zdrojové soubory (soubor, v němž byly vytvořeny, grafy nejlépe v programu Excel, obrázky ve formátu TIF, JPG nebo EPS). Redakce provádí jazykovou úpravu textu.

Recenzní řízení je oboustranně anonymní dvěma nezávislými recenzenty. Redakce si vyhrazuje právo anonymizace textu, tj. odstranění údajů usnadňujících identifikaci autorů předtím, než text postoupí do recenzního řízení. Nabídnout rukopis jinému časopisu, zatímco je posuzován našim časopisem, je považováno za neetické. Autoři budou vyrozuměni o výsledku recenzního řízení a instruováni o případných změnách.

Podrobné pokyny pro autora jsou uveřejněny na internetu: www.ceskakinantropologie.cz

Adresa redakce: Česká kinantropologie,

José Martího 31, 162 52 Praha

Telefon: (+420) 220 172 062

E-mail: ceskakinantropologie@seznam.cz

Česká kinantropologie

(ISSN 1211-9261)

published 4x annually

by Czech Kinanthropology Association.

Journal Česká kinantropologie is reviewed scholarly journal that focuses on kinanthropology. It publishes papers about results of theoretical, empirical and methodological research. The objective is to endorse scientific development of the intentional physical movement, its structure and functions as well as its connections to development of men as bio-psycho-sociological entity.

Manuscript submission

The editors accept original empirical research papers, theoretical studies, short news about conferences and workshops, reviews of new books and information about proceedings of Czech Kinanthropology Association in Czech (eventually in Slovak) language or in English language from foreign authors. Add the manuscript to the system in the electronic form at the address: **www.ceskakinantropologie.cz** or via e-mail: **ceskakinantropologie@seznam.cz**. The end should contain complete information, including contact address and e-mail address.

Manuscript must contain title, name of authors, abstract with key words in Czech language (15–20 lines), title, abstract and keywords in English language, text of the article, alphabetical list of references for literature cited in the text, contact data. Bibliographic references must be fully defined and correspond to Journal standards. Manuscripts must use font size 12 and 1,5 space. The maximum length of original research papers is 12–15 pages (about 5000 words), review 3 pages and information 2 pages. Please submit all tables, graphs and illustrations as separate files in the format, in which they were created, with graphs preferably in Excel and illustrations preferably in TIF, JPG or EPS. The editors review and edit the text.

The editorial review process is anonymous on both sides. The editors reserve the right to ensure the anonymity of the text's content, i.e. to eliminate any information or data that could facilitate identification of the author, before submitting the text to the review process. Submission of a manuscript to another journal while it is under review by the Journal Česká kinantropologie is considered unethical. Review guideline and full guidelines for authors are on the Internet: www.ceskakinantropologie.cz

Address: Česká kinantropologie,

José Martího 31, 162 52 Praha, Czech Republic

Phones: (+420) 220 172 062

E-mail: ceskakinantropologie@seznam.cz

OBSAH

WAIC, M. Úvodem	5
BOBRÍK, M. Telesná výchova a šport na Slovensku po vzniku Československa (1918–1924).....	6
WAIC, M. Autoklub Republiky československé v prvním desetiletí meziválečného Československa.....	20
CHLADOVÁ, M. Josef Laufer a počátky sportovní rozhlasové žurnalistiky v Československu.....	36
STRACHOVÁ, M. Sokol Brno I – mateřská jednota elitních československých gymnastů.....	46
KOLÁŘ, F. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský v olympijském hnutí mezi válkami.....	58
ŠKODA, Z. Hry X. olympiády v Los Angeles 1932: příběh československé olympijské výpravy.....	68
MAŁOLEPSZY, E. The state of research on the history of sports and tourism in the Volhynia Voivodeship in the years 1921–1939.....	78
ŠTUMBAUER, J. Tělesná výchova a sport v protektorátu Čechy a Morava	87
Recenze	
NEKOLA, J. Sport a doping	108

CONTENT

WAIC, M. Foreword.....	5
BOBRÍK, M. Physical education and sport in Slovakia after creation of Czechoslovakia (1918–1924).....	6
WAIC, M., Automobilists in interwar Czechoslovakia.....	20
CHLADOVÁ, M. Josef Laufer and the beginnings of sports radio journalism in Czechoslovakia.	36
STRACHOVÁ, M. Sokol Brno I – the parent union of the elite of Czechoslovak gymnasts	46
KOLÁŘ, F. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský in the interwar olympic movement.	58
ŠKODA, Z. Games of the X olympiad in Los Angeles 1932: the story of the Czechoslovak olympic team.	68
MAŁOLEPSZY, E. The state of research on the history of sports and tourism in the Volhynia Voivodeship in the years 1921–1939.....	78
ŠTUMBAUER, J. Physical education and sport in the protectorate of Bohemia and Moravia	87
Critical reviews	
NEKOLA, J. Sport and doping.....	108

ÚVODEM

FOREWORD

Vážené čtenářky a čtenáři,

v letošním roce si připomínáme řadu historických událostí, které se odehrály v letech končících magickou osmičkou a rozhodovaly o osudu celých generací, žijících v Českých zemích a na Slovensku. Vznik Československé republiky, okleštění území Československa po mnichovské dohodě, komunistický převrat i federalizace socialistického Československa – jediná a poněkud formální vymoženost pražského jara – všechny tyto milníky českých a československých dějin významně ovlivnily také vývoj tělesné výchovy a sportu. Následující studie jsou příspěvkem historiků sportu ke stoletému jubileu Československé republiky, zejména k jejím počátkům, ale textem Jana Štumbauera i k jejímu konci. Nezvolili jsme analýzu historických událostí, které se přímo vážou k magickým osmičkám našich moderních dějin, ale ty kapitoly z dějin sportu, které ilustrují postavení sportu ve společnosti meziválečného Československa, což je doba, která má rozhodně co říci i současnosti, včetně té sportovní.

Zařadili jsme také příspěvek polského kolegy, který je první vlaštvou spolupráce českých a polských historiků sportu, jež započala česko-polskou konferencí Vznik Československé a Polské republiky a role sportu při vytváření nové státní identity, jež byla věnována stoletému jubileu obou států a konala se v květnu 2018 v Praze. Tato spolupráce by měla hlouběji osvětlit roli sportu při formování polské a československé společnosti v meziválečném období a další studie polských kolegů by měly následovat. Pro vzájemné poznání dějin sportu po první světové válce, jejíž výsledek umožnil vznik obou států, jsme využili možnost publikace v odborných periodikách obou zemí. Reprint studií českých autorů v angličtině, které toto číslo České kinantropologie uvádí, uveřejní v roce 2019 v prémiovém čísle polské odborné periodikum „Sport i Turystyka – Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe“, které je pokračovatelem časopisu „Kultura Fizyczna“. Oba Tituly vydávala a bude vydávat Univerzita Jana Długosza v Czestochowie.

Vydání tohoto čísla České kinantropologie bylo financováno, kromě tradičních podporovatelů uvedených na titulní straně, také z prostředků programu Progres Q19 „Společensko-vědní aspekty zkoumání lidského pohybu II“.

prof. PhDr. Marek Waic, CSc.
editor čísla

TELESNÁ VÝCHOVA A ŠPORT NA SLOVENSKU PO VZNIKU ČESKOSLOVENSKA (1918–1924)

PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN SLOVAKIA AFTER CREATION OF CZECHOSLOVAKIA (1918–1924)

MIROSLAV BOBRÍK

Samostatné oddelenie telesnej výchovy a športu

Fakulta chemickej a potravinárskej technológie, STU Bratislava, Slovenská republika

SÚHRN

V predloženej štúdii sa snažíme poukázať na problémy v oblasti telovýchovy a športu na Slovensku po vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov. Vplyvom silného maďarizačného útlaku nemali Slováci do roku 1918 vlastné telovýchovné a športové organizácie. Zásluhou vyspelého českého športového hnutia, súbežne s etablovaním československej štátnej moci sa za výdatnej pomoci českých športových funkcionárov zakladali aj telocvičné, športové a turistické organizácie ako výraz československej štátnosti. Národnostné menšiny na našom území si od vzniku ČSR budovali svoje organizácie ako výraz národnostného a politického zápasu.

Kľúčové slová: problémy multinacionálneho a multikultúrneho prostredia Slovenska po roku 1918, pomoc českých telovýchovných a športových organizácií pri zakladaní telocvičných, športových a turistických organizácií

ABSTRACT

Creation of the Czecho-Slovak Republic after the WWI in 1918 meant a milestone also in the development of physical education and sport in Slovakia. New Czecho-Slovak government tried within the new constitutional conditions to enforce the Czechoslovak character of the state and to withhold the Hungarian influence in individual towns.

Following its multi-national, multi-cultural and multi-confessional history, Slovakia had to get over long-time Hungarian wrongdoing and hungarization also in the area of sport. Before 1918, the Hungarian and partially also German sport clubs prevailed and any efforts to establish Slovak sport clubs were more platonic than realistic. However, the conditions and circumstances changed and adapted to the new state layout after 1918.

Because of the tense military-political situation at the Czech borders and in Slovakia during 1918–1920, arrival of the Czech and also German sport organizations was

postponed until 1921. The Sokol (Falcon) organization started to organize its advertising tours to Slovakia in 1921. Similarly, the German organizations DTV came to Bratislava in 1921 and to Spiš in 1922. All relevant national physical education, sport, scout or touristic organizations gradually established themselves. Particularly the physical education organizations were ideologically closely connected with political parties. Football, volleyball, basketball, tennis, swimming, wrestling, box and table tennis became the most popular sports during 1918–1924. However, Slovakia lagged behind when talking about the material and technical equipment, swimming pools or gyms. Often, Czech sport enthusiasts, who originally came during 1918–1920 to protect the new republic, were also helping with the development and management of the sport clubs.

Key words: the problems of the multi-national and multi-cultural environment of Slovakia after 1918, the help of Czech sport organizations in setting up gyms, sports and tourism organizations

ÚVOD

Vznik ČSR v roku 1918 znamenal prelomový medzník aj vo vývoji telesnej výchovy a športu na Slovensku. V nových štátoprávnych podmienkach sa snažila československá vládna moc posilniť československý charakter štátu a potlačiť maďarský vplyv v jednotlivých mestách, pričom Slovensko svojou multinacionálnou, multikultúrnou a multikonfesionálnou históriou muselo prekonať po vzniku nového štátneho útvaru príkoria dlhoročnej tvrdej maďarizácie aj na poli športu. Podľa sčítania ľudu z roku 1921 žilo na Slovensku z celkového počtu 2 958 557 obyvateľstva 68,07 % Čechoslovákov, 21,54 % Maďarov, 4,73 % Nemcov, 2,89 % Rusínov, 2,38 % Židov a 0,39 % iných príslušníkov.¹ V multinacionálnych centrách ako Bratislava žilo v roku 1921 87 621 obyvateľov (z toho podiel Čechoslovákov tvoril 39,8 %, Nemcov 27,7 % a Maďarov 22,2 %), zatiaľ čo v roku 1930 narástol počet obyvateľov Bratislavy na 116 897 (podiel nemeckého obyvateľstva bol 28,1 % a maďarského 15,2 %).² Prevzaté medzinárodné záväzky na ochranu menšín, vyplývajúce z Parížskych dohôd, boli zakotvené i v Ústave ČSR z 29. februára 1920 (hlava VI., § 121–134), v jazykovom zákone č. 122/1920 Zb. a v ďalších zákonných normách z nich vyplývajúcich.³

Multinacionálne a multikultúrne prostredie Slovenska sa vznikom Československej republiky (ČSR) začalo meniť aj v oblasti športového života. Zatiaľ čo do roku 1918 prevládal na Slovensku maďarský a čiastočne nemecký fenomén a snahy o etablovanie slovenských športových klubov mali skôr platonický než reálny odraz, po roku 1918 sa tieto pomery aj v oblasti športu prispôbili novému štátoprávnomu usporiadaniu. V školskej telesnej výchove vznikla nová štruktúra škôl, avšak povinná telesná výchova bola len v ľudových a meštianskych školách,

¹ Československá štatistika 9 (1924) 65.

² Štatistický lexikón obcí v Republike Československej, zv. 3. 1936. Praha.

³ Encyklopédia Slovenska, zv. 4. 1980. Bratislava: Veda, s. 71.

v učňovských, odborných a vysokých školách naďalej absentovala.⁴ Na Slovensku sa uplatňoval Spiessov telocvik, ktorého základy tvorili prostné a poradové cvičenia. Ministerstvo sa plnou mocou pre správu Slovenska v boji s maďarizáciou a iredentou nariadilo v októbri 1919 revíziu spolkov a rozpustenie tých spolkov, ktoré takúto činnosť vyvíjali. Uvedená revízia sa dotkla aj tých športových spolkov a klubov, ktoré zámerne používali maďarské názvy slovenských miest (napr. PTE v snahe zachovať svoju skratku sa premenoval z „Pozsonyi torna egyesület“ na „Polgári torna egyesület“ – Bratislavský telocvičný spolok). V podobnej línii postupovali aj centrály jednotlivých športových zväzov, ktoré boli pevne v rukách predstaviteľov českého športu, z ktorých mnohí pôsobili na Slovensku, aby izolovali vplyv maďarských klubov na Slovensku. Keďže v mnohonárodnostnom štáte oficiálne existoval len československý národ, vznikali československé, nemecké, maďarské, poľské a židovské telovýchovné organizácie a športové spolky a zväzy. Pri vzniku republiky exportovalo na Slovensko vyspelé české telovýchovné a športové hnutie, ale aj nemecké, maďarské, židovské pestrú paletu svojich vyspelých a rozmanitých telovýchovných, športových, turistických a skautských organizácií. Do roku 1918, aj pod vplyvom uhorských zákonov, neexistoval na Slovensku okrem maďarských a nemeckých, slovenský telovýchovný spolok (okrem RTJ v Holiči, Bratislave a Liptovskom Mikuláši, ktoré vznikli zásluhou českých sociálnych demokratov v roku 1914), resp. športový klub. Vzhľadom na napätú vojensko-politickú situáciu v českom pohraničí a na Slovensku v rokoch 1918–1920 sa príchod zástupcov českých, ale aj nemeckých telovýchovných organizácií oddialil až na rok 1920, resp. 1921. Sokol začal organizovať propagačné zájazdy na Slovensko v roku 1921 a následne aj nemecké organizácie DTV v roku 1921 (Bratislava) a na Spiš až na jeseň 1922. V období 1921–1925 vzniklo na Slovensku 20 spolkov DTV (9 v Bratislave a okolí a 11 na Spiši).⁵ Ich členská základňa v porovnaní s národnými telovýchovnými organizáciami bola však začiatkom 20. rokov 20. storočia na Slovensku zanedbateľná. To už bolo čiastočne konsolidované i národné, resp. národnostné školstvo, ktoré malo vytvárať základné podmienky pre získavanie mládeže do radov členskej základne týchto organizácií. V roku 1920 mal Sokol na Slovensku 93 jednôt s 18 494 členmi, Zväz RTJ 31 jednôt so 4 139 členmi a Orol 149 jednôt s 15 772 členmi.⁶

Najmasovejšou telovýchovnou organizáciou na Slovensku sa po roku 1918 stala česká telocvičná organizácia **Sokol**, ktorej ideologickým základom bola myšlienka čechoslovakizmu. Vo vypätej vnútroštátnej politickej situácii sa obrátil V. Šrobár telegramom so žiadosťou o pomoc z 2. februára 1919 na starostu Českej obce sokolskej J. Scheinera a na druhý deň už bolo v Bratislave takmer 3 000 krojovaných sokolov,

⁴ GREXA, J. (1999). 60 rokov prípravy telovýchovných pedagógov na Slovensku. In: 60 rokov prípravy telovýchovných pedagógov na Univerzite Komenského v Bratislave. Zborník FTVŠ UK, Bratislava 1999, s. 12. ISBN 80-967487-9-3.

⁵ Pozri bližšie BOBRIK, M. (2006). Nemecká menšina na Slovensku a jej telovýchovné a športové aktivity v rokoch 1918–1945. Bratislava: STU. ISBN 80-227-2357-6.

⁶ PERÚTKA, J. (1980). Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku. Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo, s. 219.

ktorí po potlačení odporu proti vzniku Československej republiky začali iniciatívne zakladať sokolské jednoty po celom Slovensku.⁷ Národne uvedomelá slovenská inteligencia vstupovala v prvých mesiacoch roku 1919 do Sokola bez rozdielu straníckej príslušnosti a Bratislava bola v tomto smere typickým príkladom. Keď začiatkom februára 1919 bol do Bratislavy preložený I. pluk stráže slobody, zložený prevažne zo sokolov, začali sa z iniciatívy českých úradníkov, učiteľov a predstaviteľov slovenského národného života robiť prípravy založenia Sokola v Bratislave. Ustanovujúce valné zhromaždenie Sokola Bratislava sa konalo 24. februára 1919.⁸ Za starostu jednoty bol zvolený vládny poradca Dr. M. Ivanka, za miestostarostov bratislavský župan Emanuel Zoch, zástupca slovenskej sociálnej demokracie E. Lehocký, do výboru predstaviteľ slovenských ľudákov F. Juriga, F. Tománka a redaktora Robotníckych novín M. Kormana. V období 1918–1938 si v Bratislave Sokol vybudoval postupne štyri okrskové jednoty označované ako Sokol I. – IV. Vstupovanie najvyšších politických predstaviteľov do Sokola podnietilo výraznou mierou ich zakladanie po celom Slovensku. Samotná telocvičná činnosť sa však rozbiehala pomalšie a na jej činnosti sa podieľali väčšinou českí vojaci, a úradníci.⁹ Ich úlohou v začiatkoch činnosti bolo hlavne vytvoriť československé národné povedomie a pocit vlastenectva, ktoré v tomto období bolo ohrozované existenciou Maďarskej a Slovenskej republiky rád. Po ustanovení Masarykovej sokolskej župy bolo súčasne vytvorených aj 6 okrskov, ktoré sa stali neskôr základom župného zriadenia Sokola na Slovensku. Na župnej valnej schôdzi 12. októbra 1919 bolo prijaté uznesenie o vytvorení 6 sokolských žúp na Slovensku: Bratislavská župa Masarykova, Považská župa Štefánikova, v Trenčíne, Podtatranská župa, Pohronská župa Sládkovičova, Východoslovenská župa J. Jiskru z Brandýsa a Nitrianska župa Svätoplukova. Za starostov boli zvolení slovenskí politici V. Šrobár, V. Paulíny a iní).

Odvekým rivalom Sokola na Slovensku v otázke národnostnej, konfesnej i politickej bol slovenský **Orol**, ktorý organizačne patril do Československého Orla s autonómnou správou na Slovensku. V Orle bola telocvičná práca len prostriedkom náboženskej výchovy a mala v jeho činnosti len sekundárnu úlohu. Hlavná činnosť bola zameraná na nábožensky-mravnú, národne-občiansku a sociálne-hospodársku výchovu. V slovenskom Orle sa pestovali predovšetkým turistika, rytmika, sánkovanie, korčuľovanie, cyklistika, plávanie, futbal, atletika, volejbal. Členská základňa sa formovala predovšetkým na vidieku, kde vplyv HSLS a katolíckych kňazov mal ďaleko väčší vplyv ako v multikulturálnej, kozmopolitnej a multikonfesionalnej Bratislave. Funkcionári Orla, ale najmä katolícki kňazi vo svojich agitáciách vystupovali ostro proti Sokolu a vystríhali slovenskú mládež pred vstupom do tejto organizácie najmä z náboženských dôvodov. V 30. rokoch 20. storočia sa postupne v Orle na Slovensku utvorili dva prúdy: autonomistický (presadzujúci samostatnosť,

⁷ Pozri bližšie WAIC, M. a kol. (1996). Sokol v české společnosti 1862–1938. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy.

⁸ Tamže, s. 46.

⁹ Tamže, napr. v Bratislave sa v začiatkoch činnosti zúčastňovalo na cvičeniach len 6 Slovákov, zvyšok tvorili sokoli z pluku stráž slobody.

ale súčasne i udržanie jednoty Čs. Orla) a separatistický (snaha o vytvorenie úplne samostatnej organizácie Orla na Slovensku). V Bratislave tvorili členskú základňu väčšinou prívrženci Čs. strany lidovej, ktorí inklinovali viac k autonomistickému bloku.

YMCA (Yong Men's Christians Association – Kresťanské združenie mladých mužov) a **YWCA** (Yong Women's Christian Association – Kresťanské združenie mladých žien) boli telovýchovné organizácie anglo-amerického pôvodu, ktoré našli svoje uplatnenie v rokoch prvej svetovej vojny v dohodových armádach, zajateckých táboroch a československých légiách. Svoju činnosť zakladali na náboženskej tolerancii, vychádzajúc z kresťanských morálnych zásad života, kozmopolitickej orientácii a šírením amerického životného štýlu so šancou človeka byť úspešným, ak bude pracovitý a vytrvalý. Na naše územie prišla YMCA roku 1918 s príchodom československých legionárov, vracajúcich sa do vzniknutej Československej republiky. **YMCA** a **YWCA** svoju činnosť zakladali na náboženskej tolerancii, vychádzajúc z kresťanských morálnych zásad života, kozmopolitickej orientácii a šírenia amerického životného štýlu. V roku 1919 bola v Banskej Bystrici založená YMCA za pomoci amerických inštruktorov a spolu s bratislavskou a lučeneckou organizáciou patrili k pilierom tejto organizácie na Slovensku.¹⁰ V Bratislave bola založená tzv. železničiarska YMCA a po skončení existencie vojenských domovov roku 1921 sa sústredila YMCA na civilnú činnosť – vzdelávaciu, kultúrno-spoločenskú, náboženskú a telovýchovnú. Svoju pozornosť sústredili predovšetkým na mladých mužov (neskôr aj dievčatá), aby z nich vykresali „mužov zdravých, dokonalejších telesne, duševne, mravne a spoločensky“. ¹¹ 24. júna 1920 bolo v Bratislave založené jedno z prvých civilných združení YMCA. Už 8. augusta 1920 bol slávnostne položený základný kameň budovy tejto organizácie na dnešnej Šancovej ulici. Jednou z jej prvých aktivít bolo vybudovanie detského ihriska na Vazovovej ulici, ktoré odovzdali v októbri 1920 do správy mesta. Roku 1932 mala Bratislava takýchto ihrísk už 17 a ich priemerná denná návštevnosť bola 3 000 detí.¹² Na jeseň roku 1923 sa konalo v Bratislave otvorenie budovy YMCA, čo bol súčasne aj podnet pre založenie miestneho združenia. 30. októbra 1923 sa konalo aj ustanovujúce valné zhromaždenie, ktoré si zvolilo nominačný výbor a neskôr i správnu radu. V Bratislave vyvíjala svoju činnosť od roku 1922 aj YWCA (Yong Women's Christian Association – Kresťanské združenie mladých žien), aj keď ustanovujúce valné zhromaždenie sa konalo až 28. novembra 1923.¹³ Bratislavská YWCA mala najviac členov roku 1928 – 508 (z toho 166 Sloveniek, 224 Česiiek, 57 Nemiek, 51 Maďariiek, 6 Rusiiek a 4 židovky), roku 1930 už len 337. Najrozšírenejším športom v YMCA bola atletika. Prvé preteky usporiadala

¹⁰ Pozri bližšie TLUSTÝ, T. (2017). Budování národních organizací YMCA v Československu a Polsku. Rozvoj tělesné kultury v letech 1918–1939. Praha: Nakl. Karolinum. ISBN 978-80-246-3559-0.

SEDLIČÍK, I. (2004). *Od začiatku po začiatok*. (Činnosť YMCA Banská Bystrica v rokoch 1919–1999). Banská Bystrica: YMCA, s. 2.

¹¹ PERÚTKA, J. (1980), s. 75.

¹² Tamže, s. 76.

¹³ Tamže, s. 77.

YMCA už v roku 1920 na ihrisku ČSŠK a ich hlavným organizátorom bol americký dôstojník M. W. Younger. 12. decembra 1920 usporiadala bratislavská YMCA aj prvý cezpoľný beh „Cross Country“, ktorý sa od r. 1922 konal na trati Lamač – Bratislava.¹⁴ Atletické preteký sa organizovali na ihrisku PTE v Petržalke. Od roku 1934 začal vychádzať za redakcie A. Plávku mesačník Ruch bratislavskej YMCA. Atletika, pre ktorú YMCA nemala vytvorené vhodné podmienky upadala, zatiaľ čo plávanie, volejbal a basketbal tu našli pre svoj ďalší rozvoj vhodné podmienky. YMCA Bratislava bola organizátorom plaveckých pretekov, na ktorých sa zúčastňovali aj plavci PTE a PAC¹⁵, ktorí patrili v tomto období k plaveckej špičke v Československu. Aj basketbal našiel v YMCA Bratislava svoje uplatnenie najmä v tridsiatych rokoch 20. storočia. Kvalitná práca s mládežou sa zákonite prejavila aj na univerzitnej pôde v Bratislave. Aktivita študentov Univerzity Komenského dala podnet k založeniu ďalšieho samostatného združenia YMCA – Akademická YMCA, ktorá predložila svoje stanovky akademickému senátu 29. marca 1922 a ten ich schválil 26. októbra 1922.¹⁶ V Medickej záhrade boli vybudované v priebehu jedného roka tenisové, volejbalové a basketbalové ihriská. Na pôde Akademickkej YMCA boli založené oddiely: atletický, pästiarsky, šermiarsky, volejbalový, basketbalový a futbalový. Z dôvodu pretrvávajúcich rozporov so spolkom Moyzes sa nakoniec rozhodli akademici v roku 1923 založiť nový spolok pod názvom Slovenský športový klub Univerzity a na konci roku 1924 prešla väčšina športovcov z Akademickkej YMCA do tohto klubu.

Na Slovensku sa po roku 1918 robotnícke telovýchovné hnutie ešte len začalo formovať, a preto aj vznik **Federácie robotníckych telocvičných jednôt (FRTJ)** sa oneskoril. Pred Maninskou spartakiádou v máji 1921 vystúpili zo ZRTJ na Slovensku len tri jednoty – Vrútky, Ružomberok a Sučany. Po úspechu a veľkom ohlase na Maninskú spartakiádu, ale aj pod vplyvom nespokojnosti s politikou sociálnej demokracie a vznikom KSČ sa počet vznikajúcich FRTJ na Slovensku koncom roku 1921 ustálil na počte 31 jednôt. Zväz RTJ mal na konci roku 1921 iba 23 jednôt.¹⁷

Prvý **skautský oddiel** v podmienkach ČSR založili študenti žilinskej reálky v marci 1919.¹⁸ Ďalšie oddiely vznikli v Bratislave, vo Sv. Juri, Lučenci, Banskej Bystrici v ďalších mestách a obciach na Slovensku a stali sa členmi Zväzu junákov skautov ČSR. Prvý zjazd slovenského skautingu sa konal v roku 1922 v Žiline. V nasledujúcom období sa dostal slovenský skauting do krízy a pre zlepšenie vzťahov s ústredím v Prahe bol vytvorený „Slovenský referát“ so sídlom v Dolnom Smokovci. Do konca roku 1926 sa skauting etabloval v 34 miestach na Slovensku

¹⁴ TOBIÁŠ, I. (1969). *YMCA na Slovensku v rokoch 1918–1938*. Diplomová práca. Bratislava, FTVŠ UK.

¹⁵ PTE (Polgári torna egyesület – založený 1880 ako Pozsonyi torna egyesület, po r. 1918 so zachovaním skratky sa premenoval na Polgári torna egyesület); PAC (Pozsonyi Atlétikai Club).

¹⁶ Archív Univerzity Komenského Bratislava, D/8, K 33.

¹⁷ PERÚTKA, J. (1980), s. 115.

¹⁸ Tamže, s. 81.

s 1308 členmi (4,2 % z celoštátneho počtu).¹⁹ Koncom 20. rokov 20. storočia vznikla na Slovensku pestrá paleta skautských organizácií na národnostnom či konfesionálnom princípe (r. 1924 židovský Haschomer Hacair, r. 1928 katolícky skauting, nemecký Pfadfinder, Spartakovi skauti práce a pod.).

Po vzniku Československa boli vytvorené podmienky aj pre rozvoj **turistiky**. Do roku 1918 pôsobili na území Slovenska niekoľko turistických organizácií a spolkov, ktorých činnosť zanechala pozitívne stopy v rozvoji turistiky a turistického ruchu (napr. MKE, Naturfreunde, Kleinkarpathen Touristenverein atď.). Po vzniku Československa vyjadrovali hlavne spišskí predstavitelia MKE odpor proti vzniknutej republike a svoju lojalitu k Uhorsku. Po podpísaní Trianonskej zmluvy sa politická situácia aj na Slovensku postupne stabilizovala, čo sa prejavilo aj v činnosti turistických spolkov. Po zániku MKE, ale na jeho základoch založeného nemeckého turistického spolku **Karpathenverein**²⁰, sa členská základňa zredukovala z 5000 na 400 členov. Avšak už v r. 1926, po konsolidácii pomerov, mal Karpathenverein 4560 a v r. 1928 5260 členov.²¹ Dôležitou udalosťou na poli turistiky bolo v r. 1919 založenie **Tatranského spolku turistického** v Liptovskom Mikuláši, ktorý v r. 1920 mal 10 klubov s 985 členmi.²² Potreba prelomiť hegemoniu nemecko-maďarských turistických spolkov viedla v r. 1920 k zlúčeniu Tatranského spolku turistického s Klubom českých turistov do **Klubu československých turistov (KČST)**²³, ktorého členská základňa dosiahla už v r. 1925 4654 členov, čo tvorilo 9,8 % z celoštátnej základne. Druhou najstaršou turistickou organizáciou, ktorá pokračovala vo svojej činnosti aj po vzniku ČSR bol **Kleinkarpathen Touristenverein** (Malokarpatský turistický spolok), založený v r. 1901 v Bratislave.²⁴ Tento spolok sa zlúčil v r. 1920 s Karpathenverein, aby vytvorili protiváhu KČST na Slovensku. Najväčšou ľavicovo orientovanou turistickou organizáciou na Slovensku bol **Naturfreunde**, ktorého členská základňa sa kreovala na internacionálnom princípe a tvorili ju Čechoslováci, Nemci, Maďari i Židia, príslušníci nižších a stredných sociálnych vrstiev.²⁵ Predsedom spolku sa stal jeden z jeho zakladateľov a súčasne popredný funkcionár Nemeckej sociálnodemokratickej strany na Slovensku Augustín Maszár. Vedenie spolku sa už r. 1922 kontaktovalo s vedením Karpathenverein z dôvodu jednotného postupu proti KČST v oblasti výstavby chát, značkovania turistických ciest a ochrany prírody.²⁶

¹⁹ Tamže, s. 82.

²⁰ Pozri bližšie ŠULC, I. (2004). *Uhorský karpatský spolok a Karpathenverein na Slovensku*. Košice: UPJŠ. ISBN 80-7097-550-4. – Magyarországi Kárpátegyesület (MKE) založený roku 1874. Stanovy spolku Karpathenverein boli schválené Ministerstvom s plnou mocou pre správu Slovenska 23. 3. 1922

²¹ Karpathen Post, 11. 8. 1928, s. 8.

²² PERÚTKA, J. (1980), s. 85.

²³ Tamže.

²⁴ SNA Bratislava, FPR, Mat. 1/6 – Malokarpatský turistický spolok.

²⁵ SNA Bratislava, FPR, Mat. 18 – Naturfreunde Bratislava založený 8. 4. 1908 ako sekcia medzinárodnej turistickej organizácie so sídlom vo Viedni. V podmienkach ČSR schválené stanovy Ministerstvom s plnou mocou pre správu Slovenska 1. 9. 1921, č. 5053/1921. Sídlo zväzu v Ústí nad Labem.

²⁶ Grenzbote, 29. 3. 1922, s. 5.

Spolok bol jediným robotníckym turistickým spolkom v Bratislave, ktorý pôsobil v oblasti Malých Karpát. Roku 1923 zakúpil spolok v Modre na Pieskoch starý dom, ktorý brigádnickou činnosťou prebudoval na spolkovú chatu, ktorej slávnostné otvorenie sa konalo 27. júna 1926 za prítomnosti nemeckých vzdelávacích spolkov Magnet a Liederfreiheit. Spolková činnosť sa uskutočňovala v sekciách: sekcia turistických vodcov; sekcia chatová, sekcia hudobná a sekcia práce s mládežou. V r. 1927 mal spolok 343 členov (275 dospelých a 68 mládeže).

Národnostné zloženie obyvateľstva ČSR, negatívny postoj k novému štátnemu útvaru a ich emancipačné snahy značne komplikovali situáciu aj v športovom hnutí. Čelní predstavitelia českých športových zväzov reagovali veľmi rýchlo na nové pomery v štáte a premenovali existujúce české zväzy na československé. V Čechách už v období monarchie mal spolkový telovýchovný život vysokú úroveň a dotýkal sa takmer všetkých sociálnych skupín. Nový štátny útvar ich našiel pripravených aj v tejto oblasti, zatiaľ čo na Slovensku, pod vplyvom tvrdého maďarizačného procesu sa Slováci nemohli realizovať v národných spolkoch, iba v maďarských alebo v nemeckých za cenu odnárodnenia. Ako ústredná zastupiteľská organizácia pre športové hnutie vznikla už koncom roku 1918 Československá obec športová, ktorej úlohou malo byť koordinácia športov a v zásadných otázkach zabezpečiť jednotný postup práce zväzov. Avšak v tejto hektickej dobe mohla tieto úlohy naplniť len ťažko. Športové zväzy počtom svojich členov mohli len ťažko konkurovať telovýchovným organizáciám, najmä Sokolu, DTV, Zväzu RTJ, ATUS a neskôr i Orlu, či FRTJ. Uvedené organizácie boli patrónované politickými stranami, ich ideologickými, národnostnými a politickými cieľmi. Keď vyspelé české športové zväzy chceli na túto situáciu reagovať stretávali sa v niektorých odvetviach s odporom, resp. nepriateľskou reakciou klubov, ktoré boli v rukách nemeckej, na Slovensku maďarskej alebo pomaďarčenej iredenty. Najmä maďarskí predstavitelia športu na Slovensku usilovali o vytváranie vlastných riadiacich centier pre Slovensko. V Bratislave mali Maďari v tomto období už deväť, ešte pred vojnou založených futbalových klubov: Ligeti SC, VAS (Vas és fém munkások sport club – Športová jednota kovorobotníkov Bratislava), PTE (Polgári Torna Egylet-Meštiansky telocvičný spolok), PMTK (Telocvičný krúžok súkromných úradníkov), Törekvés, PULE, Terézvárosi SC (predchodca SC Donaustadt), PAC (Pozsonyi Athletic Club – Bratislavský atletický klub), ŠK Mäsiari a Makkabea SC (Židovský športový klub). Z ich iniciatívy bol už 3. februára 1919 založený Zväz bratislavských športových jednôt (Pozsonyi Sportegyesületek Szövetsége).²⁷ Futbalové kluby v Bratislave i na Slovensku boli organizované od roku 1919 bez národnostných rozdielov v Slovenskom futbalovom zväze, ktorého skratka SzLSz (Szlovenskói Labdarúgók Szövetsége) bola zotrvačnosťou prevzatá ešte úradným jazykom z čias Uhorska. Roku 1921 bol SzLSz pozbavený svojich právomocí a jeho kompetencie prevzal novo vytvorený **Maďarský futbalový zväz na Slovensku**

²⁷ BARÁTH, L. (2011). *Začiatky činnosti maďarských telovýchovných a športových spolkov v medzivojnovom Československu*. Nitra, 2011, s. 27. ISBN 978-80-8094-934-1.

(MLSz)²⁸, ktorý sa stal v roku 1922 spolu Čs. futbalovým zväzom, nemeckým a židovským členom Československej asociácie futbalovej. Futbalisti si po vzniku ČSR chceli vytvoriť Futbalový zväz pre Slovensko, ktorý by združoval všetky futbalové kluby bez rozdielu národnosti. Iniciátorom tohto návrhu boli maďarské kluby, proti čomu bol nielen Československý futbalový zväz, ale aj československé futbalové kluby. Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska neschválil stanovy tohto zväzu a následne protestovali kluby snažiac sa o vytvorenie tohto zväzu na FIFA. Reakciou maďarských klubov bolo vytvorenie Maďarského futbalového zväzu (MLSz).²⁹ Ten sa v roku 1922 združil spolu s Čs. futbalovým zväzom, nemeckým a židovským do Československej asociácie futbalovej a tá bola v roku 1923 prijatá do FIFA. Súťaže sa hrali po zväzových linkách, osobitne v českých krajinách a na Slovensku. O majstra Slovenska hral víťaz slovenskej časti Čs. futbalového zväzu s víťazom súťaže riadeného MLSz. Československá obec športová bola v prvej etape pre činnosť športových zväzov prínosná, ale neskôr sa dostala do vleklých sporov s Čs. futbalovou asociáciou ako aj s Čs. olympijským výborom. V roku 1928 ju nahradil nový orgán – **Československý všešportový výbor**.

Bol to práve príchod českej inteligencie, úradníkov, četníkov či odborných robotníkov, ktorí výrazne pomohol málo skúseným slovenským športovým funkcionárom zakladať športové kluby pod vlajkou novej štátnosti. Takto vznikol v Bratislave 29. marca 1919 I. československý športový klub Bratislava (ČsŠK). Hlavnými iniciátormi založenia **Prvého československého športového klubu Bratislava (I. ČsŠK)** boli tri významné osobnosti bratislavského života: Antonín Humhal – riaditeľ Bratislavskej telegrafnej ústredne, Karel Helmuth – riaditeľ Agrárnej banky a bratislavský policajný riaditeľ Richard Brunner. Významnou mierou sa pri zakladaní športových oddielov tohto klubu podieľali českí úradníci Anton Máša – Balík, Karel Rotkovský, Karel Ziegler a ďalší.³⁰ Jednou z najväčších prekážok pri zakladaní spolkov, hlavne v prvých rokoch existencie republiky, bola legislatívna dualita. Podľa smerníc mal mať každý spolok schválené stanovy Ministerstvom s plnou mocou pre správu Slovenska. Etablovanie štátnej správy však prebiehalo s problémami a postupne a tak sa stávalo, že mnohé povolenia k činnosti podpisovali župné úrady, na viacerých miestach sa riadili ešte starými uhorskými zákonmi a nariadeniami (napr. nariadenia č. 1508 bývalého Ministerstva vnútra z roku 1875). Táto dualita spôsobovala často prieťahy pri schvaľovaní stanov. V roku 1921 neschválili napr. stanovy ŠK Vráble na návrh hlavného slúžneho, ktorý kvalifikoval predsedu klubu ako „tuhého Maďara“. Banskobystrický atletický klub rozpustili preto, že hoci si do stanov uviedol rokovaciu reč slovenskú, roku 1922 vystúpil v Prahe ako uhorský Beszterczébányi átlétikai klub, čo následne banskobystrický župan navrhol BAK Banská Bystrica rozpustiť.³¹ Po upevnení štátnej moci sa situácia aj v športovom

²⁸ Tamže, s. 33. MLSz bol založený 11. 9. 1921 v malej sieni mestskej Reduty v Bratislave.

²⁹ Tamže.

³⁰ Pozri bližšie MACHAJDÍK, I. (2011). *Športové hry starej Bratislavy*. Bratislava: Perfekt 2011, ISBN 978-80-8046-493-6.

³¹ PERÚTKA, J. (1980), s. 91.

hnutí na Slovensku stabilizovala, i keď národnostné trenice pri športových zápoleniach pokračovali. Od roku 1921 sa už hrali vo futbale župné majstrovstvá v troch župách – Západoslovenskej, Stredoslovenskej a Východoslovenskej. Prvými župnými majstrami boli I. ČsŠK Bratislava, ŠK Slávia Banská Bystrica a ČsŠK Užhorod, ktoré riadil Československý futbalový zväz. Maďarský futbalový zväz založil na Slovensku tri župy (Bratislavská, Košická a Fiľakovská) a na Zakarpatskej Ukrajine jednu (Užhorodská).

Druhým najrozšírenejším športom na Slovensku bol volejbal, o ktorého popularitu sa najviac pričínili YMCA a Sokol. Na Slovensku sa začal hrať volejbal na jar 1919 v YMCA Žilina. Roku 1921 založila YMCA v Prahe volejbalový zväz, ktorý je považovaný za začiatok organizovaného volejbalu v ČSR. Volejbalový a basketbalový zväz vznikol následne roku 1924. Na Slovensku sa udomácnil v prvej polovici 20. rokov minulého storočia v Bratislave, Banskej Bystrici a vo Vysokých Tatrách. Prvé majstrovstvá Slovenska usporiadala roku 1928 YMCA Banská Bystrica.

Basketbal, tak rozšírený a populárny kolektívny šport na amerických univerzitách sa do Bratislavy dostal až v roku 1922 zásluhou tajomníka YMCA Jana Kopala. Bratislava v tomto období nemala vhodné telocvične pre tento šport a jediným miestom pre jeho šírenie i praktizovanie bola Medická záhrada, kde si Akademická YMCA vybudovala svoje ihriská slúžiace pre tenis, volejbal i basketbal. J. Kopal, priekopník basketbalu nielen v Bratislave, ale aj na Slovensku bol nielen propagátorom basketbalu, ale aj organizátorom, trénerom i rozhodcom. Basketbal na Slovensku po vzniku republiky propagovala hlavne YMCA a jeho výkonnostným centrom bolo spočiatku v Banskej Bystrici, ktorej družstvo sa stalo v rokoch 1924–1926 majstrom ČSR YMCA. Neskôr sa ťažisko výkonnosti prenieslo do Bratislavy.

Hádzaná našla svoje uplatnenie tak v telovýchovných organizáciách (Sokol, RTJ) ako aj v športových kluboch a jej šíriteľmi boli predovšetkým českí stredoškolskí profesori. Zásluhou českých funkcionárov vznikli prvé ženské odbory hádzanej (1920 pri ČsŠK Košice, 1923 pri ČH Vrútky). Popularizácii tohto športu (v tomto období najmä českej ženskej hádzanej pomohli aj propagačné zájazdy českých družstiev (napr. Moravská Slávia Brno, Meteor Praha).

Pomerne veľkú členskú základňu vykazovala Čs. lawn-tenisová asociácia, ktorá združovala československých, nemeckých a maďarských tenistov. Klubom s najúspešnejšou históriou, ale aj s najväčším materiálno-technickým, hráčkym i funkcionárskym zázemím v medzivojnovom období bol *PTE Bratislava. I. ČsŠK* sice založili v roku 1923 aj tenisový oddiel, ale výkonnostná úroveň v začiatkoch ich činnosti mala skôr rekreačný ako výkonnostný charakter. Vďaka agilným tenisovým funkcionárom tohto oddielu na čele s Průšom a Zahraníkom vybudovali „eškári“ postupne v Petržalke 8 tenisových dvorcov aj so sociálnou infraštruktúrou. Takto sa mohlo I. ČsŠK popýšiť najväčším tenisovým komplexom nie len v Bratislave, ale aj na Slovensku, v ktorom sa organizovali domáce i medzinárodné turnaje. Ďalším významným počínom, ktorý zásadným spôsobom prispel k vysokej kvalite tenisového

majstrovstva bratislavských tenistov bolo založenie *Lawn Tennis Klubu Bratislava* v roku 1923 so sídlom v Petržalke. Ústrednou osobnosťou LTK bol Gustáv Hubáček. Hneď po svojom založení si klub postavil na pravom brehu Dunaja 5 tenisových kurtov a už v tom istom roku tam zorganizoval medzinárodný turnaj. V roku 1923 boli v pavilóne orientálneho trhu v Bratislave slávnostne otvorené aj prvé kryté tenisové kurty, dokonca ako jediné v celej ČSR.³² Netreba však zabúdať, že tenisový boom s výstavbou kurtov nastal v Bratislave hneď potom, čo sa upokojila v Bratislave hektická povojnová situácia. Významným centrom tenisu na Slovensku sa stala aj Banská Bystrica a Žilina, kde najvýznamnejšie úspechy dosiahol L. Hecht, ktorý reprezentoval ČSR v Davis Cup. Tenisovú špičku v 20. rokoch 20. storočia predstavovali nielen v Bratislave, ale aj na Slovensku hráči LTK Salomonová a Nedbálek, ktorého pražskí zväzoví funkcionári povolali aj do štátnej reprezentácie.

Hra s **celuloidovou loptičkou** sa v Bratislave tešila veľkej obľube tak na rekreačnej ako aj výkonnostnej úrovni. Keď v roku 1925 založili v Prahe Československú tabletenisovú asociáciu (ČSTTA), funkcia splnomocnenca asociácie pre Slovensko bola zverená Bratislavčanovi M. Švecovi, ktorého v tejto funkcii vystriedal v roku 1928 ďalší Bratislavčan L. Mutňanský, bývalý výborný futbalový „bek“ I. ČsŠK. V Bratislave sa stolný tenis ujal hlavne v troch veľkých kluboch – YMCA, PTE a I.ČsŠK (založený 1. 11. 1931). Pravdou však je, že v celom období predmníchovskej republiky bojovali o titul majstra Slovenska len dva kluby – PTE a YMCA.

V rokoch 1918–1920 mali maďarské kluby v Bratislave tendenciu prihlásiť sa do ústredných športových organizácií v Maďarsku, čo bolo čiastočne vyvolané aj snahou o centralistické riadenie športu z pražského ústredia, ale aj dlho živými snahami o obnovu veľkého Uhorska z maďarskej strany. Najlepší **atléti** odchádzali spravidla do pražských klubov za lepšími tréningovými i ekonomickými podmienkami (napr. M. Koczán, A. Engel). K uvedenej situácii neprispel ani nevydarený pokus o založenie samostatného celoslovenského atletického orgánu. Rok 1920 bol aj pre bratislavskú atletiku prelomovým rokom z dôvodu založenia atletického odboru pri I. ČsŠK, ktoré sa udialo v januári 1920.³³ Sídlom atletického odboru I. ČsŠK bola hrboľatá plocha na Kuchajde (dnes je tam situovaný štadión Interu, dnešný domovský stánok ŠK Slovan Bratislava). Zásluhou predsedu klubu I. ČsŠK Gejzu Reháka a Antonína Mašu-Balíka sa rozbehla činnosť atletického odboru natoľko, že 22. 8. 1920 otvorili členovia odboru už aj atletickú dráhu, na ktorej mohol rozvíjať svoj športový talent aj neskorší viacnásobný čs. reprezentant Otokar Jandera. Atletický odbor I. ČsŠK získal aj kvalitného amerického atletického trénera M. W. Youngera. Vzhľadom na zlé materiálne vybavenie atlétov sa začiatkom 20. rokov 20. storočia stali populárne vytrvalostné preteky. V Bratislave sa z iniciatívy atlétov I. ČsŠK začala od roku 1921 písať bohatá história Behu Devín – Bratislava. Od roku 1922 sa začal z podnetu Akademickej YMCA organizovať cestný beh Lamač – Bratislava a v roku

³² MACHAJDÍK, I. (2011), s. 27.

³³ KOLEKTÍV AUTOROV (1997). *100 rokov organizovanej atletiky na Slovensku*. Bratislava: Slovenský zväz atletiky. ISBN 80-967862-5-3.

1924 k nim pribudol aj populárny beh Červený most – Bratislava.³⁴ Bratislavský PAC bol 15. 3. 1926 usporiadateľom prvého ročníka cezpoľného behu Železná studnička – Bratislava. 4. 10. 1932 bol v Bratislave založený Štefánikov maratón, ktorého trasa viedla od Slovenského národného divadla do Ivánky pri Dunaji s cieľom na štadióne I. ČsŠK a niektoré jeho ročníky sú vedené v atletických tabuľkách ako oficiálne majstrovstvá ČSR v maratóne. Podmienky pre výkonnostný rozvoj atletiky sa v Bratislave zlepšili po vzniku spolku Vysokoškolský šport Bratislava (VŠ).³⁵

Aj napriek skutočnosti, že Bratislava mala v období predmníchovskej republiky iba jeden krytý bazén (Grössling so svojim 25 m dlhým a 8 m širokým bazénom bol otvorený roku 1895), patrilo **plávanie a vodné pólo** k najpopulárnejším a najúspešnejším športovým odvetviám. Čs. amatérsky plavecký zväz bol založený už 19. januára 1919, ale vojnová situácia v Bratislave i na východnom Slovensku neumožnili ešte plný rozvoj tohto športu. Až konštituovanie Plaveckého zväzu pre Slovensko v júli 1923 a následné vytvorenie plaveckých žúp na Slovensku, v polovici 20. rokov 20. storočia Bratislavskej a neskôr Košickej, umožnili rozvoj plávania a vodného póla. Bratislavská župa registrovala ešte v roku 1929 sedem klubov, aj to len v Bratislave (*PTE – Polgári Torna Egyesület, PAC – Polgári Atlétikai Club, PMTK – Telocvičný križok súkromných úradníkov, ŠK Makkabea, DTV – Deutscher Turnverein, I. ČsŠK a ŠK Donaustadt*). Miestom stretávania sa bratislavských plavcov a vodných pólistov boli až do roku 1928 *Devínske riečne kúpele*, ako nazývali Bratislavčania drevený bazén v sútoku Moravy a Dunaja pod hradný bralom Devína.³⁶ Tu zápolili medzi sebou nielen bratislavské plavecké kluby, ale sa tu organizovali aj medzinárodné plavecké stretnutia s neďalekým Hainburgom, či Hakoah Viedeň.

Po vzniku ČSR sa na Slovensku uplatnil ľadový hokej najprv ako bandy hokej a prvú súťaž o majstra Košíc sa zásluhou ČsŠK Košice konala v sezóne 1922/1923. V roku 1922 sa začal hrať bandy hokej aj v Bratislave. K rozvoju kanadského hokeja do značnej miery prispelo usporiadania majstrovstiev Európy v roku 1925 vo Vysokých Tatrách. K jeho propagácii prispel aj Tatranský pohár, ktorý sa od sezóny 1927/1928 organizuje do dnes.

Z úpolových športov sa na Slovensku po vzniku republiky najviac uplatnil zápas a box. Roku 1922 vznikla v Bratislave Slovenská župa ako pobočka Čs. ťažkoatletického zväzu a v r. 1924 boli založené dve župy (Východoslovenská a Západoslovenská). Pravidelnú činnosť však vykazovali len bratislavské kluby (Herkules, VAS, Ursus) a z mimo bratislavských len KAC Košice, Považan Trenčín a ŤAK Jánošík Trnava.³⁷ O rozvoj boxu sa zaslúžila v prvých rokoch vzniku ČSR hlavne YMCA, ktorej činnosť podnietila aj vznik pästiarskych odborov v I. ČsŠK a PTE Bratislava.

³⁴ Tamže, s. 27. ISBN 80-967862-5-3.

³⁵ Archív Univerzity Komenského Bratislava (AUK), D/8, K 31-VŠB a SNA Bratislava, FPR č. 14965/5a 1928.
Stanovy VŠB boli schválené akademickým senátom UK 29. marca 1928 a Ministerstvom vnútra 9. mája 1928.

³⁶ MACHAJDÍK, I. (2011), s. 161.

³⁷ PERÚTKA, J. (1980), s. 99.

ZÁVER

Vznik Československa mal aj v oblasti rozvoja telesnej výchovy a športu, najmä zásluhou športovo vyspelých českých krajín, veľký a nepopierateľný význam. Ved' do roku 1918 existovali športové kluby na Slovensku len uhorské, čiže maďarské a v malej miere aj nemecké. Po roku 1918, za výraznej pomoci českých telovýchovných a športových organizácií, sa začali budovať základy československej štátnosti aj na poli športu na Slovensku. Veľkou nevýhodou bolo, že na Slovensku výrazne absentovala vybudovaná infraštruktúra telovýchovných objektov, telovýchovných odborníkov, funkcionárov, ale aj finančných prostriedkov na chod športových súťaží. Z toho dôvodu sa mnohí talentovaní športovci usídlili v Prahe a športové úspechy slovenských športovcov, hlavne v 20. rokoch 20. storočia boli skôr javom ojedinelým. Postupne sa však telesná výchova a šport na Slovensku dostali z fázy kojenca do fázy dospievajúceho národa, čo sa neskôr potvrdilo. Sto rokov spolužitia s bratským českým národom bolo obdobím tvorivého budovania vlastnej štátnosti, pri ktorom sa vyskytovali aj hádky a spory, ale ústami klasika slovenskej historiografie Ľ. Liptáka „nikdy netiekla krv“.

LITERATÚRA

Archívy

Slovenský národný archív Bratislava, Fond policajného riaditeľstva.

Archív Univerzity Komenského Bratislava.

Časopisy, noviny, ročenky

Československá štatistika 9 (1924) 65.

Grenzbote, 29. 3. 1922.

Karpathen Post, 11. 8. 1928.

Štatistický lexikón obcí v Republike Československej, zv. 3. 1936. Praha.

Odborné publikácie

BOBRÍK, M. (2006). *Nemecká menšina na Slovensku a jej telovýchovné a športové aktivity v rokoch 1918–1945*. Bratislava: STU, 2006. ISBN 80-227-2357-6.

BARÁTH, L. (2011). *Začiatky činnosti maďarských telovýchovných a športových spolkov v medzivojnovom Československu*. Nitra, 2011. ISBN 978-80-8094-934-1.

Encyklopédia Slovenska, zv. 4. 1980. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 71-069-80-505/49 02/76.

GREXA, J. (1999). 60 rokov prípravy telovýchovných pedagógov na Slovensku. In: *60 rokov prípravy telovýchovných pedagógov na Univerzite Komenského v Bratislave*. Zborník FTVŠ UK, Bratislava, 1999. ISBN 80-967487-9-3.

KOLEKTÍV AUTOROV (1997). *100 rokov organizovanej atletiky na Slovensku*. Bratislava: Slovenský zväz atletiky. ISBN 80-967862-5-3.

MACHAJDÍK, I. (2011). *Športové hry starej Bratislavy*. Bratislava: Perfekt, 2011. ISBN 978-80-8046-493-6.

PERÚTKA, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo, 1980.

SEDLIAČIK, I. (2004). *Od začiatku po začiatok. (Činnosť YMCA Banská Bystrica v rokoch 1919–1999)*. Banská Bystrica: YMCA 2004.

ŠULC, I. (2004). *Uhorský karpatský spolok a Karpathenverein na Slovensku*. Košice: UPJŠ, 2004. ISBN 80-7097-550-4.

TLUSTÝ, T. (2017). *Budování národních organizací YMCA v Československu a Polsku. Rozvoj tělesné kultury v letech 1918–1939*. Praha: Nakl. Karolinum. ISBN 978-80-246-3559-0.

TOBIÁŠ, I. (1969). *YMCA na Slovensku v rokoch 1918–1938*. Diplomová práca. Bratislava, FTVŠ UK.
Waic, M. a kol. (1996). *Sokol v české společnosti 1862–1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu
Univerzity Karlovy, 1996.

prof. PhDr. Miroslav Bobřík, PhD.

STU, Fakulta chemickej a potravinárskej technológie,
Radlinského 9, 812 37 Bratislava
email: miroslav.bobrik@stuba.sk

AUTOKLUB REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ V PRVNÍM DESETILETÍ MEZIVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA

AUTOMOBILISTS IN INTERWAR CZECHOSLOVAKIA

MAREK WAIC

Katedra základů kinantropologie a humanitních věd
Fakulta tělesné výchovy a sportu, Univerzita Karlova

SOUHRN

Článek je věnován automobilovému sportu a činnosti Českého a Československého autoklubu od jeho založení v roce 1904 do roku 1928. Činnost autoklubu je analyzována především v souvislosti s vytvářením a působením společenských elit meziválečného Československa. Autoklub Republiky československé byl díky stykům jeho členů s čelnými politiky a průmyslníky velmi vlivnou organizací. Při své činnosti těžil z hospodářské stabilizace a následné konjunktury v prvním desetiletí existence meziválečného Československa.

Klíčová slova: organizační struktura autoklubu, mezinárodní styky klubu, kartel autoklubu, podpora Ministerstva veřejných prací, klubový dům

ABSTRACT

The article looks into motor racing and the activities of the Czech and Czechoslovak Autoclub since its establishment in 1904 until 1928. The activity of the Autoclub is analyzed mainly in connection with the establishment and activities of the social elites in interwar Czechoslovakia. Thanks to its representatives' contacts with leading politicians and industrialists in the country, the Autoclub of the Czechoslovak Republic was a very influential organization. In its activities it benefited from economic stabilization and the subsequent economic boom in the first decade of the existence of interwar Czechoslovakia.

Key words: motor racing, organizational structure of the Autoclub, international contacts, clubhouse

ÚVODEM

Nově vzniklé Československo se rozhodně nenarodilo do příznivých hospodářských podmínek a nové versailleské uspořádání jeho průmyslu založeného na exportu svými celními překážkami vztýčenými na hranicích starých i nových států příliš do karet nehrálo. Navíc průmyslově rozvinuté Čechy musely dbát na rozvoj zemědělského Slovenska a zaostalé Zakarpatské Ukrajiny.

Přesto index průmyslové výroby v Čechách již v roce 1919 dosáhl ve srovnání s rokem 1913 76,7 %.¹ Jedním z faktorů, který limitoval další rozvoj hospodářství a námi sledovaného automobilismu, byl katastrofální nedostatek benzínu. Do poloviny roku 1921 Československo vykazovalo podobnou míru inflace jako Rakousko a ta neustále zdražovala výrobu. Bujel černý trh a zvyšovaly se ceny i na vázaném trhu a to při stagnaci mezd vedlo k sociálnímu neklidu. Mzdy se u kvalifikovaných dělníků a nižších úředníků pohybovaly do 600 korun měsíčně, přičemž vzhledem k vysokým cenám proti roku 1913 reálně klesly více jak o polovinu.² Ministr financí Alois Rašín, jehož jasnou prioritou byla konsolidace hospodářství a rozhodně ne sociální politika státu, přikročil k radikální záchrane měny. V dubnu 1919 se Československá koruna oddělila od rakouské měny, která se řítila do záhuby. Další opatření, např. dávka z majetku a válečných zisků i zřízení Bankovního úřadu stabilizaci československé koruny podpořily. Následná deflační politika zkontrolovala inflaci. Zdražila sice export a tím i výrobu a nízká koupěschopnost obyvatelstva bránila rozvoji vnitřního trhu, ale pro ozdravení československého hospodářství byla nezbytná. Hospodářské oživení na sebe nenechalo dlouho čekat. Od konce roku 1923 můžeme pozorovat hospodářský vzestup, který s mírnými výkyvy, přinesl rozvoj terciální sféry a vzestup středních vrstev. Ovšem jen její špičky dosáhly životní úrovně, která odpovídala požadavkům členství v elitních klubech, jejichž rozvoji se na příkladu Autoklubu budu v prvním desetiletí tzv. první republiky věnovat.

Pro členy automobilových spolků se působení v nich stalo koníčkem či dokonce vášní, vizitkou společenského postavení, možností cestovat či organizovat závody nebo se jich zúčastnit. Nutnou podmínkou takového působení byly velmi nadstandardní finanční možnosti. Automobilovou elitu spojoval jeden společný rys – vlastnictví osobního automobilu. To bylo znakem vysokého společenského statutu. Samo o sobě jasně signalizovalo příslušnost k zámožným společenským vrstvám, protože koupě vozu představovala nemalou finanční investici.

V časopise *Auto* v roce 1923 čteme: „Idea malého vozu v roce 1923 charakterizuje náš automobilismus. Není to ještě vůz lidový, neboť jeho cena pohybuje se namnoze dosti vysoko nad 50 000 Kč.³ První „lidový“ vůz, jehož nejlevnější verze stála necelých 40 tisíc Kč Tatra 11, měl premiéru na Pražském autosalonu v dubnu 1923. Na vánoce 1918 by koupě auta byla problémem i pro ministry první vlády, jejichž roční plat byl stanoven ve výši 60 000 Kč.⁴

¹ KÁRNÍK, Z. (2000). *České země v éře první republiky (1918–1929)*. Praha: Nakladatelství Libri. 211 s.

² Tamtéž, s. 53.

³ *Auto*, 1924. s. 9.

⁴ Zákon z 20. 12 1918 o platech ministrů. V roce 1920 dostali ministři přidáno 40 000. Následujícího roku jejich příjmy byly plně zdaněny a v roce 1932 v rámci zákona „úspěšných opatřeních personálních“ byly jejich příjmy zdaněny dalšími 15 %. Presidentský, premiérský a ministerský plat se nezapočítával do vyměřovacího základu na penzi. Adorace presidenta osvoboditele se promítla i do výše jeho platu. T. G. M měl roční příjem půl milionu, a 26. 2. 1930 zákonem „K oslavě 80. narozenin presidenta republiky T. G. Masaryka se věnuje ze státních hotovostí 20,000.000 Kč, aby jich president použil podle svého volného uvážení, přičemž jak to věnování, tak i jeho použití presidentem se zprošťuje na straně příjemce všech daní, kolků a poplatků.

V roce 1921 byly „Dopravní prostředky všeho druhu s motorickým pohonem... mimo dresín a lokomotiv, nákladních a sanitních automobilů zařazeny mezi „přepychové předměty“.⁵ Hospodářský vzestup po roce 1923 se odrazil také v tom, že za přepychová už byla považována auta vyšší kategorie: „Osobní automobily ... které mají více než 4 válce nebo větší obsah válců než 2,5 litru.“⁶

V roce 1924 předvádí Pragovka svůj nejmenší typ **Piccolo**. Šlo o malý automobil o objemu 707 ccm a výkonem 10 koní. Od počátku 20. let se všichni výrobci automobilů v Československu orientují na menší vozy, jejichž základní jednoduchá verze má být přístupná širšímu okruhu zákazníků. Jejich označení jako lidové je však spíše reklamní záležitost. Jeden z nejpobulárnějších a nejrozšířenějších vozů třicátých let Aero 30 stál v roce 1934 kolem 25 tisíc korun – podle provedení. Při těchto cenách není divu, že koncem roku 1937 v československém průměru připadaly na 100 domácností dva osobní automobily.⁷ Ve stejném roce činil roční příjem kvalifikovaného dělníka ve velkých závodech ve středních Čechách a v Brně, tedy tam kde byly platy v průmyslové výrobě nejvyšší, asi 11 400 Kč.⁸ Četnost vlastnictví osobních aut nebyla pochopitelně rozložena rovnoměrně. Nejvíce aut jezdilo v Praze, pak následovalo Brno a na slovenském venkově byl tento dopravní prostředek raritou.

ČEŠTÍ AUTOMOBILISTÉ DO VZNIKU ČESKOSLOVENSKA

Nejvýznamnějším spolkem automobilistů v Československu se stal Československý klub automobilistů. 20. března 1904 byl v pražském hostinci U Pinkasů založen Český klub automobilistů. O rok později měl 34 členů, kteří platili roční příspěvek 25 korun. Jejich hlavní starostí bylo shánění benzínu, který se prodával jen v lékárnách a u drogistů v třílitrových lahvích.⁹ Český klub automobilistů úzce spolupracoval s Českým klubem motocyklistů a v roce 1909 byl valné hromadě automobilového klubu „předložen návrh, aby oba kluby Č. K. A. a Č. K. M., které beztak od svého založení žily v bratrském poměru, sdílejíce společné místnosti, sekretariát a pořádaly společné podniky..., přijaly společné jméno a sloučily se v klub jeden“.¹⁰ Návrh byl jednomyslně přijat a jednotný Český klub automobilový vytvořil dvě sekce: automobilovou a motocyklovou. Představitelé Klubu pomýšleli na vytvoření „vzduchoplovecké“ sekce a sekce motorových člunů, ale k realizaci této myšlenky nikdy nedošlo.¹¹

V roce 1909 sice valná hromada sjednoceného klubu zvolila prvním presidentem prince Ericha z Thurn-Taxisů, ale klub řídil jeho druhý president Architekt Jan Heberle,

⁵ Zákon 321/1925 Sb., o všeobecné dani z obratu.

⁶ Vládní nařízení z 13. 3. 1924.

⁷ BARTOŠ, J., TRAPL, M. (2001). *Československo 1918–1938*. Olomouc: Univerzita Palackého. 69 s.

⁸ Tamtéž, s. 63

⁹ KRÁLÍK, J. (2004). *100 let klubového života 1904–2004*. Brno: Ateliér Kupka, s. 5.

¹⁰ 25 let Autoklubu Republiky československé. In: *Auto 1929*, s. 212.

¹¹ Aviatci si v roce 1919 založili Aeroklub republiky československé a motorové čluny zůstaly u Českého Yacht klubu.

který „bystře postřehl dosah a význam nového dopravního prostředku už v době, kdy považován a prohlašován byl za modní hříčku.“¹² Arch. Heberle již v roce 1907 „vyjednával ve Vídni s princem Solmsem, předsedou Österreichische Auto Klub (Ö. A. K.), o úpravě vzájemného styku obou klubů. Č. K. A. neměl s rakouským klubem úplně harmonické vztahy, ale v období před první světovou válkou, kdy rakousko-německý i český nacionalismus stále sílil, oba automobilové kluby, oproti jiným sportovním spolkům, spíše spolupracovaly. Domnívám se, že jejich kontakty byly příznivě ovlivněny společnými zájmy ochrany automobilismu, který se potýkal s negativním postojem většiny veřejnosti a také státní restrikcí. V roce 1908 přijal rakouský parlament zákon o povinném ručení automobilů, jež vedl k takřka dvojnásobnému zvýšení pojistného a Rakousko se stalo „prvním a jediným státem, který ručení za škody způsobené automobilními vozidly učinil obsahem zvláštního zákona se zostřenými ustanoveními.“¹³

Také příslušnost ke stejné sociální vrstvě, která zavazovala k poněkud noblesnějším způsobům komunikace, sehrála ve vzájemných vztazích pozitivní úlohu. Vídeň záviděla Praze Mezinárodní výstavu automobilů a motocyklů, kterou český klub pořádal od roku 1903. V září 1912 náhle zemřel prezident klubu Jan Heberle a nahradil ho stavební rada Josef Rosenberg. Toho vystřídal v následujícím roce generální ředitel Robert Patočka a v roce 1914 stanul v čele klubu prof. MUDr. Otakar Kukula.

Za první světové války se Klub vystříhal negativní pozornosti rakouských úřadů díky zdrženlivým projevům loajality a la „chytrá Horákyň“. Každý rok upisovali představitelé klubu na rakouskou válečnou půjčku 10 000, ale protože státním dluhopisům nevěřili, ty loňské vždy prodali. V roce 1917 „Kuratorium společnosti válečného kmotrovství nabídlo klubu portréty posledních rakouských Veličenstev Karla a Zity. Poněvadž byla velmi intenzivně pozorována loajalita jednotlivců a spolků, nebylo tak snadno v tomto případě nabídku tuto zamítnouti, ale zase se klubu nechtělo přikročit k výzdobě svých místností těmito portréty. Konečně nalezeno východisko: Dotyčnému spolku odesláno, že klub zamýšlí pořídit portrét císařův a vyzdobit jím své místnosti a že za tím účelem zvolil již zvláštní komisi (ta také skutečně zvolena), která tuto otázku studuje a vyjednává s některými umělci o pořízení důstojného a uměleckého portrétu císařova. Komise ovšem „studovala“ otázku tu tak dlouho, až Rakousko se rozsypalo a komise se rozešla, aniž vyplnila svůj úkol.“¹⁴

AUTOMOBILISTÉ PO VZNIKU ČESKOSLOVENSKA

„V památný den našeho osvobození dne 28. října konána členská schůze za radostného vzrušení všech účastníků.“¹⁵ První týdnů v novém státě se zrovna v duchu

¹² Jan Heberle stál u zrodu pacovského automobilového okruhu i největšího a nejznámějšího automobilového závodu Praha-Jíloviště.

¹³ 25 let Autoklubu Republiky československé. In: Auto 1929, s. 210. Podrobně o právních normách o automobilismu v Českých zemích a Československu: Štemberk, J. Právní regulace Automobilismu v Českých zemích do roku 1938. In: Právněhistorické studie 38, 2007, s. 171–191.

¹⁴ 25 let Autoklubu Republiky československé In: Auto 1929, s. 223.

¹⁵ Tamtéž.

souznění mezi členy vedením Klubu nenesly. Koncem roku 1918 „president klubu prof. Kukula zaslal výboru dopis, v němž stěžoval si, že byl napaden z různých stran a viněn z nedostatku národního smýšlení.“¹⁶ Výbor sice údajně jednomyslně vyslovil svému předsedovi naprostou důvěru, ale už koncem února následujícího roku „došlo v Č. K. A. ke krizi v předsednictvu, ježto president prof. Kukula oznámil svoji resignaci pro některé zásadní rozpory s výborem.“¹⁷ Pokud se jednalo o rozpory, časopis Auto zachovával diskretnost a tak konkrétní příčinu rozporů nezmiňuje. Můžeme se však domnívat, že prof. Kukulovi někteří vyčítali projevy loyality k padlému mocnářství, především asi, že „u příležitosti úmrtí císaře Františka Josefa učinili členové předsednictva prof. Dr. Kukula a Dr. Miřička nezbytný kondolenční projev na c. k. místodržitelství“,¹⁸ nebo jeho válečné působení v různých armádních funkcích. Do roku 1920 se však rozpory vyřešily, či vyvanuly a periodikum Auto pak prezentovalo činovníky a členstvo Klubu nadále jako jednu velkou rodinu.

Valná hromada klubu v červnu 1919 schválila změnu názvu klubu na Československý klub automobilistů a v roce 1922 další změnu na Autoklub Republiky československé. Při zahájení Mezinárodní automobilové výstavy v srpnu 1920 zhodnotil předseda klubu předválečné období: „Přes to, že bývalá vláda rakouská nepodceňovala významu rozkvětu automobilního průmyslu, pocíťovali jsme také my měrou nemalou politické podruží“, a prohlásil, že: Dnes jsme sami strůjci své budoucnosti, dnes jsme konečně s to, ukázat plně světu rovnocennost a schopnost vejíti v ušlechtilý zápas s jinými národy na světovém kolbišti kultury, umění, obchodu a průmyslu.“ Dále zdůraznil, že: „Není pochybnosti, že důležitou složkou moderního průmyslu je automobilism ... ba lze říci směle, že rozvoj automobilismu je v každém státě spolehlivým měřítkem jeho technické výzbroje vůbec.“¹⁹ Negativní postoj většiny veřejnosti k zábavě privilegovaných se však v mladé republice nezměnil. Dokládá to sdělení Ministerstva školství Klubu z roku 1919, že: „jeho žádost o poučování školní mládeže o nebezpečném počínání házením kamenů aj. po automobilech, byla příznivě vyřízena.“²⁰ Ještě v roce 1928 na 24. řádné valné hromadě Autoklubu zaznělo že: „Byť z největší části vyvrácen byl konečně onen neoprávněný názor veřejnosti o automobilu jako luxusu, přece jen zůstává mu stále ještě mnoho nepochopitelného nepřátelství, jež pravidelně projevuje se tam, kde by nejméně mohlo býti očekáváno.“²¹

Vratké vnitro i zahraničně politické postavení mladého státu, rozvoji automobilismu příliš nepřálo. Benzín, jehož byl katastrofální nedostatek, byl na přiděl, který se ovšem pro členy klubu nepodařilo získat a koncem června 1919 ministerstvo vnitra zakázalo přejezdy hranic.

¹⁶ Tamtéž, s. 224.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž, s. 222.

¹⁹ Auto, 1920, s. 118.

²⁰ 25 let Autoklubu Republiky československé. In: Auto 1929, s. 225.

²¹ Auto, 1928, s. 142.

Na poli automobilové diplomacie však představitelé klubu dosáhli zásadního úspěchu. V první řadě usilovali o domácí i zahraniční uznání za „oficiální klub Československé republiky, tj. nejvyššího představitele automobilového sportu i zástupce všech automobilistů v republice. Dosáhli to především tím, že na zasedání „konaném dne 15. června t. r. v Paříži, byl Čs. K. A. přijat za člena A. I. d. A. C. r.“²², tj. Mezinárodní automobilové asociace (Association Internationale des Automobiles – Clubs Reconnus). To byl také důležitý krok k získání oprávnění vydávat tzv. triptyky, tj. povolení k přejezdu hranic pro automobily.

Zástupci klubu získali svolení presidenta osvoboditele a tak jeho členové na mimořádné valné hromadě 22. listopadu 1920 mohli zvolit T. G. Masaryka protektorem Československého klubu automobilového, „kterážto volba přijata byla dlouhotrvajícím potleskem.“²³

Členové klubu patřili k dobře situovaným lidem, kterým nechyběla velkorysost. Jejich členská schůze se 14. června usnesla „s ohledem na pokročilost doby ... poukázati Českému výboru olympijskému ze jmění klubovního ihned částku 5 000 Kč a poté byla podniknuta mezi přítomným členstvem subskripce, jež vynesla Kč 2 330, při čemž jednotlivé úpisy se pohybovaly mezi 20–500 Kč.“²⁴ Dar automobilistů přispěl k vyslání sportovců na Olympijské hry v Antverpách, kde poprvé startovali pod československou vlajkou.

Vznik republiky a nové uspořádání Evropy vybídlo představitele klubu k úvaze, jakou cestou se bude automobilismus a výroba automobilů ubírat. V červnu 1920 se v druhém ročníku „oficiálního orgánu Československého klubu automobilistů“ v časopise Auto v příspěvku nazvaném Československý automobilový průmysl v desetiletí 1910–1920 můžeme dočíst: „Automobilismus druhého desetiletí dvacátého věku liší se podstatně od automobilismu desetiletí předcházejícího. Neboť byl-li tento převážně sportem a doba jeho dobou heroických výbojů, klade druhé desetiletí váhu na požadavky rázu mnohem praktičtějšího: Automobil přestává býti výhradně předmětem sportu a stává se vozidlem užitkovým. Automobil osobní sestoupil s piedestalu a stal se prostě dopravním prostředkem.“²⁵ Nepochybně výše uvedené konstatování můžeme považovat za cíl, kterého chtěl evropský automobilový průmysl, československý nevyjímaje, dosáhnout. Jako konstatování reálného stavu dvacátých let je toto prohlášení poněkud přehnané. Jak jsme si již ukázali, ve dvacátých letech 20. století zejména na jeho počátku nebyl osobní automobil zdaleka dostupný příslušníkům všech sociálních skupin, přičemž členové klubu představovali i mezi vlastníky osobních vozů „horních deset tisíc“.

Klub se stal společenstvím vyvolených, které spojovala nejen náklonnost k automobilismu a odhodlání přispívat k jeho rozvoji, ale také příslušnost k vyšší společenské vrstvě. Podílem továrníků na členské základně mohly automobilistům

²² Auto, 1920, s. 141.

²³ Tamtéž, s. 218.

²⁴ Tamtéž, s. 26.

²⁵ Tamtéž, s. 107.

konkurovat snad jen golfové kluby. V automobilovém klubu je doplňovali především ředitelé průmyslových závodů a bank a muži z nejvyšších pater státní správy, např. sekční šéfové ministerstev, vyšší důstojníci a generalita armády a v neposlední řadě intelektuálové s vysokými příjmy: lékaři, právníci a inženýři. Vysokoškolské vzdělání samo o sobě signalizovalo vysoký společenský statut a dosáhl ho pouze zlomek populace v řádu 1–3 %. Uvedená charakteristika platí také pro další automobilové kluby působící v Československu. V čele některých z nich stáli velmi známé osobnosti: např. předseda Mährisch-Schlesischer Autoklub Dr. Emanuel Proskowetz hospodář na Hané a průkopník šlechtění sladových odrůd obilí či předseda Autoklub für Mittelböhmen JUDr. Hanuš Ringhoffer, v meziválečném období první zástupce rodinného průmyslového impéria pražských Němců²⁶.

Stanovy klubu evidovaly vedle činných členů další kategorie členství. V lednu 1925 valná hromada Automobilového klubu Republiky československé přijala změnu stanov, která definitivně vymezila typy členství v klubu pro zbylou dobu tzv. první republiky. Zmíněné stanovy u jednotlivých druhů členství uvádějí také jejich charakteristiku, která nese pečeť jasné společenské hierarchie.

1. **„Čestnými členy** mohou být na návrh výboru valnou hromadou jmenovány osobnosti, které si získaly zvláštních zásluh o klub nebo o automobilismus vůbec, vynikající osobnosti veřejného života a zasloužili členové klubu.“ Kvality čestných členů musely být mimo jakoukoliv pochybnost protože: „O návrhu jmenování *protektora* a čestných členů není na valné hromadě přípustná debata.“
2. **Členové virilní**
„Výbor může jmenovat členy virilními osobnosti, které stojí v čele úřadů a korporací, do jejichž působnosti přísluší věci, týkající se automobilismu a jeho rozvoje. Jmenování jich děje se na dobu správního roku.“
3. **Členové činní**
„Členem činným může se stát majitel motorového vozidla nebo ten, kdo má o automobilismus zásluhy, nebo jehož povolání jest v přímém vztahu k automobilismu. Členy činnými mohou být také právnické osoby, jichž zájmy úzce souvisejí s automobilismem.“
4. **Členové dopisující**
„Osobnosti, které mají zásluhy o automobilismus, mohou být jmenovány výborem dopisujícími členy na dobu správního roku za účelem dosažení žádoucí spolupráce.“
5. **Členové dočasní**
„Vynikající cizinci, delegáti a členové sdružených klubů zahraničních, členové diplomatických sborů, jejichž pobyt v Československé republice není trvalým, mohou být jmenovány členy dočasnými, a to předsedou na dobu 8 dnů, předsednictvem pak až na období do jednoho roku.“²⁷

²⁶ Od roku 1923 řídil nově vzniklý koncern Ringhoffer-Tatra. Dále byl generálním ředitelem pivovaru ve Velkých Popovicích a viceguvernérem Československé národní banky.

²⁷ Auto, 1925, s. 77.

Kategorie členstva 2, 4, 5 měla evidentně sloužit domácímu lobingu ve prospěch klubu a rozvoje automobilismu a pěstování užitečných zahraničních styků, protože tito členové neplatili členské příspěvky a zároveň mohli využívat výhod klubového členství.

AKRČs. dále zřídil **Sekci přidružených** členů „aby všichni majitelé motorových vozidel mohli být účastni hospodářských výhod, které klub na základě zvláštních ujednání poskytuje (vydávání průkazů pro jízdu zahraniční, informace pro cesty, oficiální stanice, odborná poradna, ochrana zájmů všeobecného významu atd.).“²⁸ Členem této sekce se mohl stát majitel motorového vozidla, který o to prostřednictvím přihlašovacího listu požádal. Důvodem pro zřízení sekce přidružených členů bylo „že majitelům motorových vozidel, kteří nemohou se zúčastnit našeho společenského života, zdá se asi náš členský příspěvek poněkud vysoký“.²⁹ Přidružené členství, které mohlo být každý rok prodlužováno, bylo službou „řadovým“ automobilistům, za které však museli zaplatit zápisné a členský příspěvek na rok předem, což však nebyli žádné horetní sumy: zápisné 20 Kč a roční příspěvek 100 Kč, v roce 1928 byl zvýšen na 150 Kč. Klauzulí, že kromě výše uvedených hospodářských výhod přidružení členové „jiných práv členských nemají“, byli jasně odděleni od klubové elity, protože nemohli nijak zasahovat do správy klubu, ani se zúčastnit společenských akcí, které Klub pořádal. Dostali zkrátka permanentku na komerční služby, které Autoklub poskytoval, a čím více je využívali, tím více se jim vyplatila.

Klub spravovali činní členové na základě standardní spolkové demokracie. Aby každý z nich náležel k sociální vrstvě, která odpovídala společenské úrovni klubu „jistily“ poměrně vysoké členské příspěvky: u fyzických osob zápisné 300 Kč a roční členský příspěvek 400 Kč. Pro členy klubu to evidentně nebyly částky, které by ruinovaly jejich rozpočet, ale byly několikanásobně větší, než bylo obvyklé např. u čistě sportovních klubů a tělocvičných organizací. Zda uchazeč o členství v Klubu má vedle peněz i dostatečnou společenskou úroveň se posuzovalo individuálně a „osoba, jejíž přihláška za člena byla odmítnuta“, se nesměla objevit na akcích, které Klub pořádal ani jako host. O činné členství se mohli ucházet také právnické osoby se zápisným 1 000 Kč, což některé firmy činily, pravděpodobně proto, aby byly v kontaktu s vlivnými a bohatými členy klubu. Všichni činní členové dále platili „povinný příspěvek na časopis Auto, ročenku klubu a jiné publikace 100 Kč“, což při jejich počtu na začátku roku 1925, který činil 1 067 osob, pravděpodobně pokrylo náklady publikační činnosti.³⁰ Zároveň tisícovka vyvolených dokládá, že členství v Klubu nebylo nijak masovou záležitostí. Klub nabízel činným členům některé výhody, např. uzavíral smlouvu s pojišťovnami, které jim poskytovaly slevu na povinné ručení 20 % a na havarijní pojištění 25 %.

Mezi valnými hromadami Automobilový klub řídil Výbor a předsednictvo a postupně byly zřizovány různé komise. V roce 1926 měl Klub komisi sportovní,

²⁸ Tamtéž, s. 78.

²⁹ Auto, 1928, s. 143.

³⁰ Auto, 1925, s. 76.

provozni, pro členské záležitosti a redakční a dále stavební, výstavní a společenský výbor. Členové těchto pracovních sborů pracovali dosti intenzivně, např. v roce 1925 zasedli na 223 schůzích, a to bez nároku na jakoukoli odměnu. Můžeme předpokládat, že jednání byla věčná, protože na „plané tlachání“ neměli muži z nejvyšších pater byznysu a byrokracie čas. Automobilový klub dosahoval pozoruhodných výsledků především proto, že jeho dobrovolní činovníci věnovali organizování klubovní činnosti, při které uplatnili své manažerské schopnosti a využívali svých kontaktů, hodně času.

Na valné hromadě v lednu 1924 prezident Klubu Otakar Kukula zdůraznil, „že v této době vyvinul se klub z malého klubu provincionálního v silnou organizaci, která jest úplně respektována doma i za hranicemi a stala se i důležitým činitelem hospodářským.“³¹ Za rok již valnou hromadu Klubu namísto nemocného prezidenta řídil místopředseda Klubu Emil Miříčka. Na malém večírku na oslavu 20letého jubilea vítězství V. Vondřicha v závodě Coupe Internationale v červenci 1925 prof. Kukula předával oslavenci diplom a u sklenky vína vyjádřil svoje rozpoložení „Kamarádi jsem dneska tak šťasten, že sedím mezi vámi. Na podzim scházeti se budeme častěji.“ Bohužel osud tomu chtěl jinak. Otakar Kukula zemřel náhle 11. srpna v lázních Graefenberg (dnešní Jeseník). Prof. MUDr. Otakar Kukula byl vynikajícím chirurgem³² a v akademickém roce 1924/1925 rektorem Univerzity Karlovy. Oblíbený předseda Autoklubu byl zanícený automobilista a „dobromyslný člověk, mecenáš mediců, přítel dam, nezřízený kuřák a piják, náruživý lovec jelenů“³³ jak na něj vzpomíná prof. MUDr. Vladimír Vondráček. Trpěl však anginou pectoris a jeho bonvivánství se mu stalo osudným. Posledního rozloučení s Otakarem Kukulou se zúčastnili, mimo jiných, min. veřejných prací Alois Srba, velvyslanci Velké Británie, Francie a Itálie, náčelník generálního štábu gen. Mittelhauser. Otakara Kukulou v čele Autoklubu nahradil jeho místopředseda JUDr. Emil Miříčka, který patřil k zakladatelům Klubu českých motocyklistů i automobilistů a byl přítelem zesnulého. Dr. Miříčka působil v předsednictvu firmy Laurin Klement a po její fúzi se Škodovkou byl zvolen do správní rady Škodových závodů.

V roce 1926, kdy se Emil Miříčka ujal předsednictví Autoklubu Republiky československé, již byl rozsah činnosti Klubu skutečně pozoruhodný: Autoklub byl každoročně hlavním pořadatelem autosalonů (do roku 1925 výhradním), na kterých stále rostl počet vystavovatelů i návštěvníků. Od roku 1925 činovníci Klubu při pořádání automobilových výstav spolupracovali s „vedoucími korporacemi našeho automobilového průmyslu“. V roce 1926 se završilo několikaleté úsilí činovníků klubu a tiskem vyšly první automobilové mapy. V roce 1925 se klub stal zakládajícím členem nově vytvořené mezinárodní turistické organizace Conseil Central du Tourisme se sídlem v Paříži a začal poskytovat svým členům turistické poradenství. O zásadní roli,

³¹ Auto, 1924, s. 54.

³² Prof. MUDr. Otakar Kukula patří k zakladatelům české chirurgie. Věnoval se především chirurgii břicha a žaludku, byl průkopníkem operace při hnisavém zánětu apendixu. Od roku 1904 byl přednostou chirurgické kliniky.

³³ VONDRAČEK, V. (1983). *Lékař vzpomíná*. Praha: Avicenum.

terou klub sehrál při rozvoji motoristického sportu, ještě padne zmínka. Společenský výbor organizoval odpolední čaje, sportovní kurzy a především plesy, kterých se v Obecním domě zúčastňovali mocní i slavní Češi i cizinci.

Šíři činností Klubu také odpovídal objem finančních prostředků, respektive jejich obrát. Jak uvádí jednatelelská zpráva pro lednovou valnou hromadu v roce 1925, vydání za rok 1924 ve výši 850 tisíc korun bylo kryto „příjmem z členských příspěvků, zápisného, triptyků, mezinár. Jízdních výkazů, odznaků a vlajek klubovních, výstavy atd.“ Obrát účtárny, který se zvýšil proti předcházejícímu roku o 27 %, dosáhl 13 521 000 Kč.³⁴ Klub pravděpodobně hospodařil s mírným přebytkem, který byl v následujících letech využit na zakoupení domu a jeho celkové přestavbě, aby Klub dostal sídlo, které odpovídalo jeho významu a patřičně ho reprezentovalo. Činovníci klubu činili vše, aby dostáli své povinnosti „svěřených prostředků používat k těm účelům, které si klub vytkl ve stanovách, tj. ke všestranné podpoře rozvoje našeho automobilismu.“³⁵

Pro rozvoj klubové činnosti však byla zcela zásadní podpora, „která se v míře nejhojnější dostává našim snahám od naší vlády a jejích úředníků.“³⁶ Představitelé klubu spolupracovali především s ministry a sekčními šéfy Ministerstva veřejných prací, které mělo na starosti automobilové zákonodárství a výstavbu a údržbu státních, tj. hlavních silnic, do kterých směřovali nemalé investice, na kterých se klub postupem času začal podílet. 14. července 1927 přijalo Národní shromáždění Republiky československé zákon o silničním fondu, jehož účelem bylo „opatřit prostředky na zlepšení silnic státních, na částečnou úhradu nákladů spojených s udržováním, stavbou a přestavbou státních silnic a mostů.“ Prostředky do něj měly plynout z daně z motorových vozidel, dávky z jízdného za osobní dopravu autobusy, poplatků za povolení k dovozu minerálních olejů, cel na dovozu pneumatik a 70 % spotřební daně z minerálních olejů.³⁷ V prosinci 1927 „projednal AKRČs. smlouvu s Ministerstvem veřejných prací, dle kterého mu bylo zadáno na 10 let výhradní právo stavění na všech státních silnicích orientační, směrové tabule a mezinárodní výstražná znamení“.³⁸ V květnu následujícího roku byla příslušná smlouva uzavřena. „K úhradě milionového nákladu obdržel AKRČs. touže smlouvou výhradní právo k zadávání veškeré reklamy

³⁴ Auto 1925, s. 76 Po první světové válce byl automobilismus stále v plenkách, a tak každý automobilista musel mít při přejezdu hranic „přestupní hraniční list“ tzv. triptyk. Ten postupem času nahradil mezinárodní jízdní výkaz. Tyto dokumenty vydávaly národní autokluby, které zastupovaly danou zemi v Mezinárodní automobilové asociaci. S těmito národními autokluby uzavíral Autoklub republiky Československé v průběhu 20. let smlouvy, takže českoslovenští občané mohli cestovat autem do většiny evropských států. Na placené vydávání triptyků a jízdních výkazů měl výhradní právo a po odečtení nákladů byla tato agenda zisková, zřejmě nijak přehnaně, ale přesto představovala stabilní zdroj příjmů klubu.

³⁵ Auto, 1924, s. 55.

³⁶ Tamtéž, s. 54.

³⁷ Zákon 116/1927 Sb., O silničním fondu.

³⁸ Auto 1929 s. 245.

na pozemcích státních silnic na dobu desetiletou.³⁹ Klub se, především díky osobním kontaktům jeho zástupců, těšil také přízni Ministerstva financí, Národní obrany a kanceláře prezidenta republiky. K čestným členům klubu patřili náčelník generálního štábu Eugen Mittelhauser a kancléř prezidenta republiky Přemysl Šámal. K příznivcům klubu patřil i jeho protektor a pravidelný návštěvník pražských autosalonů T. G. Masaryk.

V průběhu dvacátých let se Autoklub Republiky Československé stal střešní organizací všech automobilových spolků na československém území. Tyto tzv. přidružené kluby si sice zachovaly svoji plnou právní, finanční a organizační samostatnost a jejich členové nebyli členy AKRČs., ale jejich zástupci byli s představiteli „centrálního“ klubu v kontaktu a svoji činnost s nimi více či méně koordinovali.

Pochopitelně při milionových obrazech a stále se rozšiřující organizační agendě a stále náročnějších manažerských úkolech se dobrovolní činovníci klubu museli opřít a práci profesionálních zaměstnanců. Při šíři činnosti klubu jich bylo pozoruhodně málo, nedisponovali prakticky žádnými rozhodovacími pravomocemi a zůstávala jim čistě výkonná funkce. V roce 1919 byl usnesením klubového výboru pověřen vybudováním klubové kanceláře Dr. Ing. Ervín Pauček, který se stal generálním sekretářem klubu. V roce 1928 bylo v kanceláři klubu, včetně stavební kanceláře, která připravovala výstavbu klubového domu zaměstnáno 12 úředníků, 11 úřednic a 4 sluhy.⁴⁰ Také Autoklub prokazoval, podobně jako jiné spolky, kde se dobrovolní činovníci radili k inteligenci (většinou inženýři a právníci) a ke středním nebo vyšším vrstvám, vynikající efektivitu práce, a to včetně profesionálních zaměstnanců. Jestli meziválečné Československo může jít v současnosti v něčem příkladem, tak to byla výkonnost a efektivita práce byrokracie ať už ve sféře státní, spolkové nebo privátní.

AKRČs., resp. jeho představitelé od začátku 20. let takřka bez problémů spolupracovali s německými autokluby, což byl ve spolkovém životě meziválečného Československa jev značně neobvyklý. V roce 1921 jménem německých klubů prohlásil prezident Automobil Club für Mittelbohlen Hanuš Ringhoffer, že německé kluby uznávají československý autoklub za klub vedoucí.⁴¹ JUDr. Ringhoffer, byl sice národností Němec, ale nejsilnější identitu a zodpovědnost pociťoval k rodinnému impériu a s dobrými vztahy s Čechy od příslušníků TOP elit až po zaměstnance svých podniků neměl nejmenší problém. Členové AKRČs. to ocenili mimo jiné tím, že ho v roce 1928 zvolili do výboru československého autoklubu.

Pokud byly vztahy Českého autoklubu před první světovou válkou občas napjaté, tak po rozpadu monarchie se výrazně zlepšily. 6. února 1923 „slavil Österreichischer Automobil Club ve Vídni jubileum svého 25letého trvání, k jehož oslavě vyslal AKRČs. zvláštní deputaci“, v čele s viceprezidentem Klubu továrníkem Kumperou,

³⁹ Tamtéž, s. 183.

⁴⁰ Auto 1928, s. 144.

⁴¹ Nordwestböhmen, A. C. a Reichenberger se k tomuto prohlášení připojili až po souhlasu členstva svých klubů.

který „pozdravil jubilující klub, jehož 25letou činnost na poli automobilismu AKRČs. plně oceňuje.“ Dále „zdůraznil, že celá řada důležitých otázek automobilních vyžaduje řešení z hlediska mezinárodního a uvítal z tohoto hlediska dobrý poměr, jenž oba kluby víže“. ⁴² Rozvoj evropské autoturistiky si vyžadoval mezinárodní spolupráci, kterou by národnostní nevraživost hatila. Navíc vzájemná hašteřivost by byla pod úroveň společenské smetanky, ke které zástupci obou klubů náleželi.

Všechny autokluby, které na území Československa existovaly, měly množinu společných zájmů, směřujících k tomu, aby automobilisté měli pro provoz svých strojů co nejlepší podmínky a to vyžadovalo mimo jiné vystupovat vůči zákonodárcům, výkonné moci a státní byrokracii, která měla motorismus na starosti jednotně a lobovat za majitele aut. Představitelé přidružených klubů chápali, že díky svým známostem se zástupci politických elit mají nejlepší předpoklady pro prosazování automobilových zájmů zástupci AKRČs. Ti zase potřebovali se zástupci ostatních autoklubů pravidelně konzultovat záležitosti společného zájmu a společně nalézat užitečné kontakty na regionální a místní úrovni. Tak se v lednu 1927 zvláštní smlouvou zrodil Kartel autoklubu republiky Československé a klubů sdružených, jehož sídlem se stala Praha. Kartelová smlouva mimo jiné kodifikovala následující pravidla:

- „3. Kluby, které jsou členy kartelu, zachovávají svoje autonomní postavení a svoje práva a tato kartelová smlouva a její provádění nesmí býti na úkor tomuto jejich postavení a těmto jejich právům. Zejména zůstávají touto smlouvou nedotčena práva a povinnosti Autoklubu Republiky Československé, plynoucí z jeho postavení jako vedoucího klubu a z jeho členství v Association Internationale des Automobiles Clubs reconnus, Fédération Internationale des Clubs Motocyclistes a Conseil Central tu Tourisme International.
4. Účelem kartelu jest sjednotiti úsilí na prospěch automobilismu a motocyklismu a hájiti společné zájmy klubů.
5. Kartel koná kongresy, když se potřeba toho ukáže, avšak nejméně jednou do roka.
6. Kluby vysílají na kongres po dvou zástupcích, kteří musí býti členy jejich předsednictva nebo výboru.
7. Každý zastoupený klub má jeden hlas.
8. Usnesení kongresu jsou závazná pro všechny kluby, i ty, které kongres neobeslaly.
9. Usnesení kongresu mají býti v zásadě jednomyslná.
10. Nedocílí-li se v některém případě jednomyslnosti, přikáže se otázka zvláště k tomu kongresem stanovené pracovní komisi, do níž 5 klubů kongresem jmenovaných vyšle po jednom delegátu.
14. Předsedou kartelu jest předseda Autoklubu Republiky Československé.
15. V předsednictvu kongresu zasedají předsedové sdružených klubů.
23. Kancelářskou agendu kongresu a kartelu obstarává kancelář Autoklubu Republiky Československé. Režijní náklady s tím spojené nese Autoklub Republiky Československé.“ ⁴³

⁴² Auto 1923, s. 96.

⁴³ Auto 1927 s. 3.

Kartelovou dohodu podepsalo v lednu 1927 26 automobilových a motocyklových klubů, z čehož 12 bylo německých, 12 českých a dva slovenské. V dubnu již Kartel sdružoval 30 klubů s počtem 9 800 členů.⁴⁴ V průměru tedy připadlo na jeden klub cca 330 automobilistů a motocyklistů s tím, že většinu měli automobilisté. Členská základna Automotoklubu Republiky československé, který měl k 1. lednu 1 226 členů, tedy činila necelý čtyřnásobek průměru a 12,5 % všech organizovaných automobilistů a motocyklistů. Vzhledem k tomu, že podle státního statistického úřadu bylo v únoru 1928 v republice 24 332 osobních aut (v Praze cca 6 000) a 20 200 motocyklů (v Praze 6 050 a 2 085),⁴⁵ tak klubově organizováno byla více než pětina automobilistů a motocyklistů, což není tak málo. Činit z těchto čísel nějaké konkrétní závěry je problematické. Jak už bylo uvedeno, v roce 1937 v československém průměru připadaly na 100 domácností dva osobní automobily, takže osobní auto v meziválečném Československu rozhodně nebylo předmětem masové spotřeby a jeho vlastnictví zůstalo výsadou zámožných, nebo alespoň zámožnějších a bylo znakem vyššího společenského statutu. Členství v autoklubech pak znamenalo příslušnost k vrstvě zámožných a společensky důležitých, a kdyby ten výraz byl tehdy znám, mohli bychom je nazvat kluby pro VIP.

První kongres Kartelu se konal v září téhož roku. Jeho účastníci se např. shodli, že už nemají být zakládány nové kluby a také na stanovení minimálních členských příspěvků pro všechny kluby, „aby odstraněna byla nekalá soutěž při získávání nových členů agitací na základě příspěvků abnormálně nízkých.“⁴⁶ Dále přijali společné prohlášení směřující ke státní správě na změnu různých předpisů, zrušení některých dávek (např. dlažebné a mostné) a zlepšení „přímo katastrofálního stavu našich silnic“.

Po ročním bilancování činnosti Kartelu si ho zástupci AKRČs. velmi pochvalovali: „kartel se osvědčil a značnou měrou přispěl k utužení vzájemných styků“ a viděli v něm „pevnou a mohutnou oporu našeho automobilismu.“⁴⁷ Zároveň však museli konstatovat, že na plese, který byl každoročním vyvrcholením společenského života československého autoklubu, bohužel postrádali „členy představenstev v AKRČs. sdružených“, z čehož usuzovali, že „nejsme všude stejně oblíbeni.“⁴⁸ Kongres Kartelu proběhl v roce 1928 opět v září a nesl se ve velmi podobném duchu jako ten z předcházejícího roku. Za pozornost stojí návrh zástupců A. C. Nordbohlen, aby se „zavedla jízda vpravo po způsobu států západních a brzy i všech států s námi sousedících.“⁴⁹

Velmi důležitou součástí činnosti Autoklubu Republiky československé bylo organizování závodů. Rozsah mého příspěvku neumožňuje se plně věnovat vývoji automobilových závodů na území tzv. první republiky. Pokusím se jen připomenout

⁴⁴ Tamtéž, s. 226.

⁴⁵ Auto 1928, s. 554.

⁴⁶ Tamtéž s. 651.

⁴⁷ Auto 1928, s. 143.

⁴⁸ Tamtéž, s. 145.

⁴⁹ Auto 1928, s. 620. Za první republiky se v Československu jezdilo vlevo, což změnili až úřady protektorátu Čechy a Morava.

jeho některé podstatné či zajímavé rysy. První poválečné číslo časopisu Auto přináší úvahu, kam bude automobilismus a automobilový sport směřovat: „Automobilismus druhého desetiletí dvacátého věku liší se podstatně od automobilismu desetiletí předcházejícího. Neboť byl-li tento převážně sportem a doba jeho dobou heroických výbojů, klade druhé desetiletí váhu na požadavky rázu mnohem praktičtějšího: Automobil osobní sestoupil s piedestalu a stal se prostě dopravním prostředkem.

Tento přesun jeví se zřejmě i ve veřejných uspořádáních automobilistických. Závodů čistě rychlostní pozbývají rychle na ceně a jsou-li přece pořádány, tu mají spíše ráz zajímavé podívané pro diváky než prakticky cenné konkurence automobilů. Na místo jejich nastupují jízdy spolehlivosti v terainech pokud možno nepříznivých, na dlouhých tratích horských.“⁵⁰

Představitelé Klubu však záhy zaregistrovali, že o rychlostní automobilové závody neztrácí zájem ani veřejnost, ani výrobci automobilů. Proto také: zástupcové továren ... společně se sportovní komisí Čs. K. A. ve dnech 16. a 24. října 1920, vyslovili svůj souhlas s úmysly klubu a slíbili všestrannou podporu jeho podnikům.“⁵¹ Klub byl při pořádání závodů nejvyšší autoritou, a to „proto, že jest členem Mezinárodní asociace automobilové a Mezinárodní federace motocyklové.“⁵² Klub, některé závody sám pořádal a u soutěží pořádaných ostatními automobilovými kluby bděl nad tím, že se při nich budou zachovávat pravidla mezinárodní automobilové asociace a také paragrafy řádu Sportovní komise Autoklubu Republiky československé. Nejpopulárnějším automobilovým závodem v Československu byl závod Zbraslav Jiloviště, jehož první ročník se jel již v roce 1908. S myšlenkou na jeho uspořádání přišel první prezident Klubu Jan Heberle. Na této trati závodníci do první světové války odstartovali ještě v letech 1911, 1913 a 1914. Po válce byla tradice závodu obnovena v roce 1921. V roce 1923 na návrh sportovní komise rozhodl výbor Klubu o vypsání peněžitých cen za překonání rekordů tohoto závodu – 20 000 Kč v soutěži automobilů a 5 000 Kč pro motocyklisty. V roce 1928 se stalo součástí kanceláře klubu sportovní oddělení.

Od roku 1915 si Klub pronajímal místnosti v pražském Obecním domě, kde sídlil také po válce. S rostoucí agendou klubu a stoupajícím počtem členů se však tyto prostory stávaly stísněnými a členové výboru klubu začali hledat dům, který by Autoklub zakoupil a zrekonstruoval pro své sídlo. Zvažovali různé nabídky, ale nalézt vhodný objekt za přiměřenou cenu, který by vyhovoval velikostí i dobrou adresou, nebylo jednoduché. Až koncem roku 1924 „za laskavého přispění p. továrníka Tanzera“⁵³ klub obdržel nabídku na zakoupení vhodné budovy „v Lützowově ul. (dnešní Opletalova) u Vrchlického sadů v Praze II.“ a mimořádná valná hromada Klubu 7. ledna 1925 jednomyslně schválila její koupi. Zároveň pověřila „zvláštní technicko-finanční komisi vypracováním finančních rozpočtů, a opatřením finanční hotovosti pro potřebnou výstavbu klubového domu.“⁵⁴ Pravděpodobně vzhledem

⁵⁰ Auto 1920/1921, s. 107.

⁵¹ Tamtéž, s. 182.

⁵² Auto 1923, s. 204.

⁵³ Pravděpodobně se jednalo o židovského průmyslníka Otto Tanzera.

⁵⁴ Auto 1925, s. 73.

k tomu, že časopis Auto byl běžně přístupný i nečlenům klubu, tj. širší veřejnosti, resp. žurnalistické obci, tak náklady na nákup domu a jeho celkovou rekonstrukci zveřejněny nebyly. Jak už bylo naznačeno, značná část veřejnosti pohlížela na automobilismus jako na zpychlou zábavu zbohatlíků a zveřejnění konkrétních částek, jejichž výše by asi značnou část námezdně pracujících šokovala, by ji v tomto názoru utvrdilo.

Na lednové valné hromadě v roce 1926, místopředseda Klubu Emil Miříčka, který ji řídil, pronesl následující slova: „Události poslední doby, o nichž nechci se zde šířiti, rozrušily značně vnitřní harmonii mezi výborem a částí členstva, která až dosud byla tak příznacným rysem našeho klubu a na níž jsme vždy s chloubou poukazovali“ a vyslovil prosbu „aby opět zavládl přátelský poměr mezi vedením a členstvem klubu.“⁵⁵ Dr. Miříčka diskrétně zamlčel příčinu, či příčiny sporů, ale poodhalil ji na příští valné hromadě v následujícím roce: „projektová výstavba klubového domu vzbudila v určité řadě našeho členstva určité rozladění.“⁵⁶ Členstvo pravděpodobně nebylo spokojeno s tím, že: „se vyskytly překážky rázu vnitřního i všeobecného, jež přinutily stavební výbor, aby znovu zkoumal a přepracovával projekty, což vyžadovalo více a více času.“⁵⁷ Předseda Klubu vyslovil naději, že: „ukončení této stavby vnese jistě opět bývalou harmonii do řad našeho veškerého členstva.“⁵⁸ Konec dobrý, všechno dobré. Členové Klubu svého předsedu vyslyšeli a spolu s rychlým postupem stavby se situace v Autoklubu zklidnila. Vypracováním projektu klubového domu byl pověřen Prof. architekt Pavel Janák. Ve čtyřpatrové budově vedle kanceláří klubu, nechyběly pochopitelně reprezentativní konferenční sály, dvě restaurace a další prostory. Projektant klubového domu počítal, že Lützowova ulice se v dohledné době stane „jednou z nejživějších pražských tepen mimo jiné díky „přemostění na pláň Pankráce.“⁵⁹ Celkové výdaje na výstavbu klubového domu v roce 1929 ještě nebyly spočítány, ale jeho architekt uvedl, že předběžný odhad nákladů na 1 metr krychlový stavby činí 500 Kč. Tato poněkud nadstandardní cena vyplývala mimo jiné ze skutečnosti, že „bylo vesměs použito cennějších materiálů, než je tomu u běžných staveb: obklady a dlažby z mramoru, zrcadlového skla, bronzového kování..., v čemž je stavba zcela mimořádná.“ Architekt Pavel Janák zmínil, že obnos, který automobilisté za klubový dům vydali „můžeme zcela dobře srovnati s nákladem, který vyžádal si kdysi Obecní dům města Prahy.“⁶⁰

Dům Autoklubu byl slavnostně otevřen 25. března roku 1929 za účasti ministra zahraničí Edvarda Beneše, kancléře presidenta republiky Přemysla Šámala, anglického, rumunského, řeckého a rakouského velvyslance, zástupců vysokých škol na čele s rektorem ČVUT Františkem Kloknerem, zástupců dalších autoklubů a celé řady dalších celebrit. Po otevření nového sídla autoklubu vyhlásil jeho předseda dr. Miříčka

⁵⁵ Auto 1926, s. 185–186.

⁵⁶ Auto 1927, s. 224.

⁵⁷ Pavel Janák: klubovní dům. In: Auto 1927, s. 230.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Auto 1929, s. 192.

⁶⁰ Auto 1929, s. 194. Blíže k výstavbě klubového domu: ŠVÁCHA, R. (Ed.) *Naprej! Česká sportovní architektura 1567–2012*. 138 s.

hlavním úkolem pro následující období vybudování společenského života „v nádherném klubovém domě, v němž každý člen může nalézt druhý domov odpočinek i ...společnost sobě rovnou“⁶¹

Přes obří investici na výstavbu reprezentativního sídla klubu mohl jeho předseda v každoroční zprávě v dubnu 1929 konstatovat, že „Náš majetek klubovní, jak při obezřetné hospodaření je zcela přirozeno, vzrostl, naše finanční hospodářství je zabezpečeno. Jsme na výši doby, téměř u cíle svých snah.“⁶² V roce 1929 slavil klub čtvrt století své existence. Jeho členové se nejen ohlíželi na cestu, kterou klub a automobilismus za předcházejících 25 let urazil, ale také s nemalým optimismem hleděli do budoucnosti. Emil Miříčka věřil, že „Budou-li hospodářské poměry v naší republice jen poněkud příznivé, počet automobilů stoupne v několika letech na míru dvojnásobnou, automobil rozšíří se ...nejvíce ve středních vrstvách, ve vrstvách živnostenských, obchodních či zemědělských.“⁶³ President Autoklubu Republiky československé nemohl tušit, že černý čtvrtek na Newyorské burze, který 24. října 1929 odstartoval světovou hospodářskou krizi, se nezdáratelně blíží.

PRAMENY A LITERATURA

Periodika

Auto, roč. I. (1920) – X. (1929).

Zákonné normy

Vládní nařízení 68/1924 Sb., ze dne 13. 3. 1924, o všeobecné dani z obratu a o dani přepychové

Zákon 94/1918, Sb. o platech ministrů

Zákon 321/1925, Sb. o všeobecné dani z obratu

Zákon 116/1927, Sb. o silničním fondu

Literatura

BARTOŠ, J., & TRAPL, M. (2001). *Československo 1918–1938*. Olomouc: Univerzita Palackého.

KÁRNÍK, Z. (2017). *České země v éře První republiky: vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha: Libri.

KRÁLÍK, J. (2004). *100 let klubového života: 1904–2004*. Brno: Ateliér Kupka.

ŠTEMBERK, J. Právní regulace Automobilismu v Českých zemích do roku 1938. In: *Právněhistorické studie* 38, 2007, s. 171–191.

ŠVÁCHA, R. (Ed.) (2012). *Napřed! Česká sportovní architektura 1567–2012*. Praha: Prostor – architektura, interiér, design.

VONDRÁČEK, V. (1983). *Lékař vzpomíná*. Praha: Avicenum.

VORÁČEK, E., VALENTA, J., & HARNA, J. (1999). *Československo 1918–1938: osudy demokracie ve střední Evropě*. Praha: Historický ústav AV ČR.

prof. PhDr. Marek Waic, CSc.

UK FTVS, J. Martího 31, 162 52 Praha 6-Vešelavín

e-mail: waic@ftvs.cuni.cz

⁶¹ Auto 1929, s. 181.

⁶² Auto, 1929 s. 181.

⁶³ Tamtéž.

JOSEF LAUFER A POČÁTKY SPORTOVNÍ ROZHLASOVÉ ŽURNALISTIKY V ČESKOSLOVENSKU¹

JOSEF LAUFER AND THE BEGINNINGS OF SPORTS RADIO JOURNALISM IN CZECHOSLOVAKIA

MARTA CHLADOVÁ

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova

SOUHRN

Historie československé sportovní žurnalistiky je v rozhlasu nerozlučně spjata s postavou legendárního reportéra Josefa Laufera. Článek se věnuje začátkům jeho sportovní a novinářské kariéry i organizační práci, kterou se zabýval v roli mezinárodního sekretáře Českého svazu hokejového a činovníka SK Slavia. Laufer v mládí aktivně sportoval, ale jeho skutečný talent a láska ke sportu se naplno projevily až ve zprostředkování sportu ostatním, tj. čtenářům a posluchačům. Než se shodou náhod dostal ke komentování fotbalového zápasu pro rozhlas, prošel Laufer sportovními rubrikami několika redakcí. Nabrané zkušenosti a bohaté znalosti pak zužitkoval při svém dalším působení v Radiojournalu, kde po prvním úspěšném přenosu na dlouhá desetiletí zakotvil jako externí spolupracovník specializující se na sportovní reportáže. V mnoha směrech bylo Lauferovo rozhlasové počínání průkopnické. Posluchače provázel živými přenosy ze sportovních utkání z domova i ze světa a stal se vzorem pro další, nejen sportovní reportéry. Nejviditelnější vizitkou úspěchu jeho práce za mikrofonem byl nárůst posluchačů Radiojournalu a celá generace sportovních novinářů, která si tuto práci zamilovala právě díky poslechu jeho reportáží.

Klíčová slova: Josef Laufer, Radiojournal, sportovní reportáž, sportovní žurnalistika

ABSTRACT

History of the Czechoslovak sports journalism is inextricably tied in the radio with the legendary reporter Josef Laufer. The article is devoted to the beginnings of his sports and journalistic career, and the organizational work that he did in the role of the International Secretary of the Czech Ice Hockey Association and as the official at the

¹ Tento výzkum byl podpořen z projektu SVV IKSŽ FSV UK 260464 a z programu PROGRES 19.

SC Slavia. Laufer was an active sportsman as a teenager. However, his real talent and love for sports were fully demonstrated when he started to pass the sports experience to the others, i.e. readers and listeners. Laufer went through the sports departments of several newspapers before he by coincidence got a chance to comment on a football match for the radio. He utilized his rich experience and abundant knowledge during his times in Radiojournal, where he was working for decades as an external reporter specializing in sports after his first successful transmission. Laufer's actions in the radio were pioneering in many ways. He accompanied the listeners with live transmissions from the sports events at home and from around the world and has become a model for other not only sports reporters. The most visible proof of the success of his work behind the microphone was the growth of Radiojournal listeners and the whole generation of sports journalists who have fallen in love with this job because of Laufer's reports.

Key words: Josef Laufer, Radiojournal, sports commentary, sports journalism

NA PRVNÍM MÍSTĚ SPORT

„Nezapomínejte však, že pravým sportem není pouhé fanouškování za bariérou hřiště, přihlížení sportovnímu závodění jiných, nýbrž, že sportovcem je teprve ten, kdo sport sám také pěstuje.“² Takto apeloval Josef Laufer na mladé posluchače v rámci vysílání Radiojournalu v roce 1936. V rozhlasu se po celou svou téměř čtyřicetiletou kariéru věnoval primárně sportu a vždy byl propagátorem nejen pasivního, ale i aktivního sportování. Jak jeho rozhlasová kariéra začala a co zajímavého se dělo v období první republiky za sportovním mikrofonom, přibližují následující řádky.

Josef Laufer se narodil 20. dubna 1891 a sport ho okouzloval od malička. Mladí sportovci to však neměli na přelomu století jednoduché, sport tehdy nepatřil mezi podporované druhy zábavy. Laufer měl to štěstí, že studoval na vinohradské reálce na Smetance, kde někteří pedagogové nadšení pro tělocvik a sport chápali, a dokonce později studentům zprostředkovali do té doby nemyslitelný styk se sportovními kluby. Laufer s kamarády zamířil na Letnou do kluku SK Slavia, trénoval tam s fotbalisty a lehkými atlety. Uplatnění však našel i mimo aktivní sportovní klání, a to při organizaci soutěže o středoškolský pohár. Laufer se stal členem hrací komise, a přestože to bylo zakázáno, vstoupil po ukončení soutěže oficiálně do klubu SK Slavia, kterému zůstal věrný celou svou sportovní i činovníckou kariéru.³

Ačkoliv se nadále věnoval aktivnímu sportu, nenápadně se začala rozvíjet i Lauferova novinářská dráha. Úspěšně se zúčastnil tipovací soutěže vypsane redakcí časopisu *Sport a hry* a díky tomu vyhrál všechna vydaná čísla tohoto časopisu. Laufer všechny ročníky popisující české i světové sportovní dění od roku 1902 přečetl a načerpal spoustu důležitých informací. „Staly se vlastně základem mého pozdějšího povolání. Byla to další z náhod, které v mém životě hrály důležitou roli,“ popisoval ve své autobiografické knize Laufer.⁴

² Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, audionahrávka, Josef Laufer: O tělovýchově a sportu, 19. 9. 1936.

³ LAUFER, J. (1955). *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, s. 9–10.

⁴ Tamtéž, s. 11.

Své organizační nadání a výbornou jazykovou vybavenost (mluvil německy, anglicky a francouzsky) Laufer uplatňoval zejména v pozici tajemníka a později mezinárodního sekretáře SK Slavia, kde jeho práce spočívala v domlouvání zápasů se zahraničními týmy, kterým pak v Praze dělal průvodce a překladatele. Hráče Slavie také doprovázel při četných výpravách do ciziny.⁵ Angažoval se také v nově založeném Českém svazu hokejovém kvůli své vášni pro tento sport. Laufera původně uhranul již bandyhokej, což byl předchůdce hokeje, či spíše jeho letní náhražka. Hrál se většinou na písčitéch tenisových dvorcích s míčkem a zahnutými klacky a říkávalo se mu mimo jiné i habadůra.⁶ Když se začal prosazovat nový „kanadský“ styl hokeje, Laufer se stal jeho zastáncem a velkým propagátorem. V roce 1909 prokázal opět své organizační schopnosti, když významně pomohl s finanční sbírkou časopisu *Sport a hry*, která umožnila českému mužstvu odcestovat na první mezinárodní turnaj do Chamonix. V redakci časopisu, kam vybrané peníze přinesl, se seznámil se slavným sportovním novinářem Vilémem „Henry“ Heinzem, jenž se stal později jeho vzorem a učitelem.⁷ Právě Heinz mu doporučil deník *Hlas národa*, pro který Laufer začal v roce 1910 pracovat jako redaktor. O dva roky později přechází do pražského listu *Union* vycházejícího v němčině, se kterým spolupracoval bez nároku na plat až do začátku války. Laufer psal do novin krátké klubové a sportovní zprávy. Výsledky občas doplnil i drobným zhodnocením výkonů. Byl autorem i tzv. sportovní propagace, což byly texty, které anoncovaly sportovní akce, jež stály za pozornost.⁸

Zprávami o úspěších i prohrách československých hokejistů na zahraničních turnajích a mistrovských soutěžích zásoboval i další listy se sportovní rubrikou (*Národní listy*, *Sport a hry*, *Illustrovaný Kurýr*, *Večerní list*). Na mistrovství Evropy v Berlíně roku 1911 národní tým ledního hokeje doprovázel, a byl tak svědkem jeho neuvěřitelného vítězství. Přestože později líčil finálový zápas jako nejhlubší a nejintenzivnější sportovní zážitek svého života, nezapomněl na svou reportérskou povinnost. „Ohromující zvěst o našem vítězství nad favoritem evropského šampionátu musí přece bez meškání zvědět celá česká veřejnost.“⁹ Než se mu zprávu podařilo telefonicky předat až do Prahy, absolvoval několik sprintů i běhů na delší trať a stálo ho to kromě peněz i spoustu vysvětlování a přesvědčování. Odměnou za všechna tato úskalí mu pak bylo vřelé uvítání hokejistů po příjezdu do vlasti, kterým o úspěšném referování do novin nic neřekl. „O to víc byli překvapeni, když je při návratu do Prahy vítaly davy, jásající ve dvoraně nádraží a před ní.“¹⁰

Po válce Laufer přijal nabídku práce v tiskovém odboru prezidia ministerské rady ve Vídni, ale stále věřil, že se v budoucnu sportovní novinářině bude opět věnovat. Do Prahy se nakonec vrátil po dvou letech, když vznikla tisková agentura Prager Presse

⁵ PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis, s. 16–26.

⁶ LAUFER, J. (1960). *Hokej můj osud*. Praha: Mladá fronta, s. 8–9.

⁷ LAUFER, J. (1955). *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, s. 11–12.

⁸ MALINA, K. (1985). *Rozhlasový reportér Josef Laufer*. Brno: Novinář, s. 23–24.

⁹ LAUFER, J. (1960). *Hokej můj osud*. Praha: Mladá fronta, s. 41.

¹⁰ Tamtéž, s. 43.

vydávající deník stejného titulu. Laufer pro ni začal pracovat a kromě sportu pokrýval podle potřeby i kulturu a techniku.¹¹

PRVNÍ ROZHLASOVÉ SPORTOVNÍ PŘENOSY

Průlomová událost další Lauferovy kariéry, té rozhlasové, se odehrála 3. října 1926 na Letné, kdy měl mít premiéru první přímý rozhlasový přenos fotbalového utkání mezi domácí Slavií a hosty z Hungaria Budapešť. Akci inicioval technický ředitel Radiojournalu Eduard Svoboda, který čerpal inspiraci ze svého pobytu ve Spojených státech.¹² Místo historické události, kterou by se Československý rozhlas zařadil mezi průkopníky v rámci celé Evropy, to ale do poslední chvíle vypadalo spíše na pořádnou ostudu. Nedorazil totiž domluvený hlasatel, a tak se úpěnlivě hledala náhrada. „Tu poradil kterýsi dobrodinec pánům z Radiojournalu, aby řekli Lauferovi ze Slavie, ten prý by to snad svedl,“¹³ vzpomínal na celou událost Laufer. Ačkoliv se zdráhal a snažil se zástupce Radiojournalu přesvědčit, že není ten pravý, mikrofonu se nevyhnul. „Nakonec se mnou už nejednali, společně s ředitelem Radiojournalu mě přemluvili, že by ostudu měl nejen rozhlas, ale také Slavia. A už mě vlekli nahoru na tribunu.“ Naštěstí byl Laufer odborníkem, který znal dobře fotbalová pravidla, a navíc i jména všech hráčů na hřišti. Zvládl díky tomu odhlásit celý první poločas, ten druhý se podle plánu nevysílal. „Ukončete to, rozlučte se s posluchači, dost už té kopané! Děkujeme vám, pane redaktore, ono to mohlo být ještě horší, ale my budeme vysílat raději nějakou muziku!“ Tak prý nejdříve reagoval na Lauferiv výkon ředitel Svoboda, ale poté, co redakci Radiojournalu zavalily dopisy plné chvály a díky, se rozhodl Lauferovi raději nabídnout spolupráci.

Druhý den se o přenosu psalo i v tisku a ohlasy byly opět pozitivní. „Nebylo třeba býti vášnivým sportovcem, aby barvitě, okamžité a současně i kritické líčení hry p. sekretářem Lauferem, v jehož výkonu uplatnila se výrazně pohotovost sportovního novináře, vzbudilo u každého posluchače dojem nepopíratelné dramatičnosti,“¹⁴ stálo v článku *Národních listů*, jehož autor popisoval, že ačkoliv není fanouškem, tak byl velice zklamán, když přenos po prvním poločase skončil. Laufer nabídku ředitele Radiojournalu přijal, a tím započala jeho dlouhá a slavná rozhlasová éra. Zajímavé je, že přestože byl Laufer hlasatelskou hvězdou, pracoval pro rozhlas po celou dobu jen jako externista.¹⁵

¹¹ MALINA, K. (1985). *Rozhlasový reportér Josef Laufer*. Brno: Novinář, s. 25.

¹² Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, audionahrávka, Josef Laufer: Jak jsem se dostal k mikrofonu, 16. 12. 1936.

¹³ LAUFER, J. (1930). Sportovní události v rozhlasu. *Radiojournal*, 8(14), s. 2.

¹⁴ Pražský football v rozhlasu (1926, 4. 10.). *Ráno, pondělník Národních listů*, s. 2.

¹⁵ Lauferova osobní složka v archivu Českého rozhlasu ho označuje za externího sportovního reportéra. Ve smlouvě z roku 1931 je dokonce explicitně uvedeno, že Radiojournal bere na vědomí, že Lauferovým hlavním zaměstnáním je redaktorská činnost v Prager Presse. (Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, dopis, Dohoda o spolupráci J. Laufera s Radiojournalem, 17. 4. 1931.)

Úspěch, který zaznamenala první přímá sportovní reportáž u posluchačů, byl odrazovým můstkem k dalším přenosům, jež na sebe nenechaly dlouho čekat. Ještě v říjnu roku 1926 byl přenášén zápas mezi Slavií a Vasas a také byl odvysílán přenos mezistátního utkání mezi Československem a Itálií. Jaro a léto následujícího roku se obešlo bez fotbalových přenosů, avšak posluchači se v éteru poprvé naživo setkali s dalšími sporty jako byl tenis (lawntennis) a lehká atletika. Fotbal se do programu Radiojournalu spolu s Josefem Lauferem vrátil až na podzim roku 1927, kdy byly přenášeny většinou zápasy se zahraničními soupeři.

Ne na všech stadionech byly podmínky pro přímé přenosy příznivé. Například komentování zápasu Československa s Rakouskem ze strahovského stadionu bylo pro Laufera vskutku náročné: „...[Byl jsem] se svým mikrofonem umístěn velmi daleko od hřiště v uzavřené budce, takže nejen bylo velmi těžko rozeznávat jednotlivé hráče a jejich akce, nýbrž nebylo ani slyšet např. soudcovy píšťalky, ani projevy obecnstva.“ Jinde bylo místo vyhrazené pro rozhlas nekryté a hlasatel byl vystaven nevzpytatelným projevům počasí. Takže když po mezistátním utkání národního fotbalového týmu s Itálií posluchači chválili zejména hlučné projevy obecnstva a hlasatelovo rozechvění, nemohli tušit, že bylo způsobeno větrem a deštěm, který tehdy Laufera bičoval na stadionu Sparty.¹⁶

Dlouho na sebe nenechal čekat ani první zahraniční přenos. V nedělní kulturní příloze *Národních listů*, kde byl pravidelně uváděn rozhlasový program, byl zápas anoncován jako „Přenos z Vídně: Přenos utkání o středoevropský pohár Slavia – First Vienna“. Z programu dále vyplývalo, že si „footballlový match“ mohli vychutnat posluchači nejen v Praze, ale i ti naladěni na vysílání z Brna, Moravské Ostravy i Bratislavy.¹⁷

Ani tentokrát u toho nechyběl Josef Laufer, který zápas komentoval z vysoké střechy tribuny na stadionu Hohe Warte ve Vídni. Československý rozhlas tak dosáhl další pomyslné mety. Jaký význam tomuto přenosu přikládal sám Radiojournal, nejlépe ilustruje noticka v časopise *Náš rozhlas* z roku 1939: „Dne 18. srpna 1929, tedy před deseti lety, vyslal náš rozhlas poprvé svého sportovního hlasatele za hranice k přímému popisu tamního sportovního zápasu.“¹⁸ V krátké zprávě je zmíněno nejen to, o jaký zápas a v jakém turnaji se jednalo, ale i jméno redaktora Laufera. O dalších deset let později je tématu věnován celý článek, ve kterém na přenos velmi podrobně vzpomíná samotný Laufer. Popisuje například své pocity poté, co Plánička za stavu 2 : 1 pro Vídeň pustil další gól. „To bylo z mého mikrofonu spíše slyšet rakouského hlasatele, jenž jásal nadšením, zatímco ve mně nálada klesala.“¹⁹ Přenos byl podle hodnocení Laufera přijat posluchači velmi vděčně, a i proto Radiojournal jednal o přenosech dalších zápasů (například Slavia – Újpest z Budapeště nebo utkání Československo – Španělsko z Barcelony), bohužel se Radiojournalu nepodařilo tyto přenosy uskutečnit.²⁰

¹⁶ LAUFER, J. (1930). Sportovní události v rozhlase. *Radiojournal*, 8(14), s. 2.

¹⁷ Program Radia (1929, 18. 8.). *Národní listy*, s. 9.

¹⁸ *Náš rozhlas* (1939, 20. 8.). 17(34), s. 5.

¹⁹ LAUFER, J. (1949, 14. 8.). 20 let sportovních přenosů z ciziny. *Náš rozhlas*, 16(33), s. 9.

²⁰ LAUFER, J. (1930). Sportovní události v rozhlase. *Radiojournal*, 8(14), s. 2–3.

Pozitivní ohlasy posluchačů však přiměly rozhlas ke snaze pravidelně sportovní reportáže do programu zařazovat. Velmi rychle se staly populární rozhlasovou aktualitou. Zásahu na tom měl podle Patzákové právě Josef Laufer, díky kterému reportáže působily dojmem bezprostřední události, strhovaly rychlým dějovým spádem a uspokojovaly touhu posluchačovu po čemsi zvláštním a jinak nedostižitelném.²¹ Mnoho z posluchačů si však stále lámalo hlavu s tím, „jak to je možné, že mohli doma, na plovárně, u lesa či jinde sledovat průběh zápasu, který se odehrával stovky kilometrů daleko...“.²²

KDYŽ SE FOTBAL OMRZÍ

Na přenosy z ledního hokeje pomýšlel Radiojournal dokonce už v roce 1925, kdy vzrostl zájem lidí o tento sport díky úspěšnému tažení národního týmu na Mistrovství Evropy ve Vysokých Tatrách. „Jaké nadšení zavládlo v naší sportovní veřejnosti, která začínala brát úspěchy našich hokejistů za úspěchy celonárodní.“²³ Dominance československého týmu v rámci Evropy (a to už popáté) byla o to překvapivější, že hokejisté při neexistenci umělého kluziště neměli pořádně kde trénovat. Technická náročnost přenosu z Tater však přesahovala tehdejší možnosti rozhlasu. Na první přímý přenos si milovníci hokeje museli počkat až do roku 1931.

V lednu toho roku byl slavnostně otevřen Zimní stadión na Štvanici. „Byl to fascinující pohled pro toho, kdo vstupoval těsně před začátkem zápasu do arény. Kolem dokola černo, ne tmou, ale masami lidí, nad tím řady intenzivních žárovek, jež daly krásné hladké ploše kluziště bíle zazářit,“ popsal ve své knize dech beroucí zážitek Laufer. Obsahem premiérového přenosu se stalo utkání československých hokejistů s kanadským týmem Manitoby a od mikrofonu se ze Štvanice hlásil opět Josef Laufer. Ačkoliv se reportáže kvůli rychlosti hokejové hry obával, a navíc po celou dobu na svém stanovišti mrzl, protože na něho foukalo ze všech stran, posluchači byli spokojeni.²⁴ Naplánovaly se proto rovnou i zahraniční přenosy z Krynického mistrovství. Laufer později přibližoval posluchačům i hokejová mistrovství světa konaná v Praze v roce 1933 a 1938.

Populární lawntennis se Radiojournal pokoušel přibližovat posluchačům již na konci dvacátých let, ovšem největšího úsilí bylo vyvinuto v souvislosti s Davis Cupovým turnajem. V archivu Českého rozhlasu je dochován úryvek ze čtyřhry mezi Československem a Španělskem z května roku 1931. Laufer zápasem provázel spolu s tenisovým expertem. Zatímco ten se soustředil na líčení průběhu hry, Laufer posluchačům podrobně popsal všechno tak, aby měli plastickou představu o místě i aktuální atmosféře. „Mikrofony máme dva. Jeden pro hlasatele je umístěn nahoře těsně pod železničním viaduktem a pod takzvanou návštěvní tabulí. Druhý před umpirejem, to je soudce, který řídí zápas a jehož počítání v jazyce anglickém

²¹ PATZÁKOVÁ-JANDOVÁ, A. (1935). *Prvních deset let Československého rozhlasu*. Praha: Radiojournal, s. 626.

²² LAUFER, J. (1949, 14. 8.). 20 let sportovních přenosů z ciziny. *Náš rozhlas*, 16(33), s. 11.

²³ LAUFER, J. (1960). *Hokej můj osud*. Praha: Mladá fronta, s. 63.

²⁴ Tamtéž, s. 67–70.

z mikrofonu slyšíte,“ přibližoval posluchačům i technické podrobnosti přenosu Laufer.²⁵

V létě roku 1931 se pak v Praze na Štvanici hrálo daviscupové finále mezi Anglií a Československem. Davis Cup již tehdy patřil mezi nejvýznamnější sportovní soutěže světa, takže nebylo překvapením, že „československý sport žil ve znamení lawntennisu“²⁶. Rozhlas si událost nenechal ujít a u mikrofonu se potkal Josef Laufer s bývalým tenisovým reprezentantem Bohuslavem Hykšem. „Na Štvanici přihlíželo zápasům celkem asi 16 000 diváků, statisíce dalších očekávalo s napětím a nedočkavostí zprávy o výsledcích a průběhu boje. Záslohou rozhlasu byli tentokrát informováni rychle a přesně,“²⁷ popisoval sportovní akci časopis *Radiojournal*. Vysílány byly přímé přenosy, referáty a také zprávy s průběžnými výsledky turnaje. Tři červencové dny tak zejména díky práci Josefa Laufera patřil rozhlas tenisu a jeho příznivcům.

Rozhlas se ve svém vysílání věnoval i dalším atraktivním sportům. Box (rohování) byl oblíbený zejména díky fenomenálnímu a publikem milovanému Frantovi Nekolnému, který v roce 1931 bojoval v sále Lucerny o titul mistra Evropy s Belgičanem Rothem. Přenášen byl také jeho zápas z hřiště Sparty s Francouzem Alverem a v obou případech Lauferovi sekundoval odborník a soudce J. Kroupa.²⁸ Dostihový sport (turf) zastupovaly ve vysílání akce jako Československé derby z Velké Chuchle nebo Velká pardubická steeplechase a Laufer měl vedle sebe opět odborníka, který mohl posluchače erudovaně zasvětit do tajů tohoto sportu.²⁹ Díky rozhlasovým přenosům si na své přišli i milovníci zimních sportů (lyžování a skoky na lyžích), vodních sportů (plavání, vodní pólo, veslování), automobilová nadšenci (Zlatá přilba, Masarykův okruh) nebo obdivovatelé lehké atletiky (hvězdicový běh ke hrobu Neznámého vojína, Masarykovy hry). Ovšem tyto reportáže se všeobecně nesetkaly s tak velkým zájmem posluchačstva, jak tomu bylo u fotbalu, či hokeje.

DÍLČÍ ÚSPĚCHY SPORTOVNÍHO ROZHLASU

Sportovní přenosy přilákaly k poslechu Radiojournalu mnoho těch, kteří měli rádi sport, a díky novému médiu si tak mohli vychutnat zápasy, kterých se nemohli zúčastnit. Ze začátku byl pro sportovní přenosy typický hromadný poslech, kdy se lidé setkali u radiopřijímačů, ať už v hospodě ve vsi, nebo u reproduktorů na Václavském náměstí. Potenciál sportovních přenosů byl velký i pokud jde o získání nových posluchačů nesportovců. „Už mnoho z těch, kteří nikdy nebyli na kopané, a slyšeli pak footballl v rádiu, dali si říci,“³⁰ píše Josef Laufer a jeho slova potvrzují také dopisy, které

²⁵ Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, audionahrávka, Davis Cup, čtyřhra ČSR x ŠP, 2. 5. 1931.

²⁶ Davis Cup v rozhlase (1931, 18. 7.). *Radiojournal*, 9(29), s. 38.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis, s. 164–165.

²⁹ Tamtéž, s. 166–167.

³⁰ LAUFER, J. (1930). Sportovní události v rozhlase. *Radiojournal*, 8(14), s. 2–3.

pravidelně docházely do sídla Radiojournalu. „Dříve jsme nevěděli, že je kopaná tak zajímavý sport a teprve Vaším podrobným hlášením a zásluhou Radiojournalu jsme sportovci tělem i duší nejen my, ale i občané téměř celé vsi,“ stojí v jenom z nich, který zaslala A. Beyrová z Tržku u Litomyšle.³¹

Vysílání sportu bylo Radiojournalem často využíváno k testování nových technologií, které se právě kvůli sportovním přenosům dále zdokonalovaly. Například v říjnu 1932 byla zachycena na voskovou desku sportovní reportáž Josefa Laufera, aby mohla být odvysílána o hodinu a půl později po skončení operního přenosu z Národního divadla, se kterým se časově překrývala.³² Lauferovy reportáže byly zachyceny a uschovány v pavilonu pošt a telegrafů v Pardubicích i na gramofonových deskách (reportáž z ligového zápasu Sparta x Slavia z 1. května 1931 na Spartě, boxerský zápas Nekolný x Alverel a tenisový zápas Československo x Itálie).³³ Rozhlasoví technici si počínali stále vynalézavěji, pokud šlo o množství mikrofonů, mixování a amplifikace. Přenosy se díky nim neustále zdokonalovaly, zvuky byly pestřejší, hlasy čistější a zážitek pro posluchače barvitější.

Nic z toho by ale nebylo možné bez sportovního hlasatele. Již v roce 1926 v reakci na vůbec první sportovní přenos zmiňoval autor článku *Pražský football* v rozhlase, jak důležitá je postava reportéra: „Bude ovšem vždy záležeti na kvalitě výkonu hlasatelova. Včerejší byl výborný – doufejme, že bude tak vždy,“³⁴ pochválil tehdy redaktor *Národní politiky* Josefa Laufera. Ten byl na ideální dovednosti sportovního hlasatele mnohokrát dotazován a v jeho odpovědích vždy zaznívala kombinace pohotovosti, znalosti hry, jazykové vybavenosti a schopnosti děj líčit dramaticky a barvitě. „Dobrý hlasatel by neměl mluvit o „smůle našeho“ a „štěstí“ cizího mužstva, neměl by sváděti vinu z neúspěchu na soudce nebo obecenstvo. Má býti objektivním a nestranným. Jde-li o zápas s cizím soupeřem, smí přáti úspěch „svým“, ale musí v daném případě loyálně uznati i úspěch „nepřítele“, zkrátka hlasatel nesmí býti fanouškem ve špatném slova smyslu,“³⁵ vysvětloval v jednom článku Laufer. Nejednou pak také zdůrazňoval, že se výsledek sportovního klání odráží na hodnocení úspěšnosti celé reportáže. „Dělal jsem, co jsem mohl, ale úspěch každé sportovní reportáže závisí z největší části na tom, zda náš favorit vyhraje nebo podlehne. A on – prohrál.“³⁶ V případě sportovního úspěchu je pak reportáž většinou vnímána pozitivně a popularita reportéra strmě stoupá. Jaké podoby může tato sláva mít v případě Laufera krásně ilustruje jeho angažmá v řadě filmů. Za zmínku určitě stojí *Muži v offsidu*, kde jeho hlas zní z přijímače, když popisuje fotbalový zápas ve Vídni. Poláčkův humoristický román byl tak oblíben, že později vznikla s filmovými herci i dvouhodinová rozhlasová

- ³¹ PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis, s. 176.
³² PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, A. (1935). *Prvních deset let Československého rozhlasu*. Praha: Radiojournal, s. 571–572.
³³ PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis, s. 172.
³⁴ *Pražský football* v rozhlase (1926, 4. 10.). *Ráno, pondělník Národních listů*, s. 2.
³⁵ LAUFER, J. (1930). Sportovní události v rozhlase. *Radiojournal*, 8(14), s. 2–3.
³⁶ Tamtéž, s. 73.

hra, ve které sportovní hlasatel Josef Laufer opět účinkoval jako „dramatis persona“³⁷. I v dalších filmech (Dokud máš maminku, Naši XI.) Laufer komentuje zápasy svým typickým zcela přirozeným způsobem, tedy tak, jak ho posluchači znali z reálných přenosů.³⁸

Hlas Josefa Laufera byl také inspirací pro celou generaci sportovních novinářů, které jeho komentátorské výkony okouzly na tolik, že se rozhodli věnovat sportu v médiích. Mnoho z těch, kteří si vybrali rozhlasovou žurnalistiku, pak mělo to štěstí, že jim své zkušenosti předával sám Josef Laufer. Ukázka z knihy Miloslava Holmana a Karla Maliny ilustruje fakt, že si Laufer moc dobře uvědomoval, jak jedinečnou éru v rozhlase prožil. „Za mě to bylo ještě dobré, televize nevysílala, a tak mě šéfové nemohli kontrolovat jako vás. K vaší reportáži si teď zapnou obrazovku a chráňte se, když neřeknete všechno tak, jak to skutečně je. Teď už nemůžete říct, že u míče je Pospíchal a on je to zatím Táborský. Za mých reportérských let jsem se nemusel opravovat, ale vy musíte.“³⁹

Laufer dokázal pro sport nadchnout celé masy, kterým díky rozhlasu mohl bezprostředně zprostředkovat vzdálené sportovní dění. Nejčastěji se ze zahraničí vysílaly zápasy národního týmu, a tak nebyla nouze o silné emoce a prohlubování pocitu sdílené identity a národní hrdosti. Ukázkovým příkladem bylo vysílání série reportáží z Mistrovství světa ve fotbale v roce 1934. Tehdejší Lauferovy reportáže z Itálie byly lidmi s velkým napětím hromadně poslouchány a emotivně prožívány. „Sport dal se tentokrát cele do služeb našeho státu, a jistě že i ti největší jeho odpůrci musí dnes přiznat, že je to jediné náš československý sport, který ruku v ruce s naším velkým sokolstvem získává nám úctu a obdiv i za hranicemi“,⁴⁰ stálo v *Národních listech* před finálovým zápasem. Přestože se hráči museli smířit s druhým místem, v Československu vypuklo čiré radostné šílenství, reprezentanti spolu s hlasatelem byli glorifikováni a po příjezdu uvítáni jako hrdinové. „Podle některých odhadů přivítalo výpravu jen v hlavním městě na půl milionu fanoušků.“⁴¹ Sportovní úspěch československých fotbalistů se díky rozhlasu zhmotnil v oslavu národa.

Lauferovy reportáže byly velice populární také u krajanů v různých částech světa. Ti přenosy prožívali snad emotivněji než posluchači v Československu. Krajánkové měli pocit, že jsou prostřednictvím sportovních přenosů „všemi cévami svého srdce spojeni s událostmi, jež se nyní odehrávají na hřišti, v němž vidí více než my všichni mezinárodní kolbiště, kde se bije i jejich národ s jinými národy o čest a uznání celého

³⁷ PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, A. (1935). *Prvních deset let Československého rozhlasu*. Praha: Radiojournal, s. 559.

³⁸ JUNOVÁ, M. (2018 v tisku). *Novinář jako hrdina českého hraného filmu v meziválečném období*.

³⁹ HOLMAN, M. & MALINA, K. (1983). *Co se nevešlo do mikrofonu*. Praha: Panorama, s. 84.

⁴⁰ GRUND, Z. (1934, 16. 6.). Dnes bojuje Československo v Římě s Itálií o titul mistra světa v kopané. *Národní politika*, s. 12.

⁴¹ PELC, M. (2017). Rozhlasové reportáže Josefa Laufera z Mistrovství světa ve fotbale 1934 a jejich ohlas v Československu. *Acta Musei Nationalis Pragae*, 71(1–2), s. 26.

světa.⁴² Paralela s bojem, tak často skloňovaná v případě týmových sportů, se v mnoha proměnách neustále objevuje. Válečné bojiště by chtěl nahradit sportovním kolbištěm i J. Pallauš: „Čím více budeme tedy viděti ve sportovním úspěchu úspěch národa, tím lépe bude. Jste-li, milí zásadní odpůrci sportu, přívrženci míru a pokroku kultury, musíte si přát ještě většího, obecnějšího rozvoje sportu!“⁴³ Právě k tomu přispíval svou neúnavnou mravenčí prací na poli tisku i v éteru Josef Laufer. Nezapomenutelný sportovní hlasatel se zapsal do srdcí mnoha posluchačů a čtenářů a jeho odkaz žije v práci rozhlasových sportovních novinářů dodnes.

PRAMENY

- Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, audionahrávka, Davis Cup, čtyřhra ČSR x ŠP, 2. 5. 1931.
- Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, audionahrávka, Josef Laufer: O tělovýchově a sportu, 19. 9. 1936.
- Archivní a programové fondy Českého rozhlasu, dopis, Dohoda o spolupráci J. Laufera s Radiojournalem, 17. 4. 1931.
- Davis Cup v rozhlase (1931, 18. 7.). *Radiojournal*, 9(29), s. 38.
- GRUND, Z. (1934, 16. 6.). Dnes bojuje Československo v Římě s Itálií o titul mistra světa v kopané. *Národní politika*, s. 12.
- LAUFER, J. (1930). Sportovní události v rozhlase. *Radiojournal*, 8(14), s. 2–3.
- LAUFER, J. (1949, 14. 8.). 20 let sportovních přenosů z ciziny. *Náš rozhlas*, 16(33), s. 9.
- Náš rozhlas* (1939, 20. 8.). 17(34), s. 5.
- Pražský fotbal v rozhlase (1926, 4. 10.). *Ráno, pondělník Národních listů*, s. 2.
- Program Radia (1929, 18. 8.). *Národní listy*, s. 9.

LITERATURA

- HOLMAN, M. & MALINA, K. (1983). *Co se nevešlo do mikrofonu*. Praha: Panorama.
- JEŠUTOVÁ, E. (2003). *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas.
- JUNOVÁ, M. (2018). Novinář jako hrdina českého hraného filmu v meziválečném období. In: Čeňková, J. & Cebe, J. (Eds.) *Meziválečná česká a slovenská žurnalistika (1918–1938)*. Praha: Karolinum, v tisku.
- LAUFER, J. (1955). *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta.
- LAUFER, J. (1960). *Hokej můj osud*. Praha: Mladá fronta.
- MALINA, K. (1985). *Rozhlasový reportér Josef Laufer*. Brno: Novinář.
- PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis.
- PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, A. (1935). *Prvních deset let Československého rozhlasu*. Praha: Radiojournal.
- PELC, M. (2017). Rozhlasové reportáže Josefa Laufera z Mistrovství světa ve fotbale 1934 a jejich ohlas v Československu. *Acta Musei Nationalis Pragae*, 71(1–2), s. 21–31.

Mgr. Marta Chladová

FSV UK, Institut komunikačních studií a žurnalistiky,
Smetanovo nábřeží 6, 110 01 Praha 1
e-mail: marta.chladova@fsv.cuni.cz

⁴² PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis, s. 69.

⁴³ PALLAUŠ, J. A. (1931). *Haló, zde redaktor Laufer! Vzpomínky a dobrodružství sportovního hlasatele v klubech a na hřišti, ve vlaku a u mikrofonu*. Praha: Orbis, s. 70.

SOKOL BRNO I – MATEŘSKÁ JEDNOTA ELITNÍCH ČESKOSLOVENSKÝCH GYMNASTŮ

SOKOL BRNO I – THE PARENT UNION OF THE ELITE OF CZECHOSLOVAK GYMNASTS

MILENA STRACHOVÁ

Katedra společenských věd a managementu sportu

Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita

SOUHRN

Příspěvek je věnován počátkům nejstarší tělocvičné jednoty na Moravě a úspěchům tamních odchovanců na olympijské scéně. Není jen sumou výsledků a miniprofilů osobností elitních gymnastů Sokola Brno I v jejich nejlepší éře, ale i vzpomínkou na zakladatele jednoty a významné cvičitele těchto gymnastů. Brněnští gymnasté Ladislav Vácha, Bedřich Šupčík, Alois Hudec a Jan Gajdoš patřili v meziválečném období 1920–1938 k absolutní světové špičce a svými mimořádnými výkony se zapsali do historie českého i světového sportu.

Klíčová slova: Sokol, Brno, sport, českoslovenští gymnasté, olympijské hry

ASBTRACT

The text focuses on the initial period of existence of the oldest physical education union in Moravia and successes of its members on the Olympics scene. It summarises the results and presents short profiles of personalities of elite gymnasts of Sokol Brno I during its best period, but also remembers the founders of the union and important instructors of these gymnasts. During the period between the wars 1920–1938, the Brno gymnasts Ladislav Vácha, Bedřich Šupčík, Alois Hudec, and Jan Gajdoš ranked among the world's best and their exceptional performances are inscribed in the history of Czech and world sports.

Key words: Sokol, Brno, Sport, Czechoslovak gymnasts, Olympic Games

ÚVOD

V letošním roce 2018 si připomínáme sto let, které uplynuly od vzniku Československé republiky. Společně s tímto významným výročím si připomínáme i nejednoduchou cestu snah Čechů, Moravanů a Slezanů o zrovnoprávnění s rakouskými Němci. V závěru 19. století dominovala českému spolkovému životu sokolská myšlenka, která se stala jednou z hlavních opor národně-emanipačního hnutí. Přínos Sokola k vytváření české národní společnosti tkví kromě výchovy české společnosti v prostředí tělocvičen také v dalších mnohostranných kulturně-společenských

aktivitách. Brno, které vévodilo českému národnímu životu na Moravě, se stalo místem zrození českého spolkového života. Nezastupitelnou roli, kterou měla brněnská jednota v rámci českého emancipačního hnutí, později zhodnotil prezident Tomáš Garrigue Masaryk přípisem jednotě dne 31. prosince 1933 slovy: „*Jsou největší a nejstarší jednotou na Moravě a to zavazuje.*“ Tomáš Garrigue Masaryk, který cvičil v Sokole Pražském od svých 34 let po dobu šesti let a členem Sokola zůstal po celý život, uznával důležitý podíl Sokola na budování republiky.¹

POČÁTKY LEGENDÁRNÍ TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY SOKOL BRNO I

Sokolská myšlenka si v počátcích svého vzniku razila svou cestu obtížně. V Brně bojovalo sokolstvo s poměrně většími obtížemi než jinde.² Důvodem byla zejména skutečnost, že vedení Brna bylo v druhé polovině 19. století prakticky výhradně německé.³ Počátky Sokola Brno I jsou spojeny s význačnou kulturní osobností Moravy vysokoškolským profesorem a politikem Janem Evangelistou Helceletem, později také s jeho synem Ctiborem Helceletem. Zejména díky nim došlo na začátku 60. let 19. století k výraznému českému národnímu obrození Brna, a to nejen v oblasti tělovýchovné.

Jan Helcelet byl průkopníkem sokolství na Moravě a zakladatel brněnského Sokola, který začal svou činnost vyvíjet fakticky souběžně se založením Sokola v Praze. Spolek s názvem Moravský tělocvičný spolek v Brně – název Sokol mu v té době nebyl městskou autoritou povolen, vznikl 2. prosince 1862.⁴ Spolek se dlouho potýkal s nedostatkem prostor ke cvičení, ale i s nedostatkem cvičenců. Z těchto důvodů spolek několikrát zanikl a poté znovu obnovil svoji činnost. Teprve v roce 1868 náčelník Ctibor Helcelet vnesl do jednoty sokolského ducha a zavedl pravidelná cvičení. V jednotě, která si konečně mohla dát do názvu slovo „sokol“ – Tělocvičná jednota Sokol v Brně tehdy cvičilo 103 cvičenců v šesti družstvech.⁵ Až v roce 1872 získala jednota tělocvičnu, která se stala centrem sokolství pro celou Moravu.⁶ Sokol se postupně stal nejoblíbenějším a nejmasovějším spolkem lidu české národnosti.

Počátkem devadesátých let došlo na Moravě k prudkému rozvoji sokolství. Existovalo zde 40 jednot a jednota brněnská se stala klíčovým střediskem sokolské Moravy s náčelníkem Antonínem Hyánkem. Od roku 1909 se vzhopil také ženský odbor, zásluhou Anny Vodové. Postupně se začala zlepšovat i úroveň cvičitelského sboru, která doposud nebyla valná. Ještě v roce 1902 stačilo, když cvičitel ovládal na bradlech a hrazdě vzepření vzklopmo. Za úspěchy sportovních gymnastů v poválečném období 1920–1938 stál sokolský cvičitel Josef Zezula.

¹ WAIC, M. (1998). Sokol – jeho vznik, vývoj a význam. *Mezinárodní konference*. Praha, září 1997. Praha: Organizační výbor mezinárodní konference.

² Čas. Ročník XXVIII. Praha, 28. června 1914, č. 176.

³ Německý dům: Deutsches Haus (2016). Brno: Josef Filip, založeno 1938.

⁴ Lidové noviny 27. června 1914, p. 7–8.

⁵ Archiv města Brna, fond R 77, inv. č. 979, sign. M 9/50, Mašek, F. Snahy o zřízení ústrojí českého Sokolstva: příspěvek k dějinám Sokolstva. Praha 1909, p. 42.

⁶ Moravský zemský archiv v Brně, fond G 106, kart. 224, Výroční zprávy Brno I. 1869–1947, Kožík, F. (1929). Sokol Brno I. a sokolovna. In: *Vlastní silou!* Vydáno k slavnostem otevření sokolovny Tělocvičné jednoty Sokol Brno I 1929. Brno: Rolnická tiskárna, p. 7.

Josef Zezula vstoupil do Sokola jako osmnáctiletý a hned po roce svého působení se stal cvičitelem. Bylo to v době snahy o „zlidovění tělocviku“, kdy se zakazovalo cvičit cviky nesnadnější jako nezdravé. Zezula nesouhlasil s tímto názorem, který nejen brzdil výcvik, ale také brzdil vývoj tehdy ještě chudého nářaďového tělocviku. Dle sokolských činovníků cvičil Zezula nedovolené cviky a byl bouřlivák.⁷ Své trenérské schopnosti poprvé prokázal na IV. všesokolském sletu v roce 1901 v Praze, kde se pod jeho vedením družstvo gymnastů umístilo v celkovém hodnocení na třetím místě.⁸ Později, se zvolením náčelníka jednoty Cyrila Hýlka, se vytvořila vzácná dvojice vynikajících vůdců, kteří pro brněnský Sokol pracovali dalších 45 let.⁹

Zezula si dokázal poradit za všech okolností. Za války (1914–1918) na něj přešla veškerá starost a jeho zásluhou nebyla činnost jednoty zastavena. Nasadil cvičitelky, které celou válku vedly žáky. Zbývající cvičitelé se starali o zbytek mužů, kteří nenarukovali a dorost. Sám Zezula si soustavně udržoval kondici a pilně trénoval na náradí, aby se uplatnil jako dobrý vedoucí.¹⁰

Po válce a vzniku společného státu Čechů a Slováků se roku 1918 Zezula stal náčelníkem Sokola Brno I. Tehdejším předsedou technické komise FIG (Mezinárodní gymnastická federace) Jindřichem Vaníčkem byl pověřen vedením závodníků České obce sokolské pro reprezentaci Československa na předních světových závodech. Tím začíná nejúspěšnější období nejen brněnské, ale i československé meziválečné gymnastiky. Přitažlivost osobnosti náčelníka Zezuly byla současně i přitažlivostí „jedničky“ (Sokola Brno I). Život v jednotě Brno I byl v té době tak atraktivní, že většina moravských výkonnostních gymnastů upřednostnila právě jednotu. Ti, kteří jednotu opustili, se cítili do smrti „brňáky“ a všude se k nim s radostí a hrdostí hlásili.¹¹

GYMNASTÉ SOKOLA BRNO I DOBÝVAJÍ SVĚT

Z jednoty Sokol Brno I vzešla řada významných gymnastů, z nichž Ladislav Vácha, Bedřich Šupčík, Alois Hudec, Jan Gajdoš a Emanuel Löffler patřili v meziválečném období ke sportovnímu výkvětu Československa. Hned na prvním poválečném všesokolském sletu v Praze 1920 získal mladý Ladislav Vácha III. Místo a v roce 1923 byl již první a Bedřich Šupčík osmý. Od VII. olympiády v Antverpách 1920, mohl Sokol, který změnil své zamítavé stanovisko k olympijským hrám, vysílat svá nejlepší družstva gymnastů.¹²

Roku 1924 na hrách VIII. olympiády v Paříži byla odstartována špičková mezinárodní sportovní kariéra československých gymnastů, kteří zde získali nejvíc medailí pro Československé barvy ze všech sportovních odvětví. Bedřich Šupčík se doslova vyšplhal na nejvyšší stupínek a přivezl první poválečnou zlatou medaili,

⁷ Bratru Josefu Zezulovi k sedmdesátinám (1949) redigoval VI. Zapletal: TJ Sokol Brno I. AMB, H 4243, p. 16.

⁸ STRYOVÁ, D. (2016). *Alois Hudec – mistr kruhů*. Praha: Mladá fronta.

⁹ Bratru Josefu Zezulovi k sedmdesátinám (1949) redigoval VI. Zapletal: TJ Sokol Brno I. AMB, H 4243, p. 15.

¹⁰ Tamtéž, p. 23.

¹¹ Tamtéž, p. 25.

¹² KÖSSL, J., KOLÁŘ, F. (1998). *Dokumentace k dějinám českého olympismu*. Praha: Český olympijský výbor.

v dnes již archaické disciplíně, šplhu na laně, v čase 7,2 vteřiny.¹³ V celkovém pořadí byl Šupčík třetí. Ladislav Vácha získal šesté místo na kruzích a ve šplhu byl třetí. Dále v družstvu závodil i brněnský gymnasta Jan Karafiát. Dominanci české sokolské školy té doby dokazuje také statistika výsledků ze soutěží jednotlivců. Gymnasté Československa předstihli s 50,5 body suverénně Švýcary s 35,5 body, Jugoslávce s 29 body, Italy s 15 a Američany s 10 body.¹⁴

O dva roky později v roce 1926 získali na mistrovství světa v gymnastice ve francouzském Lyonu prvenství opět závodníci Sokola Brno I: B. Šupčík, L. Vácha, J. Karafiát a J. Gajdoš. Na hrách IX. olympiády v Amsterdamu 1928 zazářili opět L. Vácha a E. Löffler. Výsledkem bylo Váchovo zlato na bradlech a stříbro na kruzích, Löfflerovo stříbro v přeskoku a bronz na kruzích. V soutěži družstev vybojovali gymnasté druhé místo.¹⁵

Na mistrovství světa v Paříži v roce 1931 poprvé v historii gymnastiky neprobíhaly soutěže jako závod družstev, ale jako závod jednotlivců. Závod Mezinárodní gymnastické federace se až do mistrovství světa v Basileji – 1950 skládaly z nářadových a atletických disciplín. V Paříži se například soutěžilo ve cvičení na bradlech, hrazdě, koni našir a naděl, v prostných, šplhu, skoku do výšky, vrhu koulí (pravou i levou rukou) a běhu na 100 metrů. Oproti olympijským hrám bylo cvičení náročnější.¹⁶ Nejvyššího ohodnocení ve čtrnácti disciplínách dosáhl A. Hudec a byl vyhlášen „světovým šampionem v tělocviku“. Gajdoš byl druhý, Šupčík třináctý.

Na hry XI. olympiády v Berlíně konané v roce 1936 bylo v zájmu Československa vyslat co nej kvalitnější sestavu gymnastů, ve které dominovali opět gymnasté z Brna – A. Hudec, E. Löffler, J. Gajdoš. Hry se staly okazalou demonstrací síly nacistického režimu a byly soubojem reprezentantů dvou velkých tělocvičných systémů, sokolského a turnerského. Atmosféra závodů i celkový průběh her byl pro Čechoslováky deprimující.

Alois Hudec zde doslova vybojoval zlatou medaili, když předvedl sestavu na kruzích, kterou později popisoval slovy: „Když jsem nastupoval na volnou sestavu, všechnen ruch a rámus obecnstva v hledišti rázem ustal a mne to veliké ticho zarazilo. Několik vteřin jsem dál klidně visel, a pak zvolna upažením a vypnutými pažemi přešel z visu do vzporu v přednosu. Všechny stoje, rozpory a výdrže jsem držel dvakrát tak dlouho, aby rozhodčí neměli důvod ke srážce bodů...takového úspěchu nám Němci jistě nepřáli.“¹⁷ Jeho sestava se zapsala do dějin olympijských her. Obdržel i zvláštní cenu za nejlepší výkon v celém závodě. V celkovém pořadí se umístil na 4. místě.

Na posledním předválečném mistrovství světa, konaném v roce 1938 v Praze, vynikl ještě Jan Gajdoš, který zvítězil a stal se mistrem světa v prostných. V březnu 1939 byla Československá republika obsazena hitlerovským Německem a roku 1941

¹³ Tamtéž.

¹⁴ GREXA, J., NOVÁK, M. (1976). *Naši Olympionici*. Bratislava: Šport.

¹⁵ Tamtéž, p. 56.

¹⁶ STRYOVÁ, op. cit., p. 49.

¹⁷ Tamtéž, pp. 116–17.

byla činnost Sokola zastavena. Berlínskými hrami se skončila druhá etapa novodobého olympijského hnutí i éra excelentních sportovních úspěchů sokolských gymnastů na mezinárodních kolbištích. Na další hry a úspěchy mladší generace gymnastů bylo třeba čekat celých dvanáct let.

CESTY BRNĚNSKÝCH GYMNASTŮ K OLYMPIJSKÝM MEDAILÍM

Bedřich Šupčík (22. 10. 1898 Vídeň, Rakousko – 11. 7. 1957 Písek)

Populární sokolský cvičitel František Erben o Šupčíkovi napsal v Sokolských listech „Je to úžasný siláč, všechno zmůže, všechno vytáhne, všechno vydrží. Láska ke cvičení, ohromná vůle a strašlivá síla jeho svalstva jsou tři pomocníci jeho úspěchů.“¹⁸

Bedřich Šupčík se narodil v početné české rodině ve Vídni a vyrůstal na Moravě. Rodiče byli chudí, proto malého Bedřicha dali do opatrování k jeho tetě, sestře Františka Šupčíka – Evě Skaličkové z Kvasic u Kroměříže. V Kvasicích začal chodit do Sokola, kde pro svou obrovskou sílu paží patřil k nejsilnějším a nejmúdnějším. Jak bylo zvykem v té době, šel se vyučit do Vídně. „Budeš se učit řezníkem, je tam dost lidí od nás a máš tam i příbuzné.“ rozhodla teta.¹⁹ Vypukla ovšem tzv. velká válka, v níž Šupčík chvíli bojoval na rumunské frontě. Po návratu opustil Vídeň a v Kvasicích opět začal cvičit v Sokole, kde jej místní sokolové jako nejzdatnějšího doporučili náčelníku v Sokole Brno I, v té době již jedné z nejlepších jednot v republice. Brněnští sokolové se o něj postarali. Sehnali mu byt a práci domovníka v sídle Bánské a hutní společnosti.²⁰ Byl to nadějný borec, kterého všichni obdivovali „takovou váhu ve visu o jedné paži na hrazdě, jakou uměl on, nedokázal nikdo na světě!“²¹ Díky tělesným dispozicím, postavě a silným pažím, vynikal Šupčík ve šplhu, který byl součástí gymnastických disciplín jako jedno z nářadí víceboje.

Do nominace na olympijské hry v Paříži v roce 1924, kam byla vyslána elita českých gymnastů, se Šupčík dostal na poslední chvíli a s „odřenýma ušima“.²² Díky němu však v neděli 20. července 1924 na otevřeném stadionu v Colombes poprvé na nejvyšší stožár stoupala československá vlajka. Tehdy šestadvacetiletý český gymnasta vyhrál v konkurenci 69 závodníků a překonal rekord francouzského gymnasty Alberta Séguina (7,4 vteřin) ve šplhu na laně bez přírazu. Šupčík vyšplhal s neuvěřitelným časem 7,2 vteřin. Československá výprava se radovala „...víte, proč Bedřich vyhrál? Protože zatímco všichni ostatní lano přehmatávali rukama u hrudníku, on dotahoval ruce až k pasu,“ řekl o Šupčíkovi kolega z družstva Emanuel Löffler. Na paty mu šlapal jeho brněnský kolega Ladislav Vácha, který získal bronz. Po návratu do Československa udělila Šupčíkovi Česká obec sokolská medaili *Na paměť prvního vítězství*, kterou zhotovil známý sochař Josef Šejnost.²³

¹⁸ STRYOVÁ, op. cit., pp. 171–172.

¹⁹ KOVÁŘ, P. (2014). *Vítězové poražení – historické okamžiky českého sportu*. Praha: Albatros.

²⁰ KOVÁŘ, P. (2014). *Vítězové poražení – historické okamžiky českého sportu*. Praha: Albatros.

²¹ Tamtéž, p. 174.

²² Tamtéž, p. 174.

²³ KOLÁŘ, F., a kol. (1999) *Kdo byl kdo: naši olympionici*. Praha: Libri.

Sám Bedřich Šupčík okomentoval své vítězství slovy: „Člověk dře na hrazdě, na bradlech, na kruzích, pak dobře zvládne takovou lehkou věc, jako je šplh, a najednou tolik slávy. Vždyť já to trénoval už jako kluk, když jsem bosý lezl po stromech.“²⁴ Předseda Československého olympijského výboru Jiří Guth-Jarkovský to však viděl jinak. „Třicet let jsem o to pracoval, aby naše vlajka zavlála nad stadiónem olympickým, aby nám zahráli naši hymnu - avšak marně. Věděl jsem a říkal jsem si vždy, že pouze sokolové mohou toho docílit. A také teprve dnes zásluhou sokolstva má touha byla splněna. Děkuji vám, bratři!“ pronesl dojatě v šatně gymnastů krátce po závodě, kdy objímal legendárního sokolského náčelníka Jindru Vaníčka a slzel radostí.²⁵

O čtyři roky později na olympijských hrách v Amsterdamu v roce 1928 na medaile Šupčík nedosáhl. Na bradlech byl čtvrtý, na hrazdě šestý, ve víceboji devátý a zcela propadl na přeskoce, což byla jeho nejslabší disciplína. Trpěl krátkozrakostí a nerad nosil brýle.²⁶ Olympijská vítězství ve šplhu potvrdil dvěma tituly mistra světa ve víceboji družstev ze světových šampionátů v Lyonu v roce 1926 a v Lucemburku 1930. Na mistrovství světa v Paříži byl jeho čas ze šplhu překvapivě velice slabý a padla jeho naděje na získání mistrovského titulu. Šupčík se ovšem neztratil a byl třetí v cvičení na kruzích. Během své sportovní kariéry ve 20. letech žil střídavě v Brně a Praze. Závodil tak současně za Sokol Brno I a za sokolskou jednotu v Praze Nuslích. S vrcholovou kariérou se rozloučil na mistrovství světa 1931, na němž získal třetí místo na kruzích a páté na bradlech.²⁷ Po ukončení kariéry občas vystupoval na exhibicích, na nichž udivoval siláckými kousky. Byl cvičitelem závodníků, kteří ho měli rádi pro jeho společenskou povahu a zábavné výroky, které zaháněly únavu a nutily ke cvičení. Za války působil v hostivařském Sokole jako cvičitel, po válce se stal jeho místostarostou. V roce 1948 jej zaskočil první infarkt. Tehdy pracoval u Výzbrojny požární ochrany Praha, kde prodával hasicí přístroje, tzv. „minimaxy“, a jako protipožární expert chodil po továrnách a rozhodoval o jejich umístění. Po vyléčení vyslyšel manželčino přání a celá rodina se odstěhovala do její rodné obce, Horosedel u Mirovic. Žil zde klidněji, byť i nadále prodával minimaxy. Počátkem padesátých let ho však postihl další infarkt. Odešel do invalidního důchodu, ale čtyři sta korun, jež pobíral, mu nemohlo stačit. Tehdy se obrátil na Státní výbor pro tělovýchovu a sport s žádostí o podporu, ale to mu přineslo další zklamání. Sokolové v Československu byli v té době již nežádoucí, naším vzorem byla sovětská fyskultura. Že byl jakýsi sokol naším prvním olympijským vítězem a teď je nemocný, to komunistický režim nezajímalo. Proto nastoupil u písecké pobočky Československé pojišťovny a chodil po vesnicích jako agent. Osudným se mu stal třetí infarkt, po něm se již z písecké nemocnice domů nevrátil. Zemřel 11. července 1957 a nebylo mu ani devětapadesát let.²⁸

²⁴ KOVÁŘ, P., op. cit.,

²⁵ Tamtéž, p. 171.

²⁶ Tamtéž, p. 175

²⁷ Tamtéž.

²⁸ KOVÁŘ, P. (2014). *Vítězové poražení – historické okamžiky českého sportu*. Praha: Albatros, p. 177.

Na jeho počest se od roku 1993 koná Memoriál Bedřicha Šupčíka – soutěž ve šplhu na laně, disciplíně, která mu přinesla největší úspěch.

Ladislav Vácha (21. 3. 1899 Brno – 28. 6. 1943 Zlín)

Přednosti Ladislava Váchy vyzdvihl František Erben slovy: „Byl povaha veselá, samostatná, ale nikoli lehkomyšlná. Je miláčkem sokolského publika. Ale i v cizině mezi cvičenci je velmi oblíben. Je silný, smělý a všestranně nadaný. Na kruzích nemá vůbec soupeře ve světě tělocvičném.“²⁹

Do domácí špičky se člen Sokola Brno I prosadil počátkem 20. let. V roce 1920 obsadil na přeborech Československé obce sokolské třetí místo a v roce 1923 již na přeborech zvítězil. O rok později hájil barvy Československa na VIII. olympijských hrách v Paříži 1924. Ve víceboji jednotlivců se umístil na šesté příčce jako čtvrtý z československých gymnastů. Stejně místo obsadil ve cvičení na bradlech a v přeskoku koně našíř. Nakonec získal dvě bronzové medaile – na kruzích a ve šplhu.³⁰ Na mistrovství světa 1926 v Lyonu svým výkonem pomohl družstvu k titulu mistra světa a sám skončil v soutěži jednotlivců na třetím místě. Na IX. olympijských hrách v Amsterdamu 1928 získal Vácha zlatou olympijskou medaili na bradlech a stříbrnou medaili na kruzích. Excelentní výkony završil druhým místem ze soutěže družstev. Jeho vystoupení bylo pro mnohé diváky velkým zážitkem.³¹ V roce 1929 se zúčastnil zájezdu družstva sokolů do Spojených států amerických. Po šampionátu v Lucembursku 1930, kde vyhrál v soutěži družstev a kde byl třetí na bradlech, ukončil aktivní závodní kariéru a nadále se ve Zlíně už jako náčelník tamější sokolské jednoty věnoval výchově nové generace sokolských gymnastů.

Po okupaci Československa v březnu 1939 se Vácha stal podezřelým z účasti v odboji a byl 25. března 1943 zatčen a vězněn v brněnských Kounicových kolejích. V květnu byl sice propuštěn, ale ani jeho trénované tělo nevydrželo útrapy vězení a mučení gestapem a nedlouho nato zemřel.³²

Jan Gajdoš (27. 12. 1903 Brno – 19. 11. 1945 Brno)

Gajdoš se narodil v Brně a Moravě zůstal věrný po celý život. Začínal s atletikou a fotbalem, nějaký čas byl brankářem SK Židenice. Jako dorostenec reprezentoval Sokol Židenice na závodech náhradových i atletických. Roku 1923 přestoupil do Sokola Brno I. Ve stejném roce začal studovat na Masarykově univerzitě v Brně, obor učitelství tělocviku a zeměpisu. Neúspěšně se zúčastnil kvalifikačních závodů na olympijské hry 1924 v Paříži. O dva roky později byl však už členem týmu, který na mistrovství světa 1926 v Lyonu obhájil titul mistra světa, sám však musel v průběhu závodů pro zranění ruky odstoupit. Na IX. olympijských hrách 1928 v Amsterdamu byl v družstvu Československa, které svedlo se švýcarskými gymnasty urputný, leč marný souboj o vítězství. Ve víceboji jednotlivců byl poněkud znevýhodněn tím, že do olympijských gymnastických soutěží nebyly tentokrát zařazeny lehkootletické disciplíny, které dobře ovládal.³³

²⁹ KOLÁŘ, F., op. cit., p. 330

³⁰ Tamtéž, p. 329.

³¹ Tamtéž, p. 330.

³² Tamtéž.

³³ KOLÁŘ, F., a kol. (1999). *Kdo byl kdo: naši olympionici*. Praha: Libri, p. 104.

V letech 1928–1929 absolvoval vojenskou službu a na jejím konci se zúčastnil zájezdu sokolů do USA, po němž zůstal jeden rok v Chicagu jako cvičitel. Po návratu do Československa získal aprobaci pro vyučování tělocviku a zeměpisu. Krátce působil na gymnáziích v Brně a v Břeclavi. Rok 1930 přinesl Gajdošovi velký úspěch na mistrovství světa v Lucemburku. Byl členem vítězného družstva a ve víceboji jednotlivců, vybojoval druhé místo, třetí byl v cvičení na kruzích a na koni našir. Desátých olympijských her v roce 1932 v Los Angeles se favorizovaný tým československých sokolů s ohledem na vysoké náklady nezúčastnil a Gajdošovi i ostatním tak unikly další potenciální vynikající olympijské úspěchy. Poslední den před odjezdem na mistrovství světa v Budapešti 1934 si při tréninku zranil zápěstí a takto oslaben skončil na šampionátu ve víceboji jednotlivců až na šestém místě. V soutěži družstev však pomohl Československu obsadit druhou příčku za výbornými Švýcary. V napjaté politické situaci v roce 1938 se v rámci všesokolského sletu pořádalo také mistrovství světa. Jan Gajdoš tentokrát na pražském Strahovském stadionu zvítězil ve víceboji jednotlivců a v prostných a rovněž byl členem vítězného družstva. Mohl zde totiž plně využít své všestrannosti, pravidla pražského závodu předepisovala běh na 100 m, skok vysoký a vrh koulí. Strahovským závodem se završila sportovní kariéra muže, který byl ve 20. a 30. letech velkou stálicí československé gymnastiky.³⁴

V lednu 1944 byl Gajdoš v Brně zatčen gestapem a zbytek 2. světové války strávil v nacistických věznicích – stejně jako před tím Ladislav Vácha v Kounicových kolejích v Brně, pak také ve Vratislavě a ve Cvikově. Vězení natolik podlomilo Gajdošovi zdraví, že nedlouho po osvobození a návratu do milovaného Brna zemřel. Pořádáním memoriálu Jana Gajdoše uctívá již 25 let oddíl Sokol Brno I jeho památku a zásluhy o československou gymnastiku.³⁵

Emanuel Löffler (29. 12. 1901 Meziříčko, okr. Blansko – 5. 8. 1986 Praha)

Spolu s Janem Gajdošem patřil k největším stálícím meziválečné československé gymnastiky a více než deset let reprezentoval na mnohých mezinárodních soutěžích. Cvičit začal v sokolské jednotě v Letovicích. V roce 1926 přestoupil do Sokola Brno I, brzy ale odešel do Prahy, do Sokola Vinohrady. V reprezentačním dresu se poprvé objevil na IX. olympijských hrách 1928 v Amsterdamu, kde s družstvem Československa získal stříbrnou medaili. Druhou stříbrnou medaili zde získal v přeskoce. Na kruzích nestačil na Jugoslávce Leona Štukelje a Ladislava Váchu a vybojoval tak bronzovou medaili. Lepších výsledků dosáhl na mistrovství světa 1930 v Lucemburku – v družstvech a ve cvičení na oblíbených kruzích se stal mistrem světa, svou medailovou kolekci doplnil druhým místem v prostných a třetím ve víceboji jednotlivců. Vše nasvědčovalo tomu, že se stává horkým favoritem pro gymnastickou soutěž na X. olympijských hrách 1932 v Los Angeles, jenže na olympiádu nebyl hlavně kvůli nedostatku financí žádný československý gymnasta nominován.

Emanuel Löffler působil od roku 1931 v USA jako cvičitel tamní sokolské župy. Po dvou letech se vrátil, aby se připravil na mistrovství světa 1934 v Budapešti. Musel se však podrobit operaci slepého střeva a zdálo se, že je z účasti vyřazen. Houževnatý Löffler však vytrvale cvičil a dostal se do formy. Československu pomohl ke druhému

³⁴ Tamtéž, p. 105.

³⁵ Tamtéž, p. 104.

místu za vítězným Švýcarskem, ve víceboji jednotlivců skončil třetí. Těsně před odjezdem na XI. olympijské hry 1936 v Berlíně ho potkaly další zdravotní trable – natrhl si ramenní sval. V olympijské soutěži tak cvičil s velkými bolestmi a to samozřejmě poznamenalo jeho výkon. S družstvem se umístil na čtvrté příčce. Se závoděním se úředník vinohradské spořitelny rozloučil na mistrovství světa 1938 v Praze titulem mistra světa v družstvech a čtvrtým místem ve cvičení na kruzích. Po 2. světové válce se věnoval trenérské práci v Sokole Žižkov a vychovával další generace gymnastů.³⁶

Alois Hudec (12. 1. 1908 Račice, okr. Vyškov – 23. 1. 1997 Praha)

Sportovní gymnastka Věra Čáslavská³⁷ v roce 2012 na oslavách 150. výročí existence České obce sokolské prohlásila: „Pro mne je naším největším sportovcem historie gymnasta Alois Hudec. To, jak vyhrál na kruzích v roce 1936 na olympiádě v Berlíně, nic nepředčí.“

Život československého gymnasty Aloise Hudce je především příběhem nezdolné vůle. Narodil se v početné rodině³⁸ chudého tkalce. Všichni jeho synové propadli sokolskému tělocviku a pravidelně a s chutí cvičili doma na zahradě na vlastnoručně vyrobené hrazdě a bradlech. Bratři Hudcové se stali sokolskými závodníky známými v širokém okolí. Malý Alois začal po vzoru starších bratrů Antonína, Josefa a Františka navštěvovat tělocvičnu již ve čtyřech letech. Ve svých sedmi letech prodělal záškrt a krátce nato lékaři konstatovali obrnu levé tváře a levé kyčle. Přestože za sebou do slova „tahal“ levou nohu, chtěl se vyrovnat všem klukům ze sousedství. Jeho oblíbenou zábavou bylo chytání pstruhů a raků v potoce. A právě toto neustálé brouzdání v ledové vodě mu pomohlo natolik, že už po půldruhém roce normálně chodil.³⁹

Nejstarší z bratrů Antonín byl velkou autoritou nejen pro malého Aloise, ale i pro všechny cvičence Sokola. Antonín se jako československý legionář v Rusku stal dokonce přeborníkem sibiřské armády a byl tím, kdo v Aloisovi po návratu z legií objevil mimořádný talent. Antonínu Hudcovi bylo po válce nabídnuto dobré zabezpečení a celkem bezstarostný život vojáka v nově se formující Československé armádě. Nabídku odmítl a zvolil cestu trnitější. Aby mohl trénovat svého mladšího bratra, začal pracovat v brněnské textilce jako dělník. Roku 1921 byl zvolen náčelníkem račického Sokola a o sobotách a nedělích se plně věnoval vyspělému dorostu, zejména však svým třem bratrům. Pod Antonínovým vedením se začala zvyšovat Aloisova výkonnost. Na toto období později Alois Hudec vzpomíná slovy „...viděl jsem v něm vzor a začal ho napodobovat...“, ale byl na mne velmi přísný. Někdy až do té míry, že mi kazil náladu ze cvičení. Bratrova přísnost mne však vychovala k houževnatosti a přísné sebekázi, takže jsem pak býval přísný i sám na sebe a nikdy jsem nepovolil a neslevil ze cvičební tvrdosti.“⁴⁰

³⁶ KOLÁŘ, F., a kol. (1999). *Kdo byl kdo: naši olympionici*. Praha: Libri.

³⁷ Věra Čáslavská (3. května 1942 Praha – 30. srpna 2016 Praha) byla československá sportovní gymnastka, sedminásobná olympijská vítězka, čtyřnásobná mistryně světa, jedenáctinásobná mistryně Evropy a čtyřnásobná Sportovkyně roku Československa.

³⁸ Hudec byl předposlední z devíti dětí, z nichž dvě v útlém věku zemřely.

³⁹ STRYOVÁ, op. cit., s. 160.

⁴⁰ Tamtéž.

Alois Hudec začal v roce 1919 cvičit v nově založeném Sokole v Ježkovicích, nedaleko obce Račice. V patnácti letech odešel do Brna, kde se učil ve Zbrojovce soustružníkem a cvičil v sokolské jednotě Brno – Židenice. Už roku 1926 reprezentoval svoji župu na závodech v rámci VIII. všesokolského sletu. Jeho závodnickou kariéru přerušila v letech 1928-1930 vojenská služba, takže se nemohl zúčastnit kvalifikace na mistrovství světa ve sportovní gymnastice 1930 v Lucemburku.

O rok později však Mezinárodní gymnastická federace pořádala v souvislosti s 50. výročím svého založení mistrovství světa jednotlivců v Paříži. Poprvé v historii gymnastiky probíhala soutěž jako závod jednotlivců. Pro Hudce, tehdy člena Sokola Brno I, to bylo první mezinárodní vystoupení a rozhodně nepatřil k favoritům. Byl vynikající na nářadí, ale kvůli malé postavě se mu příliš nevedlo v atletických disciplínách. Vypořádával se s handicapem, který mu zavinila několikaměsíční netrénovanost způsobená vojenskou prezenční službou a zlomennina zápěstí levé ruky, kterou si hned po návratu ze služby při cvičení způsobil.⁴¹ Tehdy se furiantský Hudec vsadil s kamarády o dva litry vína, že za dva týdny po sundání sádry udělá dva veleteče na hrazdě. Sázkou vyhrál, nemohl však kvůli bolesti opět tři týdny trénovat.

I se všemi handicapy Hudec cvičil opravdu mistrovsky a jako jediný ze závodníků z jedenácti zemí získal ve čtrnácti disciplínách požadovaný počet bodů nad šedesátiprocentní hranicí a získal celkově 183,626 bodů. Splnil tak předepsané podmínky pro celkové vítězství ve víceboji. Kromě toho byl nejlepším i na kruzích, bradlech, hrazdě a ve šplhu. Znamý sokolský cvičitel o jeho výkonech tehdy napsal: „Do Paříže přijel jako novic úplně neznámý a naráz vyrval mistrovství světa všem tělocvičným hvězdám, což působilo v kruzích odborných jako puma.“⁴²

V den po skončení závodu oslavil Hudec 23. narozeniny. „Svou výškou 159 cm a váhou 58 kg tento sporý chlapík dokumentuje skutečnost, že nejen fyzická, ale i mravní, pevná vůle, dobrá pečlivá příprava a chuť, modelují šampiona.“⁴³ V Československu Hudce čekaly nadšené ovace v Čechách i na Moravě. Na brněnském nádraží byli moravští závodníci Hudce s Gajdošem přivítání náčelníkem jednoty Sokola Brno I Josefem Zezulou i bratrem Antonínem, který stál u zrodu jeho grandiózního úspěchu.⁴⁴

V lednu 1933 odešel z Brna do Prahy, kde začal pracovat v Národní bance československé a cvičil v Sokole Vinohrady. Přípravoval se na gymnastické mistrovství světa 1934 v Budapešti, ale v lednovém kvalifikačním závodě se zranil, natrhl si bederní svalstvo. Cvičení mu bylo zakázáno, ale i přesto na naléhání vedení Československé obce sokolské do Budapešti odcestoval. V soutěži i přes zranění získal titul mistra světa v cvičení na kruzích a pomohl družstvu Československa ke druhému místu. Poté však zůstal na lůžku.

Po zranění Hudec absolvoval první větší závod až v listopadu 1935, kde se ve volných sestavách umístil na druhém místě těsně za Emanuelem Löfflerem. V této

⁴¹ STRYOVÁ, op. cit., s. 50.

⁴² Tamtéž, p. 52.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž, p. 74.

době se již vyhledávali vhodní kandidáti pro XI. letní olympijské hry 1936v Berlíně. Hry se měly stát vrcholem Hudcovy kariéry. Během olympiády pociťoval podobně jako mnozí další sportovci nepřízeň obecnstva i rozhodčích. Všechny sportovce poznamenal německý promyšlený systém hodnocení, neměl vyhrát žádný Čech. V bradlech ho rozhodčí posunuli na čtvrté místo, na hrazdě přehlédli jeho nevídané závěrečné salto. Jeho velká chvíle přišla ve finále cvičení na kruzích v úterý 11. srpna 1936. Když se pověsil na kruhy a začal svou sestavu, dějištěm olympijských gymnastických soutěží v aréně Dietricha Eckarta se rozlilo ticho jako v kostele. Zaplněné hlediště fascinovaně sledovalo fantastický výkon Hudece, který po zkoušenostech z bradel všechny stoje a rozpory držel jednou tak dlouho, než bylo nutné, aby „soudci neměli sebemenší příčinu ke srážce bodů“. Svou sestavu zakončil přemetem nazad do nehybného postoje.⁴⁵ Ohromení zůstali nejen všichni němečtí diváci, ale i soupeři a rozhodčí, kteří mu udělili nejvyšší známku v soutěži 9,8 bodu. Přišli mu gratulovat vědci, umělci, politici i největší mistři tělocviku.⁴⁶ Kromě prvenství na kruzích obsadil čtvrtá místa ve víceboji jednotlivců i družstev a ve cvičení na bradlech.⁴⁷ Na mistrovství světa 1938 v Praze, na němž tehdy chyběli gymnasté Finska a Německa, byl ještě úspěšnější. Na kruzích obhájil svá prvenství z Budapešti 1934 a z berlínské olympiády, k tomu přidal stříbrné medaile v prostných, ve cvičení na bradlech a na hrazdě a také ve víceboji družstev. Ve víceboji jednotlivců byl čtvrtý za vítězným Janem Gajdošem a druhým Janem Sládkem.

Alois Hudec žil po celou dobu života velice skromně a i když měl nouzi o peníze, nikdy na nabídky prodat svoji medaili vážící sedm deka zlata nepřistoupil. „Raději zajdu hlady,“ komentoval Hudec.⁴⁸ Na začátku 2. světové války podstoupil operaci oboustranné kýly, která ho trápila delší dobu. Po válce přijímal častá pozvání od různých jednot k ukázkovým cvičením. Při jednom z nich si v lednu 1946 zlomil při doskoku z hrazdy patní a holenní kost. Přesto se ke gymnastickým soutěžím znovu vrátil, proti bolestem však musel často brát utišující prášky. Denně pracoval a cvičil šestnáct hodin. Svůj úspěch ještě zopakoval v New Yorku v utkání s Amerikou a v Dánsku. Závodnickou kariéru zakončil v roce 1947 a poté působil jako trenér a cvičitel mládeže. I přes jeho celoživotní problémy se zdravím a zraněními se Alois Hudec dožil úctyhodných 89 let. Za největší životní úspěch sám nepovažoval medaile, ale záchranu tří mladých lidí před utonutím.⁴⁹

⁴⁵ Tento Hudecův závratný výkon je zaznamenán v dokumentárním filmu Olympia od režisérky Leni Riefenstahlové.

⁴⁶ Tento Hudecův závratný výkon je zaznamenán v dokumentárním filmu Olympia od režisérky Leni Riefenstahlové.

⁴⁷ OTA, op. cit., p. 32–37.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ V devíti letech zachránil svého nejmladšího, tehdy šestiletého, bratra Václava. Když mu bylo něco přes padesát let, pomohl dvěma dvanáctiletým chlapcům pod Kníničskou přehradou.

PRAMENY A LITERATURA

Archivní fondy

Archiv města Brna, fond R 77, inv. č. 979, sign. M 9/50, Mašek, František: Snahy o zřízení ústrojí českého Sokolstva: příspěvek k dějinám Sokolstva. Praha 1909, p. 42.

Moravský zemský archiv v Brně, fond G 106, kart. 224, Výroční zprávy Brno I. 1869–1947.

Periodika

ČAS Ročník XXVIII. Praha, 28. června 1914 č. 176.

Lidové noviny 27. června 1914.

Literatura

Bratru Josefu Zezulovi k sedmdesátinám (1949) redigoval V1. Zapletal: TJ Sokol Brno I. AMB, H 4243.

GREXA, J., NOVÁK, M. (1976). *Naši Olympionici*. Bratislava: Šport.

KOLÁŘ, F., a kol. (1999) *Kdo byl kdo: naši olympionici*. Praha: Libri.

KOVÁŘ, P. (2014) *Vítězové poražení – historické okamžiky českého sportu*. Praha: Albatros, p. 177.

KÖSSL, J., KOLÁŘ, F. (1998). *Dokumentace k dějinám českého olympismu*. Praha: Český olympijský výbor.

KOŽÍK, F. Sokol Brno I a sokolovna. In: *Vlastní silou!* Vydáno k slavnostem otevření sokolovny

Tělocvičné jednoty Sokol Brno I 1929. Brno: Rolnická tiskárna, 1929.

Německý dům: Deutsches Haus (2016). Brno: Josef Filip, založeno 1938.

PAVEL, O. (2004). *Plná bedna šampaňského*. Praha: Sláčka.

WAIC, M. (1998). Sokol – jeho vznik, vývoj a význam. *Mezinárodní konference*. Praha, září 1997.

Mgr. Milena Strachová, Ph.D.

Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií,

Kamenice 735/5, 625 00 Brno

e-mail: strachova@fsps.muni.cz

JIŘÍ STANISLAV GUTH-JARKOVSKÝ V OLYMPIJSKÉM HNUTÍ MEZI VÁLKAMI¹

JIŘÍ STANISLAV GUTH-JARKOVSKÝ IN THE INTERWAR OLYMPIC MOVEMENT

FRANTIŠEK KOLÁŘ

Katedra základů kinantropologie a humanitních věd

Fakulta tělesné výchovy a sportu, Univerzita Karlova

SOUHRN

Článek sleduje působení Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského v uvedeném období jednak na domácí, jednak na mezinárodní scéně. V novém československém státě bylo třeba nejprve ustavit nový Československý olympijský výbor jako reprezentanta sportovců všech národností, což se však dařilo jen velmi pomalu. S upevňujícím se postavením sportovních svazů žádali jejich mladí funkcionáři také větší podíl na rozhodování ČSOV. Proto v druhé polovině 20. let došlo ke krizi v československém olympijském hnutí, na což Guth-Jarkovský reagoval odchodem do ústraní. Po celé meziválečné období však zůstal aktivním členem Mezinárodního olympijského výboru. Zpočátku byl dokonce jeho generálním sekretářem, později členem jeho exekutivy. Aktivně se podílel na koncipování a přijetí Olympijské charty a na organizaci VIII. olympijského kongresu v Praze v roce 1925. V roce 1936 však jeho pověsti uškodila jeho podpora XI. olympijských her v nacismem ovládaném Berlíně.

Klíčová slova: Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Československý olympijský výbor, Československé olympijské hnutí, VIII. olympijský kongres

ABSTRACT

The article follows the work of Jiří Stanislav Guth-Jarkovský in the given period both on domestic and on the international scene. In the new Czechoslovak state, it was necessary to establish a new Czechoslovak Olympic Committee which would serve as a representative of athletes of all nationalities. This, however, succeeded very slowly. With the strengthening of the status of sports associations, their young officials also asked for a greater share of COCs decision-making. Therefore, in the second half of the 1920s, there was a crisis in the Czechoslovak Olympic Movement, to which Guth-Jarkovsky responded by retreating. Throughout the interwar period, however, he remained an active member of the International Olympic Committee. At first, he was the Secretary General, later a member of its executive board. He actively participated

¹ Příspěvek byl zpracován na základě mé biografie Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského – viz KOLÁŘ, F. *Jiří Stanislav Guth-Jarkovský*. Praha: Český olympijský výbor – Olympia, 2011. ISBN 978-80-7376-294-0.

in the design and adoption of the Olympic Charter and organization of the 8th Olympic Congress in Prague in 1925. However, in 1936 his reputation was damaged by his support of the Games of X Olympiad in Nazi-dominated Berlin.

Key words: Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Czechoslovak Olympic Committee, Czechoslovak Olympic Movement, VIIIth Olympic Congress

USTAVENÍ ČESKOSLOVENSKÉHO OLYMPIJSKÉHO VÝBORU A PRÁCE V MEZINÁRODNÍM OLYMPIJSKÉM VÝBORU

Velká válka nezničila dílo Pierra de Coubertina, ba spíše zvýraznila jeho konstruktivní a mírotvorný charakter a potvrdila platnost slov, která napsal v její předvečer: „Olympijské hnutí se neobjevilo uprostřed moderní civilizace, aby tam hrálo místní nebo přechodnou úlohu. Poslání, které je mu svěřeno, je všeobecné a stoleté. Je ctižádostivé. Potřebuje prostor a veškerý čas. Bude uznáno, že jeho první kroky je ihned poznamenaly pro takovou životní dráhu. Je-li tomu tak, válka bude moci jen ztížit, ale ne zastavit jeho pochod.“²

Tak jako válka nezastavila olympijské hnutí ve světovém měřítku, nezabrzdila ho ani v českém prostředí. Tak jako ho nezabrzdilo rozhodnutí V. olympijského kongresu v Paříži v červnu 1914, které nastolilo ideu organizovat mezinárodní olympijské hnutí nadále podle „státního“ a nikoli „národního“ principu, jako tomu bylo od dubna 1896, a které válka jen „odložila“. Už 30. října 1918 oznamoval Jiří Guth novému pražskému policejnímu řediteli Richardu Bienertovi, že v novém československém státě Český olympijský výbor zahajuje opět svou činnost.³ Dne 5. listopadu se v Guthově bytě sešli bývalí členové ČOV v čele s Josefem Rösslerem-Ořovským, a to František Fehrer, Karel Fuchs-Robětní, Edmund Kaizl, Rudolf Richter a Josef Zelenka, aby jeho oznámení naplnili. Český olympijský výbor tu „byl znovu vzkříšen a ustaven“.⁴

Opět se pánové sešli 17. prosince, aby zaujali stanovisko k usnesení České sportovní obce z předcházejícího dne. Obec byla jako vrcholný orgán českého sportu ustavena už 1. listopadu 1918 díky iniciativě sportovních redaktorů Viléma Heinze, Miloslava Horáčka a Jaroslava Kalvy a do jejího čela byl postaven tehdejší předseda ČAAU, stomatolog Jan Jesenský. Jiří Guth její založení vítal, sám o zřízení podobné ústřední organizace usiloval před válkou. Ovšem 16. prosince její funkcionáři vyslovili požadavek, aby se ČOV stal „jen jakousi sekci sportovní obce“, která bude zajišťovat její vztah k olympijskému hnutí a bude jmenována jejím vedením. To se zasloužilým funkcionářům vůbec nelíbilo! A tak se právě 17. prosince rozhodli, aby ČOV „vzhledem na okolnosti i na nebezpečí hrozící jeho samostatnosti proměnil se ve spolek s řádnými stanovami“.⁵

Začal boj o kompetence mezi olympijským výborem a sportovní obcí, který probíhal po celá dvacátá léta. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský ve svých rukopisných Posledních pamětech olympijských uváděl: „Od svého počátku český výbor snažil se

² DE COUBERTIN, P. L'insigne et le pavillon. In: *Revue Olympique*, août 1913.

³ GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. *Paměti II. Paměti olympijské (1894–1918)*. Praha, 1929, 147 s.

⁴ GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. *Paměti III. Na dvoře republikánském 1919–1925*. Praha, 1929, 50 s.

⁵ Protokol ze schůze ČsVO 17. 12. 1918. Národní archiv Praha, fond ČsVO, k. 3.

spolupracovat se sportovními centry a pokud možno i se sokolstvem. Musil se snažit a nemohl jinak, bylo to tak přece v povaze věci samé. Snahy tyto byly ovšem spontánní, dobrovolné, nikým nepředepisované, ale chtěl-li výbor vysílat nějaké borce na hry, musil se obracet nejdříve na dotyčná ústředí, aby mu vhodné borce jmenovala... Tak se vyvinula sama sebou praxe delegátů ústředí a olympijský výbor stal se bezděky, a aniž se o to přičiňoval, jakousi vrcholnou instancí, na kterou přemnoží byli nevraživě žárliví... Součinnost výboru s ústředími tu tedy odedávna byla a při dobré vůli a opravdové spolupráci delegátů bylo by mohlo zůstat při starém, neboť na práci opravdovou není potřebí stanov. Jenže páni delegáti zpravidla jevívali zájem o výbor a hry jenom tenkrát, když běželo o rozdělení subvence.“⁶

Oficiálně byl olympijský výbor ustaven – už jako Československý a státem uznáný – dne 13. června 1919. Oproti období před válkou byl ustaven jako představitel všech sportovců Československé republiky bez ohledu na jejich národnost, jak to vyplývalo ze závěrů zasedání MOV v Lausanne v dubnu 1919 a jak to v přijaté Olympijské chartě potvrdil VII. olympijský kongres v červnu 1921.⁷

Československý olympijský výbor personálně navazoval na ČOV z doby Rakouska-Uherska. V jeho vedení zůstali „staří známí“ – předseda Jiří Guth, generální sekretář Josef Rössler-Ořovský a dále František Fehrer, Karel Fuchs-Robětín, Zdeněk Kruliš, Otakar Petřík, Rudolf Richter a Rudolf Schindler, které časem doplnili Prokop Bureš, Jaroslav Just, Vítězslav Pavloušek, Jan Plichta či Augustin Popelka. Ostatní národnosti v Československu se zprvu o olympijské hnutí ani příliš nezajímaly. Teprve v polovině dvacátých let v souvislosti s úspěchem lyžařů německé národnosti na I. zimních olympijských hrách 1924 v Chamonix a s vyloučením sportovců Německa a Rakouska z olympijské rodiny začali s ČSOV spolupracovat zástupci Svazu německých lyžařských spolků – Hauptverband der Deutschen Wintersportvereine. Tato situace trvala až do XI. olympijských her 1936 v Berlíně.

Češi se nejen vrátili do rodiny mezinárodního olympijského hnutí, ale těšili se nebývalému respektu.

Jiří Guth se ještě v roce 1918 obrátil na nově vzniklé ministerstvo školství a národní osvěty, aby mu potvrdilo, že „byl vládou československou jmenován oficiálním delegátem Československé republiky v Mezinárodním olympijském výboru“. Po obdržení dekretu to s radostí oznamoval Pierru de Coubertinovi. Ten ho však vzápětí zchladil: „Ale, milý příteli, to nemá žádného významu. Mezinárodní olympijský výbor jest útvar naprosto nezávislý ode všech vlád, jmenuje si zástupce států a zemí sám, neohlížeje se na jejich vlády – ostatně sám jste to svého času zkusil.“⁸

⁶ GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. Poslední paměti olympijské. Podle Staru 1936–1938 a podle rukopisu uloženého u Marie Šafránkové v Náchodě připravil Jiří Kössl. Praha, 1972, s. 10–11. Rukopis k tisku připravených Posledních pamětí olympijských je uložen v Olympijském studijním a informačním centru Českého olympijského výboru v Praze-Vokovicích.

⁷ Protokol ze schůze ČsVO 13. 6. 1919. Národní archiv Praha, fond ČsVO, k. 2. In: *Dokumentace k dějinám českého olympismu, 2. Díl, 1918–1945*. Praha: Český olympijský výbor, 1998, s. 18–19.

⁸ GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. *Poslední paměti olympijské*, s. 5.

Nicméně v dubnu 1919 přijížděl Guth na první poválečné zasedání MOV do Lausanne s hrdoostí, „ponejprv jako člen se všemi ostatními stejně oprávněný“. Pierre de Coubertin ho tam požádal, aby se po smrti Eugénia Brunetty d'Usseaux stal generálním tajemníkem MOV a v podstatě jeho pravou rukou. Funkce se Jiří Guth ujal v únoru 1920 a dodnes zůstává nejvýše postaveným Čechem v hierarchii mezinárodního olympijského hnutí! Nejvýznamnějším výsledkem jeho úzké spolupráce s Pierrem de Coubertinem bylo dokončení Olympijské charty, souboru základních zásad olympismu, řádů a organizačních principů olympijského hnutí, která od svého přijetí na VII. olympijském kongresu v Lausanne v červnu 1921 platí s jen aktualizací úpravami do současnosti. Na témže kongresu byl rovněž zvolen členem šestičlenné exekutivy MOV.⁹

Hry VII. olympiády v roce 1920 přidelil Mezinárodní olympijský výbor Belgii, která byla za předešlé války prvním cílem agrese. Za místo konání byly určeny Antverpy. Českoslovenští sportovci na nich měli poprvé startovat v novém reprezentačním dresu. Početná výprava však dosáhla pouze dvou bronzových medailí a zaujala spíše svými skandály. Už slavnostní zahájení 14. srpna vzbuzovalo rozpaky: „Byla to nádherná podívaná. Indové v pestrých hedvábných turbanech, Egypťané v červených fezech, Francouzové v malebných trikotech – slovem, pestrost bohatá. – Jen ta česká skupina byla – nechci říci chudička – ale nepoutající. Každý v civilním obleku, v jakém přijel. Jediný společný znak jejich byla tmavě modrá čepice. Tu měl každý. Ale ty čepice byly tak nevzhledné, že každý z nich vypadal jako nějaký šafář. Celá skupina byla temná, nevkusná a vedle těch druhých jako neupravená.“¹⁰ Takovou reprezentaci nové Československé republiky si Guth – nyní již Jiří Stanislav Guth-Jarkovský – nepředstavoval! A to ještě fotbalisté při finálovém utkání opustili hřiště a dodatečně došel účet za škody způsobené při ubytování!¹¹

Už v prosinci 1920 přišel Guth-Jarkovský poprvé s ideou uspořádat v Praze olympijské hry a získal pro ni podporu ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše, který rychle rozpoznal propagandistický význam takového podniku pro mladý československý stát. Nakonec však ustoupil přání svého přítele a předsedy MOV Pierra de Coubertina a podpořil jeho rodné město Paříž jako organizátora VIII. olympijských her v roce 1924.¹²

VIII. MEZINÁRODNÍ OLYMPIJSKÝ KONGRES

Vrcholem mezinárodního uznání práce ČSOV bylo přidělení VIII. olympijského kongresu, který se konal v Praze na přelomu května a června 1925. Iniciátorem byl Pierre de Coubertin. O svém úmyslu informoval Gutha-Jarkovského dopisem z ledna 1923, v němž poznamenal: „Chopme se příležitosti, která mi už tolikrát unikla, tj. spojit Vaši drahou zem s olympijskými podniky.“¹³ Ve svých Olympijských pamětech osvětlil

⁹ Tamtéž, s. 8–10.

¹⁰ Tamtéž, s. 29.

¹¹ Srov. Dopis Coubertina Guthovi-Jarkovskému z 6. 9. 1920. Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, fond Guth-Jarkovský (dosud neuspořádaný).

¹² DE COUBERTIN, P. (1977). *Olympijské paměti*. Praha: Olympia, s. 121–122.

¹³ Dopis Coubertina Guthovi-Jarkovskému ze 7. 1. 1923. LA PNP Praha, fond Guth-Jarkovský.

pohnutky svého úmyslu podrobněji: „Nakonec bylo nanejvýše spravedlivé vzdát hold tomu nádhernému městu – Praze, jistě jednomu z nejkrásnějších na světě, městu, kde se v historii odehrály tak dramatické a hluboce lidské proměny. Pro mne, jenž jsem od samého počátku připojil českou zemi k olympijskému hnutí a nikdy jsem nepřestal hájit její práva, bylo obzvláště žádoucí právě zde ukončit svou předsednickou olympijskou dráhu. A mohl jsem takto projevít vděčnou náklonnost svému věrnému spolupracovníku a příteli Jiřímu Guthovi-Jarkovskému, jedinému dosud žijícímu představiteli „staré gardy“.“¹⁴

Guth-Jarkovský se při svém rozhodování, zda nabídku přijmout, nejprve obrátil na ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše, který ji podobně jako ve věci pořádání olympijských her rád podpořil, zvláště když druhým kandidátem na pořadatelsví kongresu byla Budapešť. Když MOV na svém dubnovém zasedání v Římě Prahu schválil, přidal se prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který převzal záštitu nad připravovaným kongresem, přidali se i premiér Antonín Švehla, ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Jan Šrámek a pražský primátor Karel Baxa. Byl založen organizační výbor v čele s místopředsdou ČSOV Zdeňkem Krulišem, v němž však rozhodující úlohu hrál Jiří Stanislav Guth-Jarkovský. Ten se kvůli tomu v červenci 1924 dokonce vzdal své funkce v exekutivě MOV. Skrytým důvodem – a možná i závažnějším – bylo, že nedisponoval dostatečnými finančními prostředky, aby se mohl účastnit všech zasedání a jejich společenské stránky.

Kongres byl rozdělen do dvou částí – na technickou a pedagogickou.¹⁵ V čele technického kongresu stál Švéd Sigfrid Edström, v letech 1946–1952 předseda Mezinárodního olympijského výboru. Zúčastnilo se ho 95 delegátů, kteří zastupovali Mezinárodní olympijský výbor, národní olympijské výbory a mezinárodní sportovní federace, přičemž poprvé od války se olympijské akce zúčastnili zástupci poražených států Německa a Rakouska. Z jeho závěrů bylo pro budoucnost nejdůležitější rozhodnutí, že Týden zimních sportů, který se konal počátkem roku 1924, bude dodatečně uznán za první zimní olympijské hry, jež se měly nadále pořádat pravidelně každé čtyři roky. Na jejich program byly zařazeny sporty, které potřebují pro své provozování sníh a led. Podstatně byla rozšířena účast žen v olympijských sportovních soutěžích, zejména v atletice a gymnastice. Ovšem navzdory Coubertinovým snahám přijal kongres na dlouhá desetiletí rozhodnutí, že na olympijských hrách mohou soutěžit pouze „čistí amatéři“, což výrazně omezovalo účast sportovců z nemajetných vrstev.

Pedagogický kongres, který měl v pojetí Pierra de Coubertina představovat hybnou sílu pro budoucnost sportu a výchovy vůbec, se za účasti 62 delegátů z 21 států a za vedení profesora Karla Weignera soustředil na počínající komercializaci sportu, na převažující orientaci na výkon u dospívající mládeže na úkor všestrannosti, na

¹⁴ DE COUBERTIN, P. *Olympijské paměti*, s. 146.

¹⁵ K VIII. olympijskému kongresu v Praze blíže: KÖSSL, J. Mezinárodní olympijský kongres v Praze v roce 1925 a olympijská současnost. In: *Teorie a praxe tělesné výchovy*, 1971, 19, s. 129–137; též: *Dějiny československého olympijského hnutí*. Praha: Olympia, 1977, s. 47–53; VIII. olympijský kongres 1925 v Praze. Olympijská knihovnička 40. Praha: Český olympijský výbor, 2007.

vhodnost některých sportů pro ženy, na sport vysokoškoláků, na potřebu lékařské péče a sportovní vědy a v neposlední řadě na úkoly novinářů při propagování fair play. V průběhu jednání zazněla řada podnětných impulsů, v nichž vévodil Pierre de Coubertin. Z jeho úst poprvé zazněla myšlenka, že „sportovat je základním lidským právem“ a že povinností obcí a potažmo státu je vytvářet pro to podmínky. V danou chvíli si však uvědomoval, že to je běh na dlouhou trať: „Chtěl bych vám také říci, že počínám nové dílo v témže sportovním duchu, který jsme společně pěstovali, tj. s radostí z námahy, s rozkoší z odvahy a s nezištným idealismem. Kéž v témže duchu spějeme k vrcholu, kde chceme zbudovat chrám, třebaš zatím v rovině se zřizuje obrovské tržiště. Chrám potrvá, tržiště zmizí. Sportovci musí zvolit buď tržiště, nebo chrám. Nemohou chtít obě. Necht' volí!“¹⁶

Na pravidelném zasedání MOV, které kongresu předcházelo, rezignoval Pierre de Coubertin na funkci předsedy Mezinárodního olympijského výboru. Za jeho nástupce byl zvolen Henri de Baillet-Latour z Belgie, který se počátkem září ujal předsednictví. Přestože v Praze ukončil Coubertin svou více než třicetiletou olympijskou kariéru, zachoval si na ni mimořádně příjemné vzpomínky: „Denně byly pořádány skvělé slavnosti: prezidentská garden-party, slavnostní představení v Národním divadle, matiné ve slavném Valdštejnském paláci, večere pořádané paní a panem Guthem-Jarkovským, ministrem zdravotnictví, pražským primátorem, Automobilovým klubem, Československým olympijským výborem atd. Při zahájení kongresu na Staroměstské radnici se rozhlaholily nádherné pěvecké sbory, jež ve mne v tomto historickém místě vyvolalo vzpomínku na Jana Husa a krále Jiřího z Poděbrad.“¹⁷

Pod dojmem olympijského kongresu se v lednu 1926 ČSOV rozhodl revokovat ideu navrhnout Prahu jako organizátora některé z příštích olympiád. Za tím účelem založil „olympijský fond“, jehož základem se staly finance, které zbyly po vyúčtování kongresových nákladů. Protože však zůstávalo pouze u „toužebných přání“, rozhodl Československý olympijský výbor použít získané peníze pro Cenu Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského, kterou zavedl v roce 1935 jako nejvyšší československé vyznamenání za sportovní výkon a za zásluhy o rozvoj československého sportu. Cena byla udělována až do roku 1948 a obnovena v roce 1994. Od té doby je udělována pravidelně.

SPORY O PODOBU ČESKOSLOVENSKÉHO OLYMPIJSKÉHO VÝBORU

Respekt, který vedoucí funkcionáři ČSOV požívali na mezinárodním poli, však nenašel adekvátní odezvu v domácím prostředí. „Staří funkcionáři“, zejména Josef Rössler-Ořovský, chtěli olympijskému výboru zachovat pozici „elitního shromáždění úzkého okruhu zájemců“, které by nejen plnilo svou úlohu zprostředkovatele kontaktů s mezinárodním olympijským hnutím a garanta československé účasti na olympijských hrách, ale které by zároveň fungovalo jako jakési ústředí československého sportu, ba bylo by spojovacím článkem mezi všemi československými tělovýchovnými

¹⁶ První olympijský kongres pedagogický v Praze 1925. Praha, 1925, 13 s.

¹⁷ DE COUBERTIN, P. *Olympijské paměti*, s. 148.

a sportovními organizacemi. Toto pojetí však naráželo jak na přísně politické rozčlenění tělovýchovných spolků, tak na rostoucí ambice sportovních svazů. Zpočátku se ČSOV ještě dařilo odolávat tlaku Československé sportovní obce, s níž si rozděľil kompetence. Ve druhé polovině dvacátých let ale do čela sportovních svazů nastoupili mladí činovníci a boj se rozhořel nanovo.

V říjnu 1925 bylo znova zahájeno jednání o budoucí podobě Československého olympijského výboru a o jeho postavení ve struktuře československé tělovýchovy. Josef Fíkl z ČAAU předložil návrh na vytvoření Národní tělovýchovné rady, v níž by sportovní obec plnila funkci domácího a olympijský výbor zahraničního oddělení. Řádnými členy výboru by byli pouze zástupci sportovních svazů, mimořádnými členy reprezentanti zaangažovaných ministerstev a Československé obce sokolské. Tím by dosavadní členové ČSOV byli odstaveni na vedlejší kolej. Bylo zřejmé, že toto pojetí nemá naději na úspěch. Proto stále agilnější předseda veslařského svazu Jaroslav Čížek vypracoval poněkud „mírnější“ návrh, v němž přisoudil deseti vybraným zasloužilým funkcionářům právo účastnit se jednání pozměněného olympijského výboru.¹⁸

Jiří Stanislav Guth-Jarkovský na aktivitu funkcionářů sportovních ústředí reagoval počátkem roku 1926 článkem v Olympijském věstníku, v němž uznával právo Československé sportovní obce a sportovních svazů na přípravu sportovců – ostatně tak tomu bylo doposud – rozhodující slovo při jejich výběru ale ponechával Československému olympijskému výboru. Navíc – argumentoval – je třeba zachovávat kontinuitu práce výboru, což při výhradním zastoupení svazů a časté změně jejich reprezentantů nelze zaručit. Diskuse nabývala na údernosti a ostrosti, což bylo pro mírného Gutha-Jarkovského důvodem k nabídnutí demise. Jeho nabídka jakoby rozložila opozici proti „starým“ a po bojovném hlasování na mimořádném zasedání ČSOV koncem února 1926 zůstalo vše při „starém“.

Československou sportovní obec spory mezi jednotlivými svazy a prohra s dosavadním vedením ČSOV o jeho složení a stanovy tak rozložily, že v prosinci 1927 ukončila svou činnost. V té době se však už z iniciativy fotbalového svazu a jeho předsedy Rudolfa Pelikána formovala nová ústřední organizace československého sportu – Československý všesportovní výbor. Z něho pak v následujícím roce vycházely nové impulsy na změny v Československém olympijském výboru.

K rozhodujícímu střetnutí došlo až po IX. olympijských hrách, které se v roce 1928 konaly v Amsterdamu. Tak jako Antverpy před osmi lety zažily poprvé rozvinutou olympijskou vlajku a slib závodníků a Paříž před čtyřmi roky první olympijskou vesnici, nizozemské velkoměsto poprvé vzhlíželo k olympijskému ohni a poprvé šli při zahájení v čele slavnostního průvodu sportovci Řecka.

Po skončení her ovdovělý Jiří Stanislav Guth-Jarkovský chtěl znova rezignovat na funkci předsedy ČSOV: „Můj úkol v Československém olympijském výboru ke konci se nachýlil. Pokročilý můj věk, vědomí, že síly i schopnosti moje už nestačí a posléze smrt mé choti, vzácné mé spolupracovnice i ve věcech olympijských, nutí mne k tomu,

¹⁸ Blíže viz KÖSSL, J. *Dějiny československého olympijského hnutí*, s. 53–56.

abych složil funkci předsedy ČSOV ve vaše ruce.“¹⁹ Zase byl ale odmítnut. Počátkem března 1929 opět na plenárním zasedání Československého olympijského výboru vystoupil s návrhem na změnu stanov předseda veslařů Jaroslav Čížek. Jeho plán tentokrát počítal se zachováním samostatnosti olympijského výboru i s jeho právem rozhodovat s konečnou platností o složení olympijské výpravy. Řádnými členy ČSOV se ale měli stát pouze delegáti svazů a zasloužili funkcionáři, ministerstva měla mít jenom poradní hlas. Návrh byl kompromisem mezi tři roky starými požadavky Československé sportovní obce a stanoviskem dosavadního Československého olympijského výboru. Vývolal ovšem bouřlivou a dlouhou diskusi, která nebyla s to dobrat se nějakého konce. Guth-Jarkovský se ji snažil přerušit novou nabídkou své rezignace, ale když nebyl ani vyslechnut, zvedl se a odešel domů.

Teprve po dalších dvou týdnech došlo k rozřešení československé olympijské krize. Po přijetí demise Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského ovládli opoziční zástupci sportovních svazů olympijský výbor, v němž z bývalých funkcionářů zůstal jen pokladník Rudolf Richter. Vedle nového předsedy ČSOV Josefa Grusse patřili k neaktivnějším Jaroslav Čížek a František Widimský.²⁰ Brzy však noví činovníci převzali metody řízení svých předchůdců. Jak na plenárním zasedání ČSOV o rok později prohlásil předseda Josef Gruss: „Je třeba dbát přísně na to, aby bylo postupováno a pracováno v intencích minulých výborů.“²¹ Ukázalo se totiž, že prosazování zájmů jednotlivých sportovních svazů zabraňuje účinnému řízení československého olympijského hnutí.

Jiří Stanislav Guth-Jarkovský neodešel z olympijského hnutí docela. Zůstal členem Mezinárodního olympijského výboru, v němž byl od roku 1925 doyenem. I nadále v něm prezentoval požadavky Československého olympijského výboru a ve všech zásadních věcech byl blízkým rádcem Josefa Grusse. Na konci května 1930 ho spolu s Františkem Widimským a Rudolfem Kaisrem během IX. olympijského kongresu v Berlíně uvedl do mezinárodní olympijské rodiny. Dokonce podpořil jeho požadavek, aby Československo bylo v Mezinárodním olympijském výboru zastoupeno dvěma členy, přestože mohl tušit, že nebude naplněn.

I nadále se – pokud měl dostatek peněz na cestu – Guth-Jarkovský účastnil pravidelných zasedání Mezinárodního olympijského výboru – v roce 1931 v Barceloně, o dva roky později ve Vídni a poté v Athénách, vynechal jen schůzi v průběhu X. olympijských her v kalifornském Los Angeles. Jen zprávy o nich už nepodával, neměl komu. „Nikdo mne o ně nežádal, ani žádný list denní, ani odborný,“ posteskl si v časopisu Star.

XI. OLYMPIJSKÉ HRY 1936 V BERLÍNĚ

V březnu 1934 ho v Náchodě navštívila delegace ČSOV ve složení Josef Gruss, František Widimský a Rudolf Richter, aby s ním konzultovala účast československých sportovců na XI. olympijských hrách, které byly pro rok 1936 přiděleny Berlínu. Po

¹⁹ Dopis Gutha-Jarkovského prvnímu místopředsedovi ČsOV Zdeňku Krulišovi z 18. 8. 1928. In: GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. *Paměti II*, s. 150–151.

²⁰ Blíže viz KÖSSL, J. *Dějiny československého olympijského hnutí*, s. 57–59.

²¹ Protokol ze schůze ČsOV z 25. 3. 1930. Národní archiv Praha, fond ČsVO.

nástupu Adolfa Hitlera k moci v lednu 1933 bylo však rozhodnutí Mezinárodního olympijského výboru zpochybňováno. Pronásledování opozičních politických stran a hlavně občanů židovského původu v Německu vyvolávalo protesty nejprve v USA a později i v Evropě. Na zasedání ve Vídni v červnu 1933 ale předsedovi Bailletu-Latourovi a mnohým dalším členům MOV stačilo ujistění jejich německých kolegů Theodora Lewalda a Karla von Halta, že hry budou uskutečněny podle Olympijské charty a že Němci židovského původu budou mít stejná práva jako ostatní němečtí sportovci.²² Guth-Jarkovský podlehl této iluzi rovněž, a přestože se i v Československu ozývaly silné hlasy proti pořádání olympijských her v Berlíně, stanovisko MOV respektoval.

Pod jeho vlivem vydal Československý olympijský výbor v listopadu 1935 následující prohlášení: „Československý výbor olympijský podal k XI. olympijským hrám svoji přihlášku, a proto pokládá obeslání těchto her za splnění daného slova. Olympijské hry byly pro příští rok určeny Německu. Nad provedením bdí Mezinárodní výbor olympijský, ke kterému má Československý výbor olympijský plnou důvěru, a proto očekává, že olympijské hry v Německu budou provedeny přesně podle olympijského řádu.“²³

Už 25. října 1935 udělil Československý olympijský výbor vzpěrači Václavu Pšeničkovi ponejprv Cenu Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského za nejlepší výkon v československém sportu. Ješitnost „starého pána“ byla navýsost spokojena, když se v tisku dočetl, že „je to poprvé v dějinách československého sportu, kdy bude důstojně uctěna velká práce významného žijícího pracovníka, který více než tři desetiletí nezištně pracoval pro slávu českého jména doma i za hranicemi“.

Pro XI. olympijské hry vymyslel generální sekretář organizačního výboru Carl Diem novinku – štafetu s ohněm z antické Olympie do Berlína. V Československu ji provázelo několik incidentů. Nejprve vyvolal nevoli propagační plakát organizačního výboru s trasou štafety, na němž bylo Československo zobrazeno bez pohraničních území obývaných československými Němci, později se objevily pokusy o uhašení olympijského ohně. Cesta do Berlína v červenci 1936 proto dost uškodila renomé Gutha-Jarkovského. V řadách Mezinárodního olympijského výboru se tam zúčastnil slavnostního zahájení ve společnosti Adolfa Hitlera a dalších nacistických funkcionářů. Ba co víc, na stadionu dokonce s ostatními členy MOV zvedl ruku k nacistickému pozdravu. To mu domácí veřejnost nemohla odpustit.

I to byl důvod, proč se v dalších letech Guth-Jarkovský stále více stahoval do své náchodské samoty. Labutí písní jeho „olympijského“ života mohla být jeho účast na posledním zasedání Mezinárodního olympijského výboru před novým válečným konfliktem, které se konalo v červnu 1939 v Londýně. V té době už reprezentoval nikoli samostatný a svobodný stát, nýbrž okupovaný Protektorát Čechy a Morava, který byl zcela závislý na nacistickém Německu.

²² Bulletin Officiel du C.I.O., 24, juin 1933, s. 10.

²³ Národní listy z 10. 11. 1935.

Guth-Jarkovský nejprve cestu do Londýna odmítl. Nechal se však přesvědčit generálním sekretářem olympijského výboru Františkem Widimským a protektorátním ministrem sociální a zdravotní správy Vladislavem Klumparem, že je v zájmu národa, aby tam odjel a rozvířil otázku mezinárodního postavení Čechů, třeba jen v oblasti sportu. Nahrávalo mu rozhodnutí říšského komisaře pro sport Hanse von Tschammer und Osten z dubna 1939, jež proti politicky zaměřenému Sokolu podporovalo nepolitické sportovní kluby a svazy a výslovně podporovalo samostatnou účast Čechů v mezinárodních sportovních organizacích a při olympijských hrách. Cestu Gutha-Jarkovského do Londýna však na poslední chvíli zhatil státní tajemník v úřadu říšského protektora Karl Hermann Frank.²⁴ A to byl konec olympijské kariéry Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského.

Čtvrt roku po jeho smrti v lednu 1943 svolali Josef Gruss a František Widimský mimořádné zasedání olympijského výboru, které mělo na programu jediný bod – „dobrovolný rozchod“. Spolek, u jehož vzniku Jiří Stanislav Guth-Jarkovský na konci 19. století stál, potkal takový osud už podruhé.

PRAMENY A LITERATURA

Archívy

Archív Mezinárodního olympijského výboru Lausanne, fond Pierre de Coubertin.

Literární archív Památníku národního písemnictví Praha, fond Guth-Jarkovský.

Národní archív Praha, fond Československý výbor olympijský.

Paměti

DE COUBERTIN, P. (1977). *Olympijské paměti*. Praha: Olympia.

GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. (1929). *Paměti II. Paměti olympijské (1894–1918)*. Praha.

GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. (1929). *Paměti III. Na dvoře republikánském 1919–1925*. Praha.

GUTH-JARKOVSKÝ, J. S. *Poslední paměti olympijské*. Podle Staru 1936–1938 a podle rukopisu uloženého u Marie Šafránkové v Náchodě připravil Jiří Kössl. Praha 1972 – rukopis je uložen v OSIC ČOV Praha.

Odborná literatura

VIII. olympijský kongres 1925 v Praze. Olympijská knihovnička 40. Praha: Český olympijský výbor, 2007.

Dokumentace k dějinám českého olympismu, 2. Díl 1918–1945. Praha: Český olympijský výbor, 1998.

KOLÁŘ, F. (2011). *Jiří Stanislav Guth-Jarkovský*. Praha: Český olympijský výbor – Olympia.

KÖSSL, J. (1977). *Dějiny československého olympijského hnutí*. Praha: Olympia.

KÖSSL, J. Mezinárodní olympijský kongres v Praze v roce 1925 a olympijská současnost. In: *Teorie a praxe tělesné výchovy*, 1971, 19, s. 129–137.

První olympijský kongres pedagogický v Praze 1925. Praha, 1925.

PhDr. František Kolář, CSc.

UK FTVS, J. Martího 31, 162 52 Praha 6-Vešelavín

e-mail: kolar@olympic.cz

²⁴ Blíže viz KÖSSL, J. *Dějiny československého olympijského hnutí*, s. 86–88; srov. též dokumenty 53 až 59 v Dokumentaci k dějinám českého olympismu 2, s. 143–156.

HRY X. OLYMPIÁDY V LOS ANGELES 1932 : PŘÍBĚH ČESKOSLOVENSKÉ OLYMPIJSKÉ VÝPRAVY

GAMES OF THE X OLYMPIAD IN LOS ANGELES 1932: THE STORY OF THE CZECHOSLOVAK OLYMPIC TEAM

ZDENĚK ŠKODA

Česká olympijská akademie

Olympijské studijní a informační centrum Českého olympijského výboru

SOUHRN

Príspevok popisuje cestu československé olympijské výpravy na Hry X. olympiády 1932 do Los Angeles a zpět. V textu zmiňuji problémy, které v souvislosti s hospodářskou krizí, stěžovaly samotnou československou účast, plavbu lodí do USA, cestu napříč Spojenými státy, setkání s československými krajany a americkými politiky, sportovní úspěchy přímo na olympijských hrách a velkolepý návrat československých sportovců do Prahy. V práci byla použita přímá a progresivní metoda historická. Vycházel jsem z primárních pramenů, a to zejména z pozůstalosti generálního sekretáře Československého olympijského výboru Františka Widimského, z jeho vzpomínek jakožto jednoho z nejdůležitějších osob celé výpravy, z dobových článků a unikátních fotografií z archivu Českého olympijského výboru. Díky těmto pramenům se podařilo zrekonstruovat celý průběh cesty.

Klíčová slova: Olympijské hry, Los Angeles, 1932, Československo, František Widimský, olympionici, Velká hospodářská krize

ABSTRACT

A lot has been already written on the Czechoslovak results at the Games of the X Olympiad in Los Angeles in 1932. However, not much is known about the journey of the Czechoslovak team to the venue and back. This text focuses on this adventure, describing the problems that the Czechoslovakian team faced in the context of the economic crisis, the actual journey to the United States on board the steamship, the trip across the United States, the encounters with Czechoslovak compatriots and American politicians, sporting successes at the Olympic Games and the spectacular return of Czechoslovak athletes to Prague. The method used for this paper is the historical method. Primary sources were the main sources of information, mainly the estate of the General Secretary of the Czechoslovak Olympic Committee, František Widimský,

his memoirs, period articles and unique photographs from the archive of the Czech Olympic Committee. Thanks to these sources, the entire course of the journey was successfully reconstructed.

Key words: Olympic Games, Los Angeles, 1932, Czechoslovakia, Frantisek Widimský olympians, The great depression

ÚVOD

Hry X. olympiády 1932 v Los Angeles se uskutečnily v průběhu Velké hospodářské krize. Mnohým výpravám tento fakt výrazně zkomplikoval přípravy a samotnou účast. Většina zemí byla nucena omezit počet svých reprezentantů a mnozí z nich byli schopni odcestovat jen díky darům a veřejným sbírkám. Například fotbalový turnaj se z těchto důvodů vůbec nekonal. A tak byl počet sportovců v Los Angeles nejmenší od II. her olympiády v Paříži roku 1900. Nicméně i přes všechny tyto těžkosti se podařilo uspořádat úspěšné hry, které měly vysokou sportovní úroveň. Mimořádný úspěch mimo jiné slavily také umělecké soutěže¹. Do Muzea dějin, vědy a umění se na ně přišlo podívat přes 384 tisíc návštěvníků, což byla historicky nejvyšší účast.² V LA 1932 byla postavena první skutečná olympijská vesnice, poprvé se objevily při medailovém ceremoniálu stupně vítězů a pro naše sportovce to byly nakonec jedny z nejúspěšnějších olympijských her vůbec. Pokusme se nyní na několika stránkách zmapovat jejich pozoruhodný příběh.

PROLOG

Celému období příprav na X. olympijské hry v Los Angeles předcházela důležitý přelom v dějinách československého olympijského hnutí. Na valné hromadě Československého olympijského výboru, která se konala 4. března 1929, odstoupily dvě významné osobnosti. Na post předsedy pro svůj vysoký věk rezignoval zakladatel českého olympismu Jiří Stanislav Guth-Jarkovský a ze zdravotních důvodů i kolegiálně ukončil svou činnost průkopník českého sportu a dlouholetý tajemník Československého olympijského výboru Josef Rössler-Ořovský. Na pozici předsedy Gutha-Jarkovského byl zvolen lékař, vysokoškolský učitel, všestranný sportovec a funkcionář Josef Gruss. Tajemníkem se stal František Widimský, který, jak uvidíme, byl motorem a duší výpravy československých sportovců do Spojených států amerických.

Byla to v první řadě celosvětová hospodářská krize, která způsobila výrazné těžkosti s financováním olympijské výpravy za oceán. Československý olympijský výbor nemohl tentokrát počítat s obvyklou státní podporou. Ministerstvo zahraniční a Ministerstvo školství a národní osvěty odmítlo v této těžké době finance poskytnout. Československá obec sokolská, která byla velkou zásobárnou našich gymnastů při minulých olympiádách,

¹ Umělecké soutěže se na olympijských letních hrách konaly mezi lety 1912 až 1948. Soutěžilo se v pěti uměleckých oblastech: architektura, literatura, hudba, výtvarné umění a sochařství.

² ŠKODA, Z. (2016). Umělecké soutěže na moderních olympijských hrách. In: Sport a umění. *Seminář akademické sekce České olympijské akademie pořádaný ve dnech 18.–20. září 2015 ve Vizovicích*. Praha: ČOV, s. 11.

i přes opakované prosby oznámila, že dává přednost přípravám na svůj Vsesokolský slet, takže olympijských her v Americe se účastnit nebude. Financování tedy muselo jít z vlastních zdrojů. Dne 1. března 1932 byla ve večerním vydání Národních listů vyhlášena veřejná sbírka. Postupem času se přidávali a pomáhali jednotlivci, studenti, různé instituce i sportovní obec. Nový předseda Československého olympijského výboru Josef Gruss se po zralé úvaze rozhodl do USA neodcestovat. Chtěl tak uvolnit ve výpravě jedno místo pro dalšího sportovce. Na cestu je vyprovodil následujícími slovy:

Šťastnou cestu do Los Angeles!

Po úsilovné práci několika věrných myšlenky olympijské a po získání peněžitých prostředků vlastní silou československých sportovců odjždíte do Spojených Států, abyste obhájili čest národní vlajky.

Vášim vůdcem jest osvědčený sportsman prof. Dr. Widimský, spoléháme na něho i na vás, že po tuhé přípravě učiníte vše, co jest ve vašich silách, aby Československo bylo na olympijských hrách důstojně zastoupeno.

Po úchvatných okamžicích prožitých v slavnostních dnech sletu všesokolského, i když tentokrát, bohužel, Sokolové nejsou ve vašich řadách, pamatujte v zemi pruhů a hvězd krásných hesel národního velikána Miroslava Tyrše, abychom mohli býti na vás hrdí!

Přejeme vám všichni z celého srdce příjemnou cestu a mnoho štěstí!

Dr. J. Gruss³

ČESKOSLOVENSKÁ OLYMPIJSKÁ VÝPRAVA

Do Los Angeles nakonec odcestovalo pouze sedm sportovců a tři členové doprovodu. Pojďme si je všechny v krátkosti představit:

František Widimský – vůdce výpravy, tajemník ČSOV. Původním povoláním středoškolský učitel němčiny a francouzštiny. Bývalý veslař a tajemník veslařského svazu cestoval na olympijské hry také jako technický delegát. Tajemníkem ČSOV byl až do roku 1951, kdy ČSOV jako samostatný spolek na popud komunistické strany zanikl. Už od olympijských her v Londýně však ztratil na dění v československém olympijském hnutí zásadní vliv, ten přebírali po únoru 1948 komunističtí funkcionáři a pracovníci Státní bezpečnosti.

František Douda – atletika, vrh koulí a hod diskem. Občanským povoláním poštovní úředník, po studiu na Fakultě elektrotechniky ČVUT v Praze nastoupil jako inženýr na Ministerstvo spojů. Původně se Douda věnoval oštěpu. Byl dlouholetým členem Slavie Praha, kde působil v letech 1927–1941. V říjnu 1931, tři čtvrtě roku před olympijskými hrami, hodil v Brně ve vrhu koulí světový rekord, který měl hodnotu 16,04 m, a patřil tak mezi horké favority na medaili.

Andrej Engel – atletika, sprinter na 100 a 200 m. Jediný slovenský člen výpravy a současně nejmladším. Tou dobou úřadující mistr Československa v obou disciplínách. Po roce 1938 utekl před nacisty do Švédska, kde žil až do své smrti.

³ WIDIMSKÝ, F. (1933). In: *Ročenka Československého olympijského výboru 1929–1932*. Praha: ČSOV, s. 93.

Oskar Hekš – atletika, maratonec, předchůdce slavného Emila Zátopka. Zanedlouho po olympijských hrách v LA bude organizovat český výbor pro přeložení OH 1936 z Berlína. Pro svůj židovský původ byl poslán v roce 1941 do koncentračního tábora v Terezíně. O dva roky později skončil v Osvětimi, kde v roce 1944 zemřel.

Josef Urban – zápas. Celou svou kariéru se věnoval řeckořímskému zápasu v těžké váze. Zúčastnil se už olympijských her v Amsterdamu 1928. Povoláním byl strážník a na cestu do USA mu přispěli jeho kolegové z policejního sboru. Po skončení kariéry pokračoval jako trenér.

Jindřich Maudr – zápas. Pracoval jako instalatér v Elektrických podnicích. Na olympijské žíněnce v Amsterdamu 1928 vybojoval stříbro, na Mistrovství Evropy 1931 dosáhl na bronzovou medaili. V LA patřil do okruhu favoritů na získání cenného kovu. Byl člen klubu Bohemians Praha a právě příznivci Bohemians mu pomohli dát dohromady finance na cestu do USA.

Václav Pšenička – vzpírání. Ve třicátých letech patřil v těžké váze ke světové špičce. Povoláním řidič Elektrických podniků se zúčastnil předešlých olympijských her v Amsterdamu, kde skončil čtvrtý. V roce 1934 se stal prvním nositelem Ceny Jiřího Stanislava Gutha Jarkovského⁴.

A konečně **Jaroslav Skobla** – vzpírání. V době olympijských her v Los Angeles byl strážníkem a kolegou Josefa Urbana, později pracoval jako manipulátor v Elektrických podnicích. Rovněž jemu přispěli strážníci na cestu do Kalifornie. Skobla byl z výpravy nejzkušenější, jel už na třetí olympijské hry v řadě.

Jako doprovod cestovali na olympijské hry ještě:

František Menšík – trenér, člen ČSOV, působil na významných postech ve výběrech Mezinárodní zápasnické federace a Mezinárodní vzpěračské federace. Na olympijské hry do LA cestoval také jako člen jury v obou sportech.

A **Karel Čížek** – lékař výpravy. Ten si cestu platil plně ze svého.

Dalších dvacet umělců se zúčastnilo uměleckých soutěží. Z těch však nikdo do zámoří fyzicky neodcestoval, za oceán putovaly pouze jejich díla. Mezi nimi byla taková jména jako Josef Suk, Jakub Obrovský, Alois Dryák či Max Švabinský. Na uměleckou soutěž Čechoslovákům poskytl americký olympijský výbor dotaci v hodnotě 600 dolarů, která pomohla zaplatit prevoz a díla pojistit.

Celý pobyt v místě konání her koordinoval olympijský atašé, konzul a český emigrant Felix B. Janovský.⁵

⁴ Tato putovní cena je udělována nejvýznamnějším sportovním osobnostem nebo kolektivům za vynikající sportovní výsledky dosažené během konkrétního kalendářního roku. Cenu dosud uděluje Český olympijský výbor jako své nejvýznamnější ocenění.

⁵ Felix Bohumil Janovský (1880–1953), narozen v Blatné. V roce 1894 přišel do USA. Absolvoval Chicago Business College. Stal se majitelem tiskárny, pracoval jako makléř a pojišťovací agent. V roce 1911–1915 byl členem městské rady v Chicagu. Po 32 letech se přestěhoval do Los Angeles, kde se stal prezidentem the Great Western Bank. Byl československým konzulem v Jižní Kalifornii.

Z PRAHY ZA OCEÁN

Téměř po celý rok se před olympijskými hrami vyjednávalo s řadou amerických, francouzských, německých a holandských společností o přeplavbě do Ameriky. Nakonec byla vybrána společnost Severoněmecký Lloyd. Finanční podmínky byly nejvýhodnější a zkušenosti při plavbě na zimní olympijské hry 1932 do Lake Placid byly uspokojivé. Datum odjezdu a doba trvání cesty navíc velmi vyhovovaly. Společnost zaručila československé výpravě kajuty uprostřed lodi, aby co nejméně trpěla kymácením na rozbouřeném moři, dále byla plně zajištěna strava a všechny možnosti tréninku.

Odjezd byl určen na sobotu 9. července v půl čtvrté odpoledne z Masarykova nádraží. Cesta vedla přes Drážďany do Brém, kam výprava po nepříliš pohodlné cestě dorazila v neděli časně ráno. Po krátké prohlídce města a ještě kratším odpočinku se výprava přemístila do přístavu Bremerhaven. Brzy po poledni se pak vydala zaoceánská loď s příznačným jménem „Evropa“ na cestu přes Atlantik, která trvala přesně týden. Čechoslováci cestovali společně s Němci, Rakušany a Litevci. Na palubě zaoceánského parníku byli takřka jen olympionici a tak olympijská atmosféra byla ve vzduchu od samého začátku.

Během týdenního pobytu na palubě si reprezentanti dopřávali výborné jídlo, mimo trénování mohli čas trávit také společenskými hrami, např. hraním stolního tenisu či odbíjené. Posádka „Evropy“ rovněž uspořádala prohlídku celé lodi včetně strojovny. Poklidnou plavbu znepříjemnila čtvrtý den mnoha cestujícím mořská nemoc a František Widimský se svým ironickým humorem situaci komentoval: „*a nejsou to vždy jen lehčí atleti, kteří dokáží rychle běžet!*“⁶ V sobotu po poledni 16. července připlula „Evropa“ do Brooklynu k molu č. 58. Po slavnostním uvítání byli borci dopraveni do hotelu Alconquin na adrese Broadway 44 a po krátkém vydechnutí je ihned newyorští krajané provedli za asistence policejní eskorty po centru města, kde se pak v Národní budově v New Yorku ve večerních hodinách konal uvítací večírek za hojné účasti dalších našich krajanů.

Na druhý den ráno měli reprezentanti volný program. Někteří šli na procházku po Broadwayi, jiní naopak odpočívali v hotelu. Na oběd byli pozváni k českým emigrantům a sportovním mecenášům manželům Lhotanovým. Po příjemném obědě, který se protáhl na tři hodiny, vyrazili na setkání se starostou New Yorku Jimmie Walkerem, který výpravu přivítal v loděnici Prvního českého veslařského klubu ve Flushing Bay. Kdo mohl tušit, že jen o pár týdnů později bude muset sympatický mayor Walker svůj úřad opustit pro podezření z korupce.⁷

V sedm hodin večer začala daleká pětidenní cesta z newyorského nádraží Grand Central až do vzdálené Kalifornie.

⁶ Viz Olympijské studijní a informační centrum Českého olympijského výboru, Fond Františka Widimského, svazek 1.

⁷ Viz Mayor Jimmy Walker: a finer class of corruption – The Bowery Boys: New York City History [online]. 2009 [cit. 05-11-2018]. Dostupné z: <http://www.boweryboyshistory.com/2009/05/mayor-jimmy-walker-finer-class-of.html>.

Viz United Press. In: *The San Bernardino Daily Sun*. San Bernardino: California, Sunday, 13 November 1932, 39, s. 2.

Z NEW YORKU DO LOS ANGELES

V úmorném vedru strávila výprava ve vlaku dlouhých 26 hodin, než došla do první zastávky v St. Louis. Bylo pondělí 18. července. Krajané přivítali družinu domácím pivem (prohibice se tehdy svou přísností lišila stát od státu) a pohostili výpravu štedrou večeří. Večer následovala prohlídka sokolského tábořiště nad řekou Mississippi. Po půlnoci vyrazil vlak směrem do Kansas City, kde měla výprava kvůli přepřahování vagónů několik hodin na odpočinek, na snídani v hotelu a na vyjížďku v autech městem zahradními čtvrtěmi s malebnými zahrádkami. Za několik hodin však následovala nejhorší část cesty přes Nové Mexiko a Arizonu a hlavně přes nehostinnou Mohavskou poušť v nesnesitelném vedru s mračny štiplavého písku. Ráno 21. července konečně dorazili do Kalifornie. Na předposlední stanici v San Bernardinu se k výpravě připojil olympijský atašé Felix B. Janovský a na uvítanou daroval celé výpravě 300 dolarů. Záměrně ale zamlčel, co hochy bude čekat při příjezdu do Los Angeles: úžasné velkolepé uvítání místních Sokolů, prapory, hudba, alegorické vozy, desítky národních krojů, uvítací proslovy s chlebem a solí – jedním slovem velká národní slavnost. Poté ve vozech průjezd městem přímo k radnici a na audienci k starostovi LA. Po přivítání a občerstvení se delegace přesunula zabydlet se v olympijské vesnici.

Olympijská vesnice ležela pouhé čtyři kilometry nad městem s výhledem na celé LA, od moře do vesnice foukal osvěžující vánek. V jejím areálu bylo ubytováno na 2 000 závodníků ze 40 zemí. Bydlelo se v chatkách pro čtyři osoby po dvou, byla zde sprcha, umyvadla, šatník. V celém rozlehlém areálu jste se mohli občerstvit hned v několika jídelnách, byla zde pošta, zdravotní středisko a veškeré další služby. Vesnici hlídali ve dne v noci kovbojové na koních. Pobíhal zde také úplně první maskot olympijských her, pejsek Smoky – narodil se, když se olympijská vesnice budovala.⁸ Trenér František Menšík vzpomíná:

„Byla to geniální myšlenka Američanů, kterým se podařilo soustředit v jednom táboře ze všech končin světa proudící atlety. I provedení této myšlenky bylo šťastně vyřešeno. Skutečnost, že během olympijských her nedošlo mezi obyvateli ani k jednomu vážnějšímu sporu, jest nejlepším dokladem toho, jak olympijská myšlenka sbližuje všechny národy. Organizace klapala bezvadně a 2 000 atletů podrobovalo se ráno dobrovolné kázni. Po úmorné cestě v tropickém vedru napříč Amerikou cítili jsme se zde jako v novém světě, zde mohli jsme si konečně pořádně narovnat údy a zhluboka oddychnout...“⁹

Československá výprava, sportovci a trenér Menšík, se ubytovali vedle Japonců, Finů a Němců. František Widimský s doktorem Čížkem bydleli ve městě. Ženy tenkrát rovněž pobývali mimo olympijskou vesnici, v nedalekém luxusním hotelu v Los Angeles. Po dvou dnech aklimatizace se 23. července konal uvítací večírek

⁸ Those Loony Olympic Mascots [online]. 2015 [cit. 2018-11-19]. Dostupné z: <http://olympics.time.com/2010/05/21/those-loony-olympic-mascots/slide/smoky-los-angeles-1932/>

⁹ WIDIMSKÝ, F. (1933). Slavná olympijská neděle našich závodníků v Los Angeles. In: *Ročenka Československého olympijského výboru 1929–1932*. Praha: ČSOV, s. 114.

v lázeňském sále v Santa Monice za účasti více než 400 osob. Jako překvapení se československé výpravě promítal filmový záznam z velkolepého příjezdu do Los Angeles.

Než začaly první závody, měli sportovci celý týden na trénink. Trénovalo se na různých místech v okruhu několika kilometrů od vesnice a borce na sportoviště rozvážely autobusy. Pan Janovský zařídil v časech mimo tréninky nespočet různých aktivit, jako byl například celodenní výlet do Pasanedy, výlet do Skalistých hor, návštěva lázní Long Beach či plavba na ostrov Santa Catalina na vyzdobených rybářských barkách od jugoslávských kolegů, kteří si zde po dobu olympiády zřídili na moři „malou Dalmácii“. Janovský rovněž zorganizoval setkání s místními sokoly a malý sokolský slet, účast na slavnosti národů v Hollywood Bowl v přírodním divadle pro 25 tisíc diváků, kromě toho různé obědy a večere v mnohých rodinách, které toužily naše hochy poznat a zažít. Nudou rozhodně československá výprava netrpěla. Desáté olympijské hry v Los Angeles tak mohly 30. července 1932 začít.

HRY X. OLYMPIÁDY, LOS ANGELES 1932

O samotné losangeleské olympiádě by se toho dalo vyprávět mnoho, avšak cílem tohoto příspěvku je přiblížit především cestu československé výpravy a v krátkosti popsat alespoň to nejdůležitější z toho, co měli českoslovenští olympionici během jednoho měsíce možnost prožít. Nicméně přece jenom se musíme zastavit i u jejich obdivuhodných sportovních výkonů.

Hned první den byl pro českou výpravu veleúspěšný. Ve vrhu koulí přes obnovené zranění lokte během druhého pokusu vybojoval František Douda bronzovou medaili.

Pozdě večer se slavilo ještě mohutněji. Jaroslav Skobla se ve vzpírání stal olympijským vítězem a Václav Pšenička byl hned za ním na druhém místě. Starosta LA John Clinton Porter byl zarytým obhájcem prohibice a tak František Widimský vzpomíná, jak bylo těžké si na takovou slávu připít. Nicméně se to podařilo. Naši krajánci disponovali skrytými zásobami.

V dalších dnech získal pro Československo celkově čtvrtou medaili Josef Urban v řeckořímském zápase. Měla bronzový lesk.

Jindřich Maudr skončil v jiné váhové kategorii ve 4. kole.

Oskar Hekš dosáhl v maratonském běhu na úžasné osmé místo.

Andrej Engel skončil v rozběžích, avšak chyběl mu jen kousek k postupu do semifinále.

Pozadu nezůstali ani českoslovenští umělci, resp. jejich díla. V uměleckých soutěžích slavil úspěch Josef Suk. Jeho pochod „V nový život“ byl oceněn stříbrnou medailí. Mezinárodní jury vedla dlouhou diskusi, zda Sukovi neudělit medaili zlatou, ale protože část skladby byla uvedena dříve, než povolovala soutěžní pravidla, rozhodla se komise pro stříbro, přičemž zlato ani bronz se vůbec neudělovaly.¹⁰

¹⁰ HLADÍK, P. (2016). Naši umělci na olympijských hrách. In: Sport a umění. *Seminář akademické sekce České olympijské akademie pořádaný ve dnech 18.–20. září 2015 ve Vizovicích*. Praha: ČOV, s. 19–20.

Kromě Josefa Suka dokázal výrazně zaujmout sochař Jakub Obrovský s plastikou „Vraždící Odysseus“, za kterou mu do Evropy připutovala bronzová medaile.

V kategorii architektonické návrhy získal za „Plán státního stadionu na Strahově“ čestné uznání architekt Alois Dryák, autor takových významných staveb, jako jsou např. Radiopalác na Vinohradech či hotel Evropa na Václavském náměstí.

14. srpna olympijské hry v Los Angeles skončily. Pro nepočetnou československou výpravu velkým úspěchem. Vroucí spojení sportovců s krajánky v Americe a pocity národní hrdosti a sounáležitosti výmluvně popisují slova Františka Widimského v jeho vzpomínkách:

„Těžko nám bylo všem u srdce, když jsme se loučili s losangeleskými přáteli. Naši hoši si tam svým chováním a svými úspěchy získali přízeň všech a není divu, že skanulo při loučení mnoho zjevných i tajných slz. Na Los Angeles z nás nikdo do smrti nezapomene. Všem vám, drazí přátelé v dálné Kalifornii, vzkazujeme srdečný dík, dru. Janovskému dík nejhlubší!“¹¹

NÁVRAT

To však zatím byly jen dvě třetiny příběhu. Návrat domů československou výpravu teprve čekal. Na závěrečný ceremoniál již delegace nečekala. Dne 13. srpna po celodenní jízdě úrodnou Kalifornií už nasávali krásy San Franciska. Všichni litovali, že jeden den strávený v tomto pozoruhodném městě je žalostně málo. Museli se už však odebrat na nádraží a vyrazit na čtyřdenní cestu do Chicaga s krátkou přestávkou v Omaze. Dne 17. srpna stanuli v Chicagu, ve městě, kde žila početná skupina československých přistěhovalců, ve městě, odkud do Los Angeles přišel Felix B. Janovský a kde se československá delegace setkala s jeho bratrem, ve městě, jehož starostou byl Čech Antonín Čermák¹² (paradoxem bylo, že v tu samou dobu se Čermák zrovna nacházel na návštěvě v Československu). Očekávání od návštěvy Chicaga byla možná až příliš velká, a tak František Widimský líčí, jak skončili dva dny v tomto, po Praze druhém největším „českém“ městě, zklamáním. Sportovci viděli sice za dva dny pobytu centrum města, navštívili redakce dvou československých listů (Svornosti a Denní Hlasu), chicagská jatka, areál světového výstaviště, účastnili se večerního banketu v Sokole Slávském, avšak po tom, co výprava zažívala na cestě do Los Angeles a především pak díky skvělé organizaci pana Janovského v dějišti olympijských her, zanechalo Chicago, jak doslova říká Widimský „trapný dojem“¹³. Např. krajané, kteří si československé sportovce vyžádali, aby se zúčastnili jako hosté „post-olympijských her“, které pořádal deník Daily News, za nimi nakonec vůbec nepřišli, do průvodu národních olympijských mužstev se Čechoslováci vůbec nedostali a ke všemu na stadionu chyběla československá vlajka. Rovnou ze stadionu jeli

¹¹ WIDIMSKÝ, F. (1933). Olympijský cestopis ve zkratce. In: *Ročenka Československého olympijského výboru 1929–1932*. Praha: ČSOV, s. 142.

¹² Antonín Čermák (1873–1933) byl americký podnikatel a politik českého původu narozený v Kladně. V roce 1931 se stal starostou Chicaga. 15. února 1933 byl při návštěvě amerického prezidenta Roosevelta na Floridě těžce zraněn atentátníkem a na následky svých zranění o čtyři týdny později zemřel.

¹³ WIDIMSKÝ, F. (1933). Olympijský cestopis ve zkratce. In: *Ročenka Československého olympijského výboru 1929–1932*. Praha: ČSOV, s. 143.

rozmrzelí do hotelu sbalit si zavazadla a poté směřovali na nádraží doprovázeni jen dvěma bývalými žáky karlínské akademie, které v Praze František Widimský učil a kteří se zde v Chicagu se svým profesorem po deseti letech setkali.

Na skok se pak výprava zastavila u Niagarských vodopádů. Tam, kde to nejméně čekala, byli američtí Čechoslováci nejsrdečnější. V domě u Slováka pana Matušky, obchodníka se smíšeným zbožím, který jim snesl modré z nebe, zpívali se národní písně a hostiteli na počest několik slovenských. „*U vás jsme poznali, jak silný národní ohlas mělo vítězství našich borců v prostých duších krajanů, roztroušených v americkém moři*“, pochválil hostitele Widimský.¹⁴

Následoval návrat do New Yorku, kde bylo opět vše dokonale připraveno konsulem dr. Novákem, který většinu zastávek po cestě tam a zpět dopředu domlouval. Recepce na policejním ředitelství, návštěva deníku Times, opět občerstvení u Lhotanů jako před měsícem, oběd ve sportovním klubu F. K. Praha, zastávka v uzenářské továrně bratří Havránků a večírek na rozloučenou v Národním domě.

Pak už následovalo Americe definitivní sbohem.

„*Byli jsme všichni pohnuti. Oč bylo méně slov, o to byl stisk ruky nebo objetí vřelejší. Dr. Novák neodešel dříve, dokud neshlédl naše kabiny a nepřesvědčil se na vlastní oči, že jsme bezvadně ubytováni. Byla půlnoc, když loď zvedla kotvy*,” popisuje odjezd Widimský.¹⁵

Doma čekalo olympioniky vřelé uvítání. Postupně se zastavili v Děčíně, Roudnici nad Labem, Ústí nad Labem, a cestu kolem půl světa ukončila okružní jízda Prahou. Na Staroměstském náměstí je spolu s primátorem Baxou čekalo tisíce lidí. Dne 18. listopadu přijal výpravu prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Pozoruhodný losangeleský příběh se definitivně uzavřel. Už za dva měsíce po té se dostal v Německu k moci Adolf Hitler a vše směřovalo k tragickým událostem.

ZÁVĚR

Všechny porodní bolesti a strasti v průběhu příprav na olympijské hry v Los Angeles jednoznačně přebily výsledky našich olympioniků, jejich nezapomenutelné zážitky ze zámoří a setkání s tamními krajany. Svým způsobem to byly poslední olympijské hry staré doby, jelikož už ty další v roce 1936 byly obludně zneužity Adolfem Hitlerem a nacisty. Vzpomínky bývalého generálního sekretáře Československého olympijského výboru Františka Widimského¹⁶ či bronzového medailisty Františka Urbana¹⁷ byly pro mne hlavním pramenem k možnosti poskládat téměř den po dni celé dobrodružství československé olympijské výpravy, jelikož výpovědi přímých účastníků jsou pro autentičnost celého textu nepostradatelné a mohou otevřít dveře k dalšímu a hlubšímu zkoumání.

¹⁴ WIDIMSKÝ, F. (1933). Olympijský cestopis ve zkratce. In: *Ročenka Československého olympijského výboru 1929–1932*. Praha: ČSOV, s. 144.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Srov. s Olympijské studijní a informační centrum Českého olympijského výboru, Fond Františka Widimského, svazek 1 – Los Angeles 1932. A/3498.

¹⁷ Srov. s DOUDA, F. (1958). Jak to bylo v Los Angeles. In: *Československá lehká atletika*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, s. 42–51.

PRAMENY A LITERATURA

Archivní fondy

Olympijské studijní a informační centrum Českého olympijského výboru, Fond Františka Widimského, svazek 1 – Los Angeles 1932. A/3498.

Literatura

- HAVRÁNKOVÁ, H. et al. *Český olympismus: 100 let*. Praha: Olympia.
- JANECKÝ, A. (1946). *Slavné postavy naší atletiky*. Praha: Alfred Janecký.
- JANECKÝ, A. (1946). *Československá lehká atletika*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství.
- KOLÁŘ, F. a kol. (1999). *Kdo byl kdo. Naši olympionici*. Praha: Libri.
- KOLÁŘ, F. (ed.). *Sport a umění. Seminář akademické sekce České olympijské akademie pořádaný ve dnech 18.–20. září 2015 ve Vizovicích*. Praha: ČOV.
- KÖSSL, J. (1976). *Dějiny československého olympijského hnutí*. Praha: Olympia.
- KÖSSL, J., KRÁTKÝ, F. & MAREK, J. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia.
- RECHCINGL, M. (2016). *Encyclopedia of Bohemian and Czech-American Biography: Volume 1*. Bloomington: AuthorHouse.
- Ročenka Československého olympijského výboru 1929–1932*. Praha: ČSOV, 1933.
- Xth Olympiad, Los Angeles, 1932, Official*. Los Angeles, 1933.

Internet

- Mayor Jimmy Walker: a finer class of corruption – The Bowery Boys: New York City History* [online]. 2009 [cit. 05-11-2018]. Dostupné z: <http://www.boweryboyshistory.com/2009/05/mayor-jimmy-walker-finer-class-of.html>.
- Those Loony Olympic Mascots* [online]. 2015 [cit. 2018-11-19]. Dostupné z: <http://olympics.time.com/2010/05/21/those-loony-olympic-mascots/slide/smoky-los-angeles-1932/>.

Zdeněk Škoda

Olympijské studijní a informační centrum Českého olympijského výboru
José Martího 31, 162 52 Praha 6-Vešelavín
e-mail: skoda@olympic.cz

THE STATE OF RESEARCH ON THE HISTORY OF SPORTS AND TOURISM IN THE VOLHYNIA VOIVODESHIP IN THE YEARS 1921–1939

ELIGIUSZ MAŁOLEPSZY

Institute of Physical Education, Tourism and Physiotherapy

Jan Długosz University in Częstochowa, Poland

ABSTRACT

The objective of the work is to present the state of research on the history of sport and tourism in the Volhynia Voivodeship, in the years 1921–1939. The research was undertaken by sports historians at the Jan Długosz University of Humanities and Natural Sciences in Częstochowa, mainly in the period 2016–2018. In the years 2016–2018 a number of works were published, addressing the discussed issues in Volhynia Voivodeship. It is worth noting, however, that these publications are mainly incentives to undertake detailed scientific projects in order to comprehensively develop the history of sport and tourism in the Volhynia Voivodeship in 1921–1939. This remark refers to, among other things, to show the experiences of the sports movement of the national minorities. There is no overall presentation of the development of individual sports disciplines, or the wider display of tourism.

Some materials for the history of the sports movement are contributed by the works of sport historians from Ukraine, among others E. Wilczkowski, A. Wołczyński, S. Kozibrocki and O. Wacewa. However, they address issues related mainly to the physical culture of national minorities.

Key words: sport, tourism, research status, Volhynia

INTRODUCTION

The aim of the work was to present the state of research on the history of sport and tourism in the Volhynia Voivodeship in 1921–1939. The Volhynia Voivodeship was part of the Second Polish Republic. It was created on 19 February 1921, which at the same time is the beginning of the work. The final point is September 17, 1939 – the aggression of the Soviet Union's forces on Poland¹.

As of April 1, 1939, the Voivodeship had an area of 35 754 km² and population of 2 085 600 people (as of December 9, 1931)².

The area of the Volhynia Voivodeship, in the interwar period, was inhabited by the population of various nationalities. The population of Polish nationality constituted 16.6% (346 600 people), Ukrainian nationality – 68.4% (1 426 900), Jewish nationality – 9.9% (205 500), German nationality – 2.3% (46 900), Czech nationality – 1.5% (31 000),

¹ WŁODARKIEWICZ, W. (2016). *Wołyń 1939*, Warszawa.

² GRADOVSKI, L. (1989). *Polska 1918–1988*. Warszawa, p. 16.

Russian nationality – 1.1% (23 400), and other nationalities – 0.2%.³ The urban population of the voivodeship accounted for only 13.3% of the entire population. The voivodeship was divided into the counties of: Dubno, Horochow, Kostopol, Kowel, Krzemieniec, Luboml, Łuck, Równe, Sarny, Włodzimierz, and Zdołbunów.⁴

The county of Sarny was incorporated into the region of the Volhynia Voivodeship (from the Polesie Voivodeship) in December 1930. The largest percentage of the Polish population was in the following counties: Włodzimierz (26.8%), Kostopol (21.9%) and Łuck (19.4%), while the smallest in the county of Krzemieniec (10.6%).

RESEARCH METHODS AND PROBLEMS

The research methods used in the preparation of the article included: the method of analysis of historical sources, synthesis, induction, deduction and the comparative method. The following research problems have been put forward:

1. What is the state of research on the history of sports and tourism in the Volhynia Voivodeship in the years 1921–1939?
2. What is the contribution of sport historians of different nationalities to the state of knowledge on the history of sports and tourism in the Volhynia Voivodeship?

RESULTS AND DISCUSSION

With regard to the state of research on the history of sport and tourism in the Volhynia Voivodeship in the years 1921–1939, the following publications that contribute to the researched problem should be mentioned. In 2016, E. Małolepszy published an article introducing the history of physical education and sport in the Volhynia Voivodeship.⁵ The publication is a contribution to the history of physical activity in Volhynia. It presents, among other things, information related to physical activity in agricultural schools and the Union of Rural Youth in Volhynia; Towarzystwo Gimnastyczne (TG) “Sokół” [Gymnastics Association “Falcon”] (Volhynia County of the Mazovia Province); sports structures in the Volhynia Voivodeship, training instructors for the needs of physical education and sports and sports competition.

In 2016, there was a work published by E. Wilczkowski, A. Wołczyński and S. Kozibrocki, which also contributed to the history of physical activity in Volhynia in the 1920s.⁶ Small fragments of the publication contain material about the sports movement, mainly among the Ukrainian and Jewish minorities.

³ MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w działalności Związku Strzeleckiego w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys dziejów. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (4), 11–12.

⁴ Mały Rocznik Statystyczny (1939). Warszawa, s. 13.

⁵ MAŁOLEPSZY, E. (2016). Wychowanie fizyczne i sport w województwie wołyńskim w latach 1921–1939 – zarys problematyki. In: Urban, R., Nowak, L., Eider, J. (Eds.) *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce 12(1): Z dziejów kultury fizycznej w Polsce 1945 r.* Gorzów Wlkp., pp. 331–346.

⁶ ВІЛЬЧКОВСЬКИЙ, Е., ВОЛЬЧИНСЬКИЙ, А., КОЗІБРОЦЬКИЙ, С. (2016). Стан фізичного виховання на Волині в 1920–1930 роках, „Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві”: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. Ун-т ім. Лесі Українки, Луцьк, №4 (36), pp. 11–18.

Another article, which is a contribution to the history of sport in Volhynia in 1921–1939, is a paper by E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, D. Bakota and A. Tsos.⁷ This work presents the activities of the Municipal Committee of Physical Education and Military Training in Łuck and information related to staff training and physical activity infrastructure. It also included information about activities of structures of Polish Sports Associations in the Volhynia Voivodeship; materials devoted to sports clubs and associations of the Ukrainian minority; activities of societies and organizations in the field of physical activity, including sports work of, among others, TG “Sokół”, Czech TG “Sokół” in Kwasilów, Volhynian Association of Rural Youth (WZMW), National Rifle Union; sports clubs and sports competitions, such as, among others, boxing, track-and-field, football, March to Polska Góra, as well as competitions and trials necessary to obtain the State Sports Badge (POS).

An important publication regarding the state of research on the history of sport in the Volhynia Voivodeship, informing about the conditions of sports activities is the work on the administrative activities of the State Office of Physical Education and Military Preparation (PUWF&PW) in the Volhynia Voivodeship.⁸ After the establishment of the PUWF&PW, the Volhynia Voivodeship Committee for Physical Education and Military Preparation (WKWF&PW) was established. In the structure of the Volhynia WKWF&PW, there were separate sections organised for: military-sports, financial and economic affairs, propaganda, sanitary and military training for women. Then structures of County and Municipal Committees of Physical Education and Military Training were organized, among others in Lutsk, Dubno, Horochów, Kostopol, Krzemieniec, Luboml, Równe and Zdołbunów. Activities of the administrative structures of the PUWF&PW in the Volhynia Voivodeship contributed to the development of physical education, sports and military training, not only in the urban environment, but what is important in the rural areas. Voivodeship and County KWF&PW contributed to the development of sports infrastructure, training and further training of instructors, financing instructor-coaching staff, organization of physical education events, sports competitions and work for military training.

Two publications, among others by E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, D. Bakota and A. Tsos, refer to physical education and sports in the two largest cities of the Volhynia Voivodeship – Łuck and Równe, as well as to the Łuck and Równe

⁷ MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D., & TSOS, A. (2017). Sport in volyn in the years 1921–1939. Outline history. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society*, 3(39), 73–81; <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2017-03-73-81>.

⁸ MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2018). Zarys działalności administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w województwie wołyńskim (1927–1939). In: Małolepszy, E., Kosiewicz, J., Organista, N., (Eds.) *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce i w Europie w okresie XIX-XX wieku* (pp. 89–103). Częstochowa; <http://dx.doi.org/10.16926/zndkftpe2018.06>.

counties.⁹ During the interwar period, physical education and sports developed in Łuck and in the Łuck County, as well as in Równe and Równe County. Apart from that school physical education, youth organizations and societies, such as TG “Sokół”, WZMW and the Riflemen’s Association, played a large role in promoting physical activity. Polish, Ukrainian and Jewish sports clubs were also quite active in the development of the sports movement. This remark refers mainly to the 1930s, when more and more county sports associations, based in Łuck and in Równe, operated in the area of the Volhynia Voivodeship.

A valuable monograph showing the physical culture of the Ukrainian population in Poland (1868–1939) was prepared by S. Zaborniak.¹⁰ The author of the monograph showed activities of Ukrainian sports clubs, such as “Horin” Rivne, “Hart” Zdobun, “Styr” Lutsk, “Skob” Radziwiłłów.

The activities in the field of physical education and sport of VURY were quite well developed. Volhynian Union of Rural Youth (VURY) was established in 1922. Initially, it included Polish rural youth, and from 1929 also Ukrainian and Jewish youth. As of 1937, VURY had over 7,500 members. In the 1930s, about 30 to over 40 VURY circles, of about 300 to over 400 members, conducted physical education and sports activities. VURY members participated in physical education and sport courses, in sport competitions (mainly based on sports games and track-and-field events). In the area of the Volyn Voivodship there were Rural Folk Universities, among others in Michałówka and Różyna.

Works addressing the problems of the organization and social societies in the Volyn region in the field of physical education and sport are a separate group of publications. These include publications devoted to the issues of physical education and sport in the activity of the Riflemen’s Union¹¹, the Polish Scouting Association¹² and TG “Sokół”¹³.

⁹ MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w Łucku i w powiecie łuckim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (2), 45–61; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.14>. MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D., TSOS, A. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w Równem i w powiecie rówieńskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (3), 69–84; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.27>.

¹⁰ ZABORNIAC, S. (2007). *Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868–1939)*. Rzeszów, pp. 307–311; 390. 466–467.

¹¹ MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w działalności Związku Strzeleckiego w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys dziejów. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (4), 11–26.

¹² BAKOTA, D., MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T. (2018). Sport i turystyka w działalności Związku Harcerstwa Polskiego w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu* 61, 88–97.

¹³ DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., MAŁOLEPSZY, E. (2018). Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” okręgu wołyńskiego (1922–1939). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVII* (2), 69–84; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2018.17.14>.

The Riflemen's Association (ZS) in the Volhynia Voivodeship had over 9 000 members. Organizationally, ZS branches from the majority of counties in the Volhynia Voivodeship belonged to the Subdistrict Volhynia, whereas the counties of Kostopol and Sarnyński were subjected to the District IX with its headquarters in Brest-on-the-Bug. ZS members were active in various fields of sport, mainly sports games, track-and-field events, as well as boxing, cycling, football, water sports, shooting and table tennis. An important role in organizational work in the sports field was played by ZS sports clubs. They were active, among others in Kowel, Łuck and Równe. ZS members participated in sport competitions, mostly at local and regional level. Riflemen were widely involved in the "National Runs" and in the "Marching up Polska Góra". An important element in the field of physical activity of the ZS members was participation in trials to win the POS (National Sports Badge).

The organisational structures of the Polish Scouting and Guiding Association (ZHP) in the Volhynia Voivodeship were formed at the beginning of the 1920s. The Volhynia Regional Unit (Banner) was established in 1922. In the interwar period, the number of ZHP members in Volhynia increased. At the end of the 1930s, the Volhynia Regional Unit had over 6,000 members. Scout Troops functioned in all the counties of the Volhynia Voivodeship. The organization showed activity mainly among the population of Polish communities and in the school environment. ZHP was very active in the field of sports and tourism in the Volhynia Voivodeship. ZHP members practiced the following sports disciplines: horse riding, sports games, cycling, water sports and shooting. The scouts participated quite often in gaining sports badges, among others POS, Rifle Badge and Archery Badge.

The Gymnastic Society "Falcon" was active of the Volhynia County in the years 1922–1939. Initially, it was part of the Mazovian District, and from 1929 it was a part of the Małopolska (Little Poland) District. The Volhynia County included the following villages: Cumań, Dąbrowica, Korzec, Kowel, Krzemieniec, Kwasilów, Łuck, Ołyka, Równe, Rożyszcze, Sarny, Włodzimierz Wołyński, Wólka Kotowska and Zdobunów. The "Falcon" was gaining popularity in both the urban as well as the rural environment. GS "Falcon" nests were active in the field of physical education, sport, military training, tourism, cultural-educational and educational activities. The Czech branch of the GS "Falcon", which was founded in 1911, operated in Kwasilów (Równe County). The banner of the Czech GS "Falcon" in Kwasilów was consecrated in March 1933. The GS "Falcon" in Kwasilów included mainly members of the Czech population minority.

Some of the publications concern sport competitions, including marching competitions. In 2018, T. Drozdek-Małolepsza, E. Małolepszy and D. Bakota published an article about marching up Polska Góra, as an example of military-sports competitions organised in Volhynia (1934–1939).¹⁴ The military-sports competitions

¹⁴ DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., MAŁOLEPSZY, E. (2018). Marsz na Polską Górę jako przykład zawodów wojskowo-sportowych na Wołyniu (1934–1939). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVII* (1), 11–22; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2018.17.02>.

Marching up Polska Góra were organised in the years 1934–1939. In 1934, the competition was held in a two-day formula. Starting from 1935, the competition was carried out within one day. In addition to the army, the Border Protection Corps, and the State Police, associations such as the Riflemen's Association, the Army Reservists' Union, Rail Military Attachment, Volunteer Fire Brigade and others took part. The competition was organized mainly by activists of the Volleyball Association of the Volhynia Sub-District. The competition was a factor shaping and promoting physical prowess, serving the purpose of preparation for military service. One should also emphasize their patriotic aspect – they commemorated the battles of the Polish Legions in 1916 near Kostiuchnowka and Polska Góra.

As for sports disciplines, there was an article published by E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza and D. Bakota, dealing with football in the Volhynia Voivodeship in the years 1921–1939.¹⁵ In the years 1921–1939 there was a significant growth in the popularity of football in the Volhynia Voivodeship. It was influenced by several factors. Football clubs from the Volhynia Voivodeship were initially in the organizational part of the Lublin District Football Association (OZPN), and then in the Lviv OZPN. It was not until the 1930s that Volhynia OZPN was established, which was responsible for the competitive sport of football in the Volhynia Voivodeship. There has also been improvement in terms of sports infrastructure, education of football staff and the number of the referees. Sports competitions were attended by clubs and sports societies whose members were both Polish and national minorities, mainly Ukrainian and Jewish. These factors influenced the increase in the level of football in the Volhynia Voivodeship. Despite this, Volhynia football did not succeed in the national arena. One of the few was the promotion of football players of the Military Sports Club (WKS) Lutsk, in the junior age category to the final of the Polish championships, which was to be played in 1939. The outbreak of the World War II made it impossible to play the final match. Club teams from Volhynia unsuccessfully participated in playoff games for promotion to the national league. In the 1937/1938 sports season, the PKS Łuck team was close to promotion. They took fourth place in the final playoff group. The two best teams were promoted to the national league. In the interwar period, teams from Volhynia were not represented in the National League.

An article about tourism in the Volhynia Voivodeship in 1921–1939 by E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza and D. Bakota, was published in 2017.¹⁶ In the years 1921–1939, there was a fast development of tourism in the Volhynia Voivodeship. Among tourist organizations, among of the most dynamically operating, there were branches of the Volyn District of the Polish Sightseeing Society (PTK). Among the

¹⁵ MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Piłka nożna w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys dziejów. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu* 59, 73–81.

¹⁶ DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., MAŁOLEPSZY, E., BAKOTA, D. (2017). Rozwój turystyki w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński XIX*, 130–145; <http://dx.doi.org/10.16926/rpu.2017.19.08>.

PTK branches, Łuck and Równe should be distinguished. At the initiative of PTK, staff training for tourism, conservation and protection of monuments was organized, while tourist traffic was organised and publishing activities were carried out. In the Volhynia Voivodship, great importance was attached to water tourism. Hostels were built near the Volhynia watercourses. The element important for the development of this area of social activity was school tourism. In addition to school youth, the teaching and clerical staff, mostly from urban centers, had quite a large share in tourism. Source data from the second half of the thirties of the twentieth century, provide evidence of fast growing number of tourists visiting the Volhynia Voivodship.

As for the state of research, there are also important works on economic or socio-political issues in the Volhynia Voivodship. These include the monographs of A. Czuchryta and W. Włodarkiewicz.¹⁷ Artur Czuchryta discusses in detail the socio-economic problems of the region of Volhynia, including issues of national, social and professional structure; economic policy of the authorities of the Republic of Poland towards the Volhynia Voivodship, as well as matters connected with agriculture, industry, trade, crafts and banking in the region of Volhynia. The work of Ukrainian sports historians who undertake research on the history of physical culture in the eastern part of Volhynia (Żytomierszczyzna) is also worth mentioning. So are the works of Father Kucharski and G. Griban, referring to the history of the Gymnastics Society "Sokół" (Falcon) in Volhynia and presenting sports societies and organizations in Żytomierszczyzna in the years 1893–1922.¹⁸ Very little information about sporting activities in Volhynia can be found in O. Wacewa's monograph. Oksana Wacewa published a work in Lviv on the history of the sports movement in western Ukraine. The issues in the book refer mainly to the following provinces: Lviv, Tarnopol and Stanisławów from the period of the Second Polish Republic.

CONCLUSION

The issues connected with sports and tourism history in the Volhynia Voivodship, have been undertaken in recent years by researchers, sports historians of the Jan Długosz University of Humanities and Natural Sciences in Częstochowa, especially by E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, D. Bakota and A. Tsos. On their initiative, in the years 2016–2018, a number of publications were prepared and published, addressing the discussed issues in the Volhynia Voivodship. It is worth noting, however, that these publications are mainly contributions to undertaking detailed scientific projects, in order to comprehensively develop the history of sport and tourism in the Volhynia Voivodship in 1921–1939. This remark refers, among others, to the fate of the sports movement of national minorities: Ukrainian, Jewish, Czech, German and Russian. There is no comprehensive presentation of the development of individual sports disciplines, as well as the wider description of tourism.

¹⁷ CZUCHRYTA, A. (2016). *Gospodarka województwa wołyńskiego 1921–1939*. Lublin, 13–257; WŁODARKIEWICZ, W. (2016). *Wołyń 1939*. Warszawa, 12–280.

¹⁸ КУХАРСЬКИЙ, О. С., ГРІБАН, Г. П. (2014). *Історія Гімнастичного товариства „Сокіл” на Волині*. Житомир; КУХАРСЬКИЙ, О. С., ГРІБАН, Г. П. (2015). *Спортивні товариства/організації Житомирщини 1893–1922 рр.* Житомир.

Certain materials on the history of the sports movement can be found in the works of sport historians from Ukraine, such as E. Wilczkowski, A. Wołczyński, S. Kozibrocki and O. Wacewa. However, they address issues related mainly to the physical culture of national minorities. On the other hand, the publications of O. Kucharski and G. Griban deal with the issues of physical education in the eastern part of Volhynia (mainly lands located outside the area of the province of the Volhynia – from the interwar period).

REFERENCES

- BAKOTA, D., MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T. (2018). Sport i turystyka w działalności Związku Harcerstwa Polskiego w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu* 61, 88–97.
- CZUCHRYTA, A. (2016). *Gospodarka województwa wołyńskiego 1921–1939*. Lublin.
- DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., MAŁOLEPSZY, E. (2018). Marsz na Polską Górę jako przykład zawodów wojskowo-sportowych na Wołyniu (1934–1939). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVII* (1), 11–22; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2018.17.02>.
- DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., MAŁOLEPSZY, E., BAKOTA, D. (2017). Rozwój turystyki w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński XIX*, 130–145; <http://dx.doi.org/10.16926/rpu.2017.19.08>.
- DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., MAŁOLEPSZY, E. (2018). Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” okręgu wołyńskiego (1922–1939). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVII* (2), 69–84; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2018.17.14>.
- GRADOVSKI, L. (1989). *Polska 1918–1988*. Warszawa.
- MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D., & TSOS, A. (2017). Sport in volyn in the years 1921–1939. Outline history. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society*, 3(39), 73–81; <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2017-03-73-81>.
- MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Piłka nożna w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys dziejów. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu* 59, 73–81.
- MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w działalności Związku Strzeleckiego w województwie wołyńskim w latach 1921–1939. Zarys dziejów. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (4), 11–26; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.35>.
- MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w Łucku i w powiecie łuckim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (2), 45–61; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.14>.
- MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D., TSOS, A. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w Równem i w powiecie rówieńskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna XVI* (3), 69–84; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.27>.
- MAŁOLEPSZY, E., DROZDEK-MAŁOLEPSZA, T., BAKOTA, D. (2018). Zarys działalności administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w województwie wołyńskim (1927–1939). In: Małolepszy, E., Kosiewicz, J., Organista, N. (Eds.) *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce i w Europie w okresie XIX–XX wieku* (pp. 89–103). Częstochowa; <http://dx.doi.org/10.16926/zndkfpe2018.06>.
- MAŁOLEPSZY, E. (2015). Kultura fizyczna i turystyka w działalności Wiejskich Uniwersytetów Ludowych w II Rzeczypospolitej. In: Zowisto, M., Kosiewicz, J. (Eds.) *Sport i turystyka w zwierciadle wartości społecznych* (pp. 168–176). Kraków.
- MAŁOLEPSZY, E. (2015). *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej*. Częstochowa.

- MAŁOLEPSZY, E. (2017). Wychowanie fizyczne i sport w działalności Wołyńskiego Związku Młodzieży Wiejskiej w latach 1922–1939. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society* 4 (36), 19–28; <http://sport.cenu.edu.ua/index.php/sport/article/view/1584>.
- MAŁOLEPSZY, E. (2016). Wychowanie fizyczne i sport w województwie wołyńskim w latach 1921–1939 – zarys problematyki. In: Urban, R., Nowak, L., Eider, J. (Eds.) *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce* 12 (1): *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce do 1945 r.* Gorzów Wlkp., pp. 331–346.
- Mały Rocznik Statystyczny* (1939). Warszawa.
- WŁODARKIEWICZ, W. (2016). *Wołyń 1939*, Warszawa.
- ZABORNIAK, S. (2007). *Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868–1939)*. Rzeszów.
- ВАЦЕВА, О. *Нариси з історії західно-українського спортивного руху*, Львів.
- ВІЛЬЧКОВСЬКИЙ, Е., ВОЛЬЧИНСЬКИЙ, А., КОЗІБРОЦЬКИЙ, С. (2016). Стан фізичного виховання на Волині в 1920–1930 роках, „Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві”: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. Ун-т ім. Лесі Українки., Луцьк, №4 (36), pp. 11–18.
- КУХАРСЬКИЙ, О. С., ГРІБАН, Г. П. (2014). *Історія Гімнастичного товариства „Сокіл” на Волині*. Житомир.
- КУХАРСЬКИЙ, О. С., ГРІБАН, Г. П. (2015). *Спортивні товариства і організації Житомирщини 1893–1922 рр.* Житомир.

Prof. nadzw. dr hab. Eligiusz Małolepszy

Institute of Physical Education, Tourism and Physiotherapy

42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8

Jan Długosz University in Częstochowa, Poland

e-mail: e.malolepszy@ajd.czyst.pl

TĚLESNÁ VÝCHOVA A SPORT V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN THE PROTECTORATE OF BOHEMIA AND MORAVIA

JAN ŠTUMBAUER

Katedra tělesné výchovy a sportu

Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

SOUHRN

Období trvání Protektorátu Čechy a Morava je bezesporu nejtemnější epochou našich dějin, ve které bylo negováno nejenom předchozích 20 let vývoje samostatného demokratického státu, ale i jim předcházející poměrně příznivá údobí rozvoje našeho národa. Během německé okupace se český národ dostal až na hranice své samotné existence. Ale i v této, po všech stránkách nelehké době, tvořily tělesná výchova a zejména sport nedílnou součást každodenního života. Sport byl dokonce nacisty v určitých údobích i významně podporován především jako ventil sloužící k uvolnění národních citů, výchovný prostředek a prostředek utužení zdraví pracujících. V tom byl zejména v prvních letech okupace velký rozdíl proti situaci ve většině ostatních Němci násilně obsazených zemí. Toto sdělení je zaměřeno na zevrubnou historickou analýzu a popis jednotlivých součástí tělesné výchovy a sportu v Protektorátu Čechy a Morava. Jeho rozhodující část je zaměřena na tělovýchovné a sportovní aktivity českého obyvatelstva Protektorátu a jen jeho malá část popisuje i vývoj těchto aktivit jeho německého obyvatelstva.

Klíčová slova: okupace, tělesná výchova, sport, odboj, činnost, soutěže, omezení

ABSTRACT

The period of the Protectorate of Bohemia and Moravia is undoubtedly the darkest epoch of our history. During this time previous 20 years of the development of an independent democratic state has stopped, as well as the previous relatively favorable development of our nation. During the German occupation, the Czech nation reached the limits of its very existence. Even in this difficult time, physical education and sport in particular formed an integral part of everyday life. Sport was even encouraged by the Nazis in certain times, particularly used as a tool serving to relieve national emotions. It served as means of educating and enhancing workers' health. This was a huge differentiator in the first years of the occupation when compared to other violently occupied countries by Germany. This communication focuses on a thorough historical analysis and description of individual parts of physical education and sport in the Protectorate of Bohemia and Moravia. Its main body is focused on the physical and sports activities of the Czech population during the Protectorate. Only a small part describes the development of these activities of the German population.

Key words: occupation, physical education, sport, resistance, activity, competition, constraints

ÚVOD – CHARAKTERISTIKA A ZÁKLADNÍ REALIE PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Předehrou ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava byl bezprecedentní nátlak Adolfa Hitlera na řešení národnostní otázky sudetských Němců formou odstoupení pohraničních oblastí Československa Německu. Tento tlak vyvrcholil dohodou čtyř velmocí podepsanou v Mnichově v září 1938. Jejím výsledkem bylo odstoupení požadovaných pohraničních oblastí nejenom Německu, ale následně i dalších Maďarsku a Polsku. Na zbytku původního československého území došlo k vytvoření značně zmenšeného státního útvaru nesoucího oficiální název Česko-Slovenská republika, pro který se ale spíše vžilo označení II. republika. Ta však existovala pouhých 167 dní, a to od 1. října 1938 do 14. března 1939, protože Hitler záruky její samostatnosti přijaté v Mnichově bezprecedentně porušil a nařídil obsazení zbytku Čech a Moravy a Slovákům prakticky vnutil vyhlášení jejich samostatného státu.

Vlastní Protektorát Čechy a Morava¹ byl zřízen dne 16. března 1939 výnosem Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera.² Formálně stál v čele protektorátní správy státní prezident Emil Hácha³ a exekutivu vykonávala protektorátní vláda⁴. Skutečnou vládu nad zbytkovým územím Čech a Moravy však vykonávali říšský protektor⁵ a státní tajemník (od roku 1943 státní ministr) Karl Hermann Frank⁶.

¹ Protektorát Čechy a Morava byla část československého území o rozloze 49 363 km² a v roce 1939 v něm žilo 7 380 000 obyvatel převážně české, ale také německé národnosti. Naproti tomu druhá republika měla rozlohu 99 348 km² a žilo v ní 9 807 096 obyvatel a meziválečné Československo pak mělo rozlohu 140 446 km² a žilo v něm více jak 13 000 000 obyvatel.

² Předlohou pro vytvoření protektorátu se stala koloniální smlouva mezi Tuniskem a Francií z roku 1881.

VÁLKA, Z. (2004). *Brno pod hákovým křížem*. Olomouc: Votobia, s. 33.

³ JUDr. Emil Hácha (12. 7. 1872 – 27. 6. 1945). Před přijetím funkce prezidenta byl již penzionovaným prezidentem Nejvyššího správního soudu Československa. Funkci přijal po odstoupení Edvarda Beneše a i na jeho přání funkci prezidenta okleštěné druhé republiky (její oficiální název zněl Česko-Slovenská republika) a po okupaci zbytku Československa se pak stal i protektorátním, tzv. státním prezidentem. Emil Hácha se díky tomu stal smutnou postavou našich dějin. Názory na jeho osobu se ale dodnes různí. Bližší v publikaci PASÁK, T. (1997). *JUDr. Emil Hácha*. Praha: Horizont.

⁴ Předsedové protektorátní vlády: Rudolf Beran (od 15. 3. 1939 do 27. 4. 1939). Ten byl od 1. 12. 1938 již i předsedou vlády II. republiky; Alois Eliáš (od 27. 4. 1939 do 27. 9. 1941). Ten byl nacisty zatčen a 19. 6. 1942 popraven; Jaroslav Krejčí (od 19. 1. 1942 do 19. 1. 1945); Richard Bienert (od 19. 1. 1945 do cca 5. 5. 1945).

⁵ Funkcí říšského protektora byli A. Hitlerem postupně pověřeni: Konstantin von Neurath od 18. 3. 1939 do 27. 9. 1941; Reinhard Heydrich (zastupující říšský protektor) od 27. 9. 1941 do 27. 5. 1942; Kurt Daluege (zastupující říšský protektor) od 28. 5. 1942 do 20. 8. 1943; Wilhelm Frick od 20. 8. 1943 do konce války.

⁶ K. H. Frank byl v meziválečném Československu předním představitelem Sudetoněmecké strany. V protektorátních funkcích státního tajemníka, generála policie, obergruppenführera SS a v letech 1943–1945 státního ministra uplatňoval brutální protičeskou politiku. V roce 1946 byl v Praze odsouzen k trestu smrti a popraven.

V Protektorátu zanikly politické strany. Existovat mohla jen jediná nově vytvořená strana Národního souručenství. To mělo stmelit národ, řada jeho členů ale spolupracovala s odbojem. Nakonec do něj vstoupili skoro všichni dospělí muži.⁷

Většina českého obyvatelstva Čech a Moravy německou okupaci nepřijala a po celou dobu její existence proti ní vyjadřovala hlavně pasivní odpor, ale jeho menší část také přes drastické represálie vykonávala i aktivní odpor a odboj⁸. Docházelo k narušování dopravy, ke stávkám dělníků v továrnách, dokonce i k různým sabotážím, a to i ve zvláště střežené výrobě určené pro německou armádu. Mezi obyvatelstvem se tajně šířily protiokupační letáky a noviny. K potlačení těchto projevů odporu byl proto v září 1941 do Prahy vyslán bezskrupulózní nacističtí Reinhard Heydrich⁹. Ten v Protektorátu Čechy a Morava ihned vyhlásil stanné právo, které bylo provázeno častým zatýkáním a popravami. Mezi prvními odsouzenými k trestu smrti byl primátor Prahy Otakar Klapka a zatčen byl i předseda protektorátní vlády a člen odboje generál Alois Eliáš. V říjnu 1941 byla také provedena velká akce proti ČOS jejím funkcionářům.¹⁰

Na Heydrichův příkaz též v říjnu vyjel z Prahy první transport českých a moravských Židů. Po něm následovaly další, dílem přímo do vyhlazovacích koncentračních táborů, dílem do židovského ghetta, ve které byl přeměněn severočeský Terezín. Heydrichovi se také podařilo během několika málo měsíců téměř zcela zlikvidovat zbytky domácího organizovaného odboje. V jeho plánech bylo část českého národa poněmčít, další část vystěhovat na východ a zbytek zlikvidovat.

Po Heydrichově smrti se rozhořela nová a ještě mohutnější vlna teroru a násilí proti obyvatelstvu Čech a Moravy. Ihned byl vyhlášen výjimečný stav. Represálii

⁷ Národní souručenství (NS), německy Nationale Gemeinschaft (NG), byla za Protektorátu Čechy a Morava jediná povolená politická strana (spíše však politické sdružení), která také měla zdánlivě plnit funkci parlamentu. NS sdružovalo téměř všechny mužské státní příslušníky Protektorátu. Členství v něm vykazovalo (většinou ale jen značně formálně) až 97 % všech dospělých mužů. Ženám nebylo členství povoleno. Dne 15. ledna 1943 bylo NS jako politická organizace zlikvidováno a přeměněno v korporaci se stejným názvem, ale s úkoly převážně kulturními a výchovnými. Jeho definitivní konec nastal v květnu 1945.

⁸ K rozsáhlým protiněmeckým vystoupením v Čechách a na Moravě došlo 28. října 1939, v den výročí vzniku Československa. Německá policie rozehnala v Praze studentský průvod, přitom zastřelila mladého dělníka Václava Sedláčka a postřelila studenta medicíny Jana Opletala, který na následky zranění nedlouho poté zemřel. Opletalův pohřeb 15. listopadu se stal novou protiněmeckou demonstrací. Německé orgány tvrdě zakročily proti jejím organizátorům, tedy vysokoškolským studentům. Všechny české vysoké školy byly uzavřeny, přes 1200 studentů bylo uvězněno a odvezeno do koncentračního tábora a 9 z nich ihned pro výstrahu bez řádného soudu popraveno.

⁹ Reinhard Tristan Eugen Heydrich (1904–1942) byl prominentní nacističtí, blízký spolupracovník Heinricha Himmlera, SS-Obergruppenführer a generál policie, šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (Reichssicherheitshauptamt – RSHA) a Bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst – SD), v letech 1940–1942 byl také prezidentem Interpolu, jehož sídlo zůstalo v nacisty obsazené Vídni. Podílel se na perzekuci Židů a posléze se stal jedním z hlavních organizátorů holocaustu.

¹⁰ LIŠKA, V. (2002). *Velké záhady protektorátu*. Olomouc: Fontána, s. 114.

a odvetných akcí se ujal K. H. Frank.¹¹ V době tzv. heydrichiády bylo popraveno velké množství nevinných lidí a represe vyvrcholily vyhlazením obcí Lidice a Ležáky. Tyto činy byly odsouzeny celým civilizovaným světem a českému obyvatelstvu přinesl atentát a jeho drastické důsledky mezinárodní vlnu obdivu a sympatií.

Novým zastupujícím říšským protektorem byl jmenován Kurt Daluege, kterého v srpnu 1943 nahradil Wilhelm Frick. Skutečným vládcem Protektorátu Čechy a Morava byl ale od Heydrichiády až do konce války K. H. Frank. Ztělesněním kolaborace s nacistickými okupanty se postupně stal ministr školství a lidové osvěty protektorátní vlády Emanuel Moravec, kterého nenáviděla drtivá většina českého národa.¹²

Po německých porážkách, jež se začaly od roku 1943 množit, se násilí v Protektorátu přece jenom zmírnilo, ale na druhé straně se zvyšoval tlak na výkonnost českého hospodářství, zejména pak na pro válku důležitých odvětví průmyslu a také vrcholilo povolávání na nucené práce do průmyslových center Říše. To přinášelo pro tzv. nucené nasazené značná rizika spojená s pobytem v místech ohrožovaných stále častějšími a rozsáhlejšími nálety spojenců.¹³

Odboj v českých zemích se z tvrdého zásahu během Heydrichiády dlouho vzpamatovával. Ale již během roku 1944 vznikaly na území protektorátu první ozbrojené partyzánské skupiny. Odpor obyvatel Čech a Moravy proti německým okupantům vyvrcholil na počátku května 1945, kdy přerostl v ozbrojené povstání na celé řadě míst Protektorátu. Nejvýznamnější vypuklo 5. května v Praze.¹⁴ Osvobozením Prahy 9. května a několika zbývajících míst ještě následujícího dne skončilo více jak šestileté nejtemnější období naší historie.

METODIKA

Cílem tohoto sdělení je analyzovat a popsat vývoj jednotlivých součástí tělesné výchovy a sportu v Protektorátu Čechy a Morava.

Metodologickým základem pro zpracování této tematiky byla především obsahová analýza relevantních pramenů a literatury. Při vlastní tvorbě byla uplatněna převážně přímá historická metoda a v některých případech i metoda nepřímá. Ačkoli se toto sdělení zabývá poměrně krátkým časovým obdobím, je zpracováno synchronním postupem, kdy je členěno do několika obsahově značně odlišných celků.

SNAHY O SJEDNOCENÍ TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

Po mnichovském diktátu přišly některé tělovýchovné a sportovní organizace s iniciativou na sjednocení tělovýchovy a sportu. Výsledkem těchto jednání bylo vytvoření

¹¹ GEBHART, J., & KUKLÍK, J. (1996). *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis, s. 218.

¹² Emanuel Moravec (1893–1945). Ten 5. 5. 1945 spáchal sebevraždu poté, co se bezúspěšně snažil uprchnout z Prahy.

¹³ PRŮCHA, V., et al. (2004). *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992. I. Díl období 1918–1945*. Brno: Doplněk. 453 s.

¹⁴ MACDONALD, C., & KAPLAN, J. (1995). *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, s. 192–203.

Jednotného výboru československých sportovců 11. října 1938. Jeho základ vytvořili funkcionáři Československého olympijského výboru (ČSOV) a Česko-slovenského všesportovního výboru (ČSVV). Jeho programové prohlášení však nebylo přijatelné pro velké tělovýchovné organizace jako Sokol, Orel a DTJ. Jejich zástupci proto 14. října založili spolu s dvěma legionářskými organizacemi Svaz občanské pohotovosti. K tomu se přihlásili také některé skautské organizace.¹⁵

Koncem roku 1938 chtěla zasáhnout do jednání o dalším sjednocení tělesné výchovy a sportu vláda. Nový ministerský předseda Rudolf Beran přišel s návrhem na sloučení všech tehdy oficiálně existujících tělocvičných a sportovních organizací. Tento vládní požadavek směřující ale i k částečné fašizaci tělovýchovy začali zástupci většiny zainteresovaných korporací bojkotovat. K sjednocení během krátké existence II. republiky tak nedošlo a po okupaci českých zemí nacisty už tito na něm neměli žádný zájem. Naopak tehdejší stav jim umožňoval lépe sledovat jednotlivé tělovýchovné a sportovní organizace, kontrolovat a selektivně omezovat či zakazovat jejich činnost.

Postupné omezování činnosti a likvidace českých specifických i nespécifických tělovýchovných organizací a jejich podíl na odboji

Mnoho členů prvorepublikových tělovýchovných, sportovních a skautských organizací se zapojilo do domácího i zahraničního odboje. Jednoznačný protifašistický postoj tělovýchovných i skautských spolků v době okupace ale vedl k jejich postupné likvidaci.

První zrušenou tělovýchovnou organizací meziválečného Československa byla Federace proletářské tělovýchovy (FPT) ideově a politicky spojená s KSČ¹⁶. FPT byla rozpuštěna rozhodnutím vlády již 17. listopadu 1938.¹⁷ Řada jejích členů v čele s Karlem Aksamitem se ale zapojila do komunistického ilegálního odboje.¹⁸

Hry, sporty a pobyt v přírodě tvořily významnou část činnosti prvorepublikových skautských organizací. V prosinci 1938 formálně ukončil svoji činnost Svaz junáků – skautů a skautek RČS, a to z toho důvodu, aby se mohl sloučit s dalšími, dříve samostatnými skautskými spolky.¹⁹ Sloučená organizace přijala název Junák – ústředí skautské výchovy. I sloučený Junák zůstal stále dobře organizovaným sdružením s výraznými anglosaskými a demokratickými tradicemi a v první fázi okupace se jeho členové podíleli i na organizování ilegálních odchodů vojáků, politiků, antifašistů, ale i Židů do zahraničí. To samozřejmě neušlo pozornosti okupantů. V roce 1940 již

¹⁵ KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., & WAIC, M. (2004). *Výbrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum, s. 138.

¹⁶ KSČ působila již od zákazu činnosti 20. října 1938 a po úředním rozpuštění 27. prosince 1938 v ilegality.

¹⁷ KÖSSL, J., KRÁTKÝ, F., & MAREK, J. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia, s. 172.

¹⁸ Karel Aksamit (1893–1944). Zakládající člen KSČ, předseda Federace proletářské tělovýchovy, člen III. ilegálního ústředního výboru KSČ. Zastřelil se při zatýkání gestapem 21. 6. 1944 v Toužetíně u Loun.

¹⁹ Svaz junáků se tehdy sloučil např. s Junáky volnosti, Katolickými skauty či Švehlovými junáky.

na Junáka vyvinuli velký tlak. Mimo jiné byl vydán zákaz nošení skautských stejnokrojů a hlavně skautské letní tábory byly v tomto roce buď předem zakázány, nebo zlikvidovány v jejich průběhu. Zabaven byl také majetek. Dne 28. října 1940 pak vydal K. H. Frank výnos o úplné likvidaci Junáka, v němž bylo uvedeno, že jeho členové projevují nepřátelské smýšlení proti Říši. Zabaven byl také jeho majetek. Část členů se ale nadále zapojovala do ilegální činnosti.²⁰

Těsné spojení s odbojovými nekomunistickými organizacemi Obrana národa, Věrní zůstaneme i s ústředním výborem Odboje domácího navázali především členové Sokola. Dne 12. dubna 1941 ale K. H. Frank nařídil zastavení jeho činnosti. Sokolové však nadále pokračovali v ilegální činnosti. Tehdejší sokolský odboj řídila Sokolská revoluční rada vedená náčelníkem ČOS Augustinem Pechlát²¹. Nacisté o pokračujících ilegálních aktivitách Sokolů věděli a 3. července 1941 byl jejich hlavní organizátor A. Pechlát zatčen gestapem. Po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora dne 27. září 1941 se poměry v Protektorátu ještě výrazně zostřily. Ten prakticky ihned po svém nástupu vyhlásil stanné právo a rozpoutal krvavé represe proti českému odboji. V rámci nich byl 30. září popraven A. Pechlát. V noci ze 7. na 8. října 1941 byla zahájena akce Sokol, během které byli systematicky zatýkáni členové vedení ČOS a sokolských žup. „...*Zatčeno bylo té noci na 900 sokolů, v čemž bylo 19 členů předsednictva, 17 členů náčelnictva mužů, 9 členů předsednictva vzdělávacího sboru a 216 župních činovníků*....“²² Celkový počet zatčených byl ale podstatně vyšší, protože zatýkáni sokolských pracovníků pokračovalo až do konce podzimu. Hned 8. října také Heydrich podepsal úřední výměr „...*kterým se spolek Česká obec sokolská se sídlem v Praze a jeho členská sdružení, odbočky a příčleněné organizace tímto rozpouštějí*...“²³ Veškerý sokolský majetek byl zkonfiskován ve prospěch Německého říšského svazu pro tělesná cvičení (NS Reichsbund für Leibesübungen – NSRL). Heydrich to zdůvodnil tím, že šlo o další organizaci, která kryla spojení domácího protinacistického odboje s londýnským exilem²⁴. Původní velká sokolská odbojová síť byla těmito tvrdými zákroky prakticky

²⁰ Některé junácké oddíly přešly do Klubu českých turistů, ve kterém pokračovaly v činnosti jako tzv. káčata, nebo se proměnily v kluby organizované časopisem Mladý hlasatel. Ty řídil vůdce a spisovatel Jaroslav Foglar. Část skautů se přímo zapojila do odboje. Např. členové pražské Pětky založili ilegální odbojovou skupinu Zbojníci. Zprvu se jednalo o skupinu dvanácti skautů, ale během války se rozrostla a v roce 1945 již měla přes 700 členů. Díky skautskému duchu a skautským principům tato skupina nebyla nikdy vypátrána gestapem a přežila celou válku. Velký význam měla především její zpravodajská činnost. Při Pražském povstání skauti pomáhali na barikádách, mimo jiné také v boji o rozhlas. Během války zahynulo v souvislosti s ní více jak 600 skautů a skautek.

²¹ PhDr. Augustin Pechlát (1877–1941). Byl významným sokolským činovníkem. V letech 1921–1938 redigoval sokolský časopis a řídil vydávání Tyršových spisů. Na UK vystudoval tělesnou výchovu a psychologii. Ve své rigorózní práci Psychologie tělesných cvičení řešil klasický obsah sokolských cvičení z psychologického hlediska. Od června 1939 byl náčelníkem ČOS a členem Sokolské revoluční rady. Po zákazu Sokola za okupace usiloval o převedení jeho činnosti do legality a o spolupráci s vojenskou odbojovou organizací Obrana národa. Byl členem tzv. pětky, nejvyššího řídicího orgánu sokolského odboje. Zatčen gestapem byl 3. července 1941 a 30. září pak popraven.

²² WAIC, M (2012). *Byli jsme a budem*. Praha: Leman, s. 215–216.

²³ Tamtéž, s. 216.

²⁴ LIŠKA, V. (2002). *Velké záhady protektorátu*. Olomouc: Fontána, s. 114.

zničena. Po těchto zásazích ale vzniklo ze zbytku sokolského odboje několik samostatných a navzájem nepropojených odbojových skupin. Pro další aktivní rezistenci měla největší význam sice menší, ale konspiračně daleko lépe organizovaná odbojová skupina Jindra.²⁵ Na počátku roku 1942 už měla svojí funkční strukturu a přes pochybnosti o jeho správnosti, se spolupodílela na přípravě atentátu (vlastně terminologicky správně vládou v exilu nařizené popravy) na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Ten provedli 27. května 1942 z Velké Británie vysazení parašutisté Jozef Gabčík a Jan Kubiš.²⁶ Zbytek sokolského odboje však nepřežil následné období heydrichiády a po roce 1942 již prakticky přestal existovat.

Sokolové odnesli boj proti okupantům velkými oběťmi. Podle ne zcela úplných údajů ze sokolských jednot bylo v období okupace zatčeno 11 611 příslušníků Sokola, z toho 3 888 jeho členů nacisté umučili a popravili.²⁷ V roce 1942 zahynul v Osvětimi i starosta Československé obce sokolské MUDr. Stanislav Bukovský.

Tricátého listopadu 1941 také zastavilo příslušné policejní ředitelství v Brně činnost Orla na Moravě. V Čechách pak byl Orel rozpuštěn 30. září 1942. Jak jeho spolkový majetek, tak majetek většiny jednot byl zkonfiskován. Řada členů Orla v čele s náčelníkem Vojtěchem Jílkem se ale zapojila do odbojové činnosti. Předválečnými členy Orla byli i bezprostřední vykonavatelé popravy R. Heydricha J. Bublík a J. Kubiš.

Jedinou tělovýchovnou organizaci, kterou okupanti nerozpustili, zůstal Svaz dělnických tělocvičných jednot (SDTJ). Prvním důvodem pro to byla demonstrace kladného vztahu národního socialismu k dělnictvu a druhým důvodem pak fakt, že v rámci SDTJ nevznikla žádná významnější vlastní odbojová organizace či skupina. Ke kolaboraci však vedení a ani řadové členy SDTJ nacisté nepřinutili a řada jeho členů se podílela na jinak organizovaném domácím odboji.

Mnoho členů československých prvorepublikových tělovýchovných spolků bylo mezi těmi, kteří v období II. republiky a v prvních měsících Protektorátu odešli do zahraničí a tam se zapojili do zahraničního odboje. Ti pak bojovali v řadách československého zahraničního vojska, nebo i přímo v rámci spojeneckých armád na několika bojištích 2. světové války. Zápolili v letecké bitvě o Anglii, podíleli se např. na obraně Tobruku, na vylovení spojeneckých vojsk v Normandii v roce 1944 a válčili i v řadách Československého armádního sboru na východní frontě.

ZÁNİK ŽIDOVSKÝCH A TRANSFORMACE NĚMECKÝCH TĚLOCVIČNÝCH ORGANIZACÍ V PROTEKTORÁTU

Zvláště neblahé důsledky mělo již období II. republiky a hlavně pak zřízení Protektorátu pro činnost jednot Svazu Makabi v Československé republice a pro činnost židovských sportovních klubů. V tomto údobí byla vydána řada protidemokratických nařízení, která výrazně měnila a ztěžovala činnost židovských sdružení. Zásadní vliv na utlumení života židovských spolků mělo především nařízení říšského protektora

²⁵ Vedení odbojové skupiny Jindra v Čechách se ujal František Pecháček.

²⁶ ŠPLÍCHAL, K. (1981). *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*. Praha: Olympia, s. 73.

²⁷ KÖSSL, J., KRÁTKÝ, F., & MAREK, J. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia, s. 177.

O židovském majetku ze dne 21. června 1939. Ten podle něj podléhal arizaci a byl převeden do Ústředny pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für Jüdische Auswanderung Prag). Veřejné spolkové aktivity Židů v důsledku toho od podzimu 1939 prakticky ustaly, i když některé spolky dokázaly utajeně vyvíjet činnost až do května 1940. Později už bylo skutečně nemožné jakýmkoliv způsobem obejít vydané diskriminační vyhlášky a nařízení. Právní zánik židovských spolků v Protektorátu ale nastal až v létě 1941.²⁸

Velmi truchlivý osud potkal areál Židovského sportovního klubu Hagibor ve Strašnicích. Ten byl zkonfiskován ve prospěch organizace Hitlerjugend, ale po nějakou dobu se zde ještě alespoň mohly konat různé sportovní akce pro židovské děti, které již tehdy nesměly navštěvovat školy.²⁹ Následně zde ale nacisté zřídili internační tábor a shromaždiště pro odsun Židů do koncentračních a vyhlazovacích táborů.

I původní německé tělocvičné organizace v českých zemích prošly důslednou nacifikací a podřízením říšskoněmeckým organizacím. To začalo již v červenci 1938, kdy byl rozpuštěn Německý hlavní výbor pro tělesná cvičení (Der Deutsche Hauptasschuss für Leibesübungen – DHfL)³⁰ a následným přistoupením německých sportovních svazů v Československu k Svazu německých turnerů v Československu (Deutscher Turnverband in der Tschechoslowakei – DTV) byl vytvořen Sudetoněmecký svaz pro tělesná cvičení (Sudetendeutschen Bund für Leibesübungen – SBfL), který se stal samostatným podsvazem Německého říšského svazu pro tělesná cvičení.³¹

Německé tělocvičné a sportovní spolky sídlící na území II. republiky založily v listopadu 1938 Svaz pro tělesná cvičení (Bund für Leibesübungen – BfL) se sídlem v Brně. Po vzniku Protektorátu byly ve městech s výraznějším podílem německého obyvatelstva z původních německých tělocvičných spolků a sportovních klubů po říšském vzoru ustanoveny národně socialistické tělocvičné a sportovní obce (NS Turn und Sportgemeinde – NSTSg). Původní turnerské jednoty v nich pak tvořily jednotlivé sekce tělesných cvičení (Fachschaft Leibesübungen). Organizačně byly většinou začleněny do přílehlých říšských žup NSRL.³² Pouze v centrální části Protektorátu byla ustanovena Župa střed (Gau Mitte).³³

²⁸ ŠTUMBAUER, J. (2015). The contribution to the history of the Jewish physical education in the Czech Lands. *Acta Universitatis Carolinae Kinanthropologica*, 51(1), 27–40.

²⁹ Jako hlavní organizátor těchto akcí pro židovské děti se osvědčil Fredy Hirsch, člen Makkabi Hacair, který pak ve své výchovatelské činnosti pokračoval v Terezíně a v osvětimském rodinném táboře.

³⁰ Stejně jako DHfL byly zlikvidovány či nacifikovány i další německé tělocvičné organizace původně působící v meziválečném Československu – Deutscher Turnkreis (DT), Christlich deutsche Turnerschaft in der Tschechoslowakei (CDT) a Arbeiter Turn und Sportverband in der Tschechoslowakischen Republik (ATUS).

³¹ LUH, A. (1988). *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik*. München: Oldenbourg, s. 429.

³² Západočeské, východočeské, severomoravské a slezské odtržené pohraniční oblasti byly organizačně spojeny do tzv. Sudetské župy (Gau Sudetenland) se sídlem v Liberci. Klatovsko, Sušicko a Prachaticko bylo přiřazeno k bavorské Východní marce, Krumlovsko a Kaplicko připadlo k Hornodunajské župě, jižní pohraničí od Novohradsku až po Břeclavsko bylo připojeno k Dolnodunajské župě a Hlučínsko připadlo k německému Slezsku.

³³ ŠTUMBAUER, J. (2014). Übersicht der Entwicklung einzelner Strömungen der deutsche Körpererziehung in den Böhmischen Ländern. *Studia Kinanthropologica*, 15(2), 99–109.

PŘEHLED VÝVOJE SPORTU V PROTEKTORÁTU

Říšské úřady přistoupily k řešení otázky dalšího uspořádání sportu v Protektorátu již v březnu a dubnu 1939. Dvanáctého dubna se pak sešli představitelé českého sportu v čele s předsedou Josefem Grusem³⁴ a generálním sekretářem Františkem Widimským za ČSOV a předsedou ČSVV Rudolfem Pelikánem se zástupci říšského sportovního vůdce.³⁵ Účastníci tohoto setkání nedospěli k žádným konkrétním závěrům, ale alespoň z něho bylo patrné, že okupanti zatím nechystají zásadní změny struktury českého sportu. Tuto skutečnost potvrdila i následná zpráva říšského sportovního vůdce nazvaná uspořádání sportovního života v Protektorátu Čechy a Morava. Ta podpořila další existenci samostatného českého sportu, jehož další plánovaný vývoj ale výrazně odlišila od vztahu k nacionálně a politicky zaměřenému Sokolu. Český sport měl podle ní sloužit mimo jiné i jako ventil národních citů a odvádět český národ od nebezpečných politických akcí. Jeho samostatnost měla být zachována i s ohledem na mezinárodní sportovní hnutí.³⁶

Zpočátku tak byli Němci k našemu sportu poměrně tolerantní, a to jak z výše uvedených politický důvodů, tak hlavně kvůli zajištění klidného chodu vyspělého českého hospodářství, které bylo pro Německo velmi důležité. Čeští sportovci mohli zprvu vyjíždět i do zahraničí. Například naši tenisté se v roce 1939 zúčastnili turnajů ve Francii, Itálii, Řecku, a dokonce i USA.³⁷ Také některým fotbalovým klubům bylo dovoleno účastnit se zahraničních turnajů. Například tým SK Pardubice se stal vítězem Poháru národů v Lucembursku, když zde ve finále porazil známý švýcarský tým Servette Ženeva 3 : 0.³⁸ Na začátku února 1940 se náš hokejový tým zúčastnil mezinárodního turnaje v Garmisch-Partenkirchenu. Naši hokejisté zde dosáhli velkého triumfu, když zvítězili ve všech svých třech utkáních a dokonce za celý turnaj neobdrželi ani jedinou branku. Nejprve porazili Slovensko 12 : 0³⁹ a poté Itálii 5 : 0⁴⁰. Ve finále turnaje před vyprodaným hledištěm výsledkem 6 : 0 deklasovali tehdy silný tým Maďarska.⁴¹ Naše hokejové mužstvo tenkrát nemělo co do výkonnosti v Evropě sobě rovné. Bohužel ale do konce války již další mezinárodní utkání nesehrálo.

Na konci srpna 1939 se ve Splitu utkal náš tehdejší nejlepší plavecký klub ČPK Praha s jugoslávským mistrem Jadranem Split. Češi zde dokázali těsně zvítězit 38 : 37 bodům a navíc v mořské vodě vytvořit 5 nových českých rekordů.⁴²

³⁴ MUDr. Josef Gruss (1884–1968), profesor gynekologie, autor několika prací ze sportovní medicíny, nadšený příkopník sportu a následně významný sportovní činovník. Od roku 1929 byl předsedou ČSOV.

³⁵ Funkci tzv. říšského sportovního vůdce (Reichssportführer) zastával od roku 1933 Hans von Tschammer und Osten (1887–1943).

³⁶ HAVRANKOVÁ, H., HLADÍK, P., KOLÁŘ, F., & KÖSSL, J. (1999). *Český olympismus – 100 let*. Praha: Olympia, s. 69.

³⁷ Národní politika, 17. 3. 1939, 18. 4. 1939 a 6. 5. 1939.

³⁸ Národní politika, 11. 4. 1939.

³⁹ Národní politika, 2. 2. 1940.

⁴⁰ Národní politika, 4. 2. 1940.

⁴¹ Národní politika, 5. 2. 1940.

⁴² Národní politika, 25. 8. 1939.

Funkcionáři českého sportu zpočátku považovali toleranci okupantů vůči němu za projev jejich určité slabosti a např. dále používali i ve styku s protektorátními úřady československých symbolů. ČSOV používal starého názvu, hlavičkového papíru a razítka až do prosince 1939, kdy zemský prezident vydal zákaz používání názvů, které připomínaly bývalé Československo. Podle tohoto nařízení musel být ze stanov olympijského výboru vyškrtnut přívlastek československý a nahrazen slovem český a českomoravský.⁴³ Olympijský výbor se tehdy ještě snažil shánět peníze pro naše nejlepší sportovce, aby se dokázali udržet v co nejlepší formě pro případné olympijské hry.

Na začátku okupace byly dokonce doporučovány i sportovní styky mezi Čechy a Němci. Tato vzájemná utkání se však často měnila v protiněmecké demonstrace. Nejvýraznější z nich proběhly 8. června 1939 při fotbalovém utkání Praha – Berlín. Protiněmeckými projevy při a po tomto fotbalovém utkání se zabývala i protektorátní vláda. Ta následně 15. června vydala pro výstrahu zákaz pořádání veškerých sportovních akcí s platností pro celé území protektorátu. Ten platil až do konce června, a to i pro zdejší německé sportovní kluby.⁴⁴

Na dlouho posledním vystoupením našich fotbalistů na mezinárodním poli bylo utkání týmu Čech a Moravy proti reprezentaci Německa sehrané 12. listopadu 1939 ve Vratislavi. Němci, ačkoli byli přesvědčeni, že mají vynikající mužstvo, které navíc nemohou porazit hráči méněcenného národa, zde nakonec byli rádi za remízu 4 : 4. K té jim ještě musel vydatně pomoci rozhodčí. V tomto utkání zářil zejména Josef Bican.⁴⁵

Další památné utkání proti reprezentaci hitlerovského Německa sehráli hokejisté v Praze na začátku ledna 1940. Téměř 8 000 nadšených diváků vidělo naše vítězství 5 : 1. Češi hráli v tomto utkání výborně, hra sice byla dosti tvrdá, ale na hřišti vše proběhlo korektně.⁴⁶ Tato výrazná porážka německé reprezentace byla ale následně bouřlivě oslavována nejenom jako sportovní, ale spíše jako národní vítězství. Na nejbližším aktivu pracovníků říšského ministerstva propagandy se jí dokonce zabýval Joseph Goebbels. Ten uvedl, že toto utkání bylo příkladem nedbalosti „...*kdy se měříme s koloniálními národy v oblasti, kde jsme slabší*...“.⁴⁷

Tehdy také skončila do té doby především z taktických důvodů okupanty trpěná tolerance vůči českému sportu a ti zakázali mezinárodní styky českých sportovců a všechny české tělovýchovné a sportovní spolky začali ještě pečlivěji kontrolovat a střežit.⁴⁸

V červnu 1939 se konalo zasedání Mezinárodního olympijského výboru (MOV) v Londýně. Vedení říšského sportu a Německého olympijského výboru usilovalo

⁴³ HAVRÁNKOVÁ, H., HLADÍK, P., KOLÁŘ, F., & KÖSSL, J. (1999). *Český olympismus – 100 let*. Praha: Olympia, s. 69.

⁴⁴ Obdobně to fungovalo i v dalších větších městech Protektorátu se smíšenou národností skladbou obyvatel. Např. rozhodnutím Oberlandrat B. Budweis z 13. 4. 1939 mohl DFC Budweis hrát i s českými kluby. SOA Třeboň, Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 812, č. rejstříku 601, zápisy z valných hromad Deutscher Fußball Klub Budweis konaných 3. 2. 1939 a 28. 1. 1940 a také Budweiser Zeitung 17. 6. 1939.

⁴⁵ MACHO, M. (1999). *Fotbal – vášeň 20. století*. Praha: Brána, s. 98–99.

⁴⁶ Národní politika, 12. 1. 1940.

⁴⁷ KÖSSL, J. (1977). *Dějiny československého olympijského hnutí*. Praha: Olympia, s. 87–93.

⁴⁸ WAIC, M. (2004). *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha: Univerzita Karlova, s. 126.

o účast českého člena MOV Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského na tomto zasedání, protože od něj očekávalo podporu svých záměrů.⁴⁹ Protektorátní úřady však jeho účast nepovolily s tím, že Čechy nejsou samostatným státem. Po vypuknutí války pak již naše olympijská samostatnost nepřicházela vůbec do úvahy. V roce 1939 také dostaly vale snahy o sjednocení českého sportu.⁵⁰

Němci viděli ve sportu především prostředek pro zlepšování fyzické kondice pracujících a po německém vzoru dbali i v Protektorátu především na zavedení a rozvoj podnikového sportu, který i zde měl dostat prakticky povinný charakter. To, co ale hladce běželo v Německu, se v Protektorátu příliš neuchytlo. Čeští zaměstnanci jednotlivých podniků jej zde více méně bojkotovali. To bylo způsobeno i tím, že si na něj museli finančně přispívat a navíc k jejich fyzické aktivitě nepřispívaly ani nedostatečné potravinové přídělky. Němci se sice snažili podnikový sport různými prostředky, včetně přidělu syntetického hroznového cukru, zachránit, ale ten se zde v širokém měřítku neujal.⁵¹ Ve městech s výraznější německou menšinou či v podnicích s výrazným podílem německých zaměstnanců se mu ale přeci jenom dařilo. Byl v nich ustanoven tzv. sportovní vedoucí, který organizoval pravidelné tělovýchovné chvilky a další akce.⁵²

Význam sportu uznával po nástupu do funkce v Protektorátu R. Heydrich. Ten jej chtěl využít ve prospěch odpolitizování a poněmčení českého obyvatelstva. „...*jestliže například bude zcela správně využíván sport a tělesné cvičení, může být české obyvatelstvo lehce vzdáleno od všech politických záležitostí a tím rychleji poněmčeno*...“⁵³

Poslední valná hromada ČOV se sešla 1. března 1941 a zvolila prakticky staronový výkonný výbor. Po nástupu R. Heydricha do Prahy se ale situace zostřila. Proto ČOV, aby na sebe zbytečně neupozorňoval, v roce 1942 nesvolal žádnou schůzi. V lednu 1943 zemřel ve věku 82 let Jiří Stanislav Guth-Jarkovský. Smrt zakladatele českého olympismu jakoby předznamenala zánik ČOV. Krátce po jeho úmrtí získalo vedení ČOV informaci, že má být úředně rozpuštěn. Aby se zabránilo ztrátě majetku, byla na 29. dubna 1943 urychleně svolána mimořádná valná hromada, na které se rozhodlo o dobrovolném rozchodu spolku. Tak mohl být alespoň majetek ČOV předán do úschovy ČVV.⁵⁴

⁴⁹ Němečtí zástupci v MOV, jmenovitě generál von Reichenau k tomu účelově prohlašovali že „...Čechy a Morava zůstávají neodvislou zemí olympijskou...“ WAIC, M. (2004). *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha: Univerzita Karlova, s. 26.

⁵⁰ Tečku za sjednocovacími snahami udělal výnos tělovýchovné komise Národního souručenství z 12. září 1939. „...Ústředím všech svazů zůstane jako dříve ČSVV. Olympijský výbor jest určen k tomu, aby pečoval o sport a přípravu závodníků na olympijské hry. Podle uvedeného stavu věci jest proto zbytečné zřizovat nejvyšší sportovní radu...“ HAVRÁNKOVÁ, H., HLADÍK, P., KOLÁŘ, F., & KÖSSL, J. (1999). *Český olympismus – 100 let*. Praha: Olympia, s. 69.

⁵¹ VÁLKA, Z. (2004). *Brno pod hákovým křížem*. Olomouc: Votobia, s. 87.

⁵² ŠTUMBAUER, J. (2014). *Dějiny německé tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny devatenáctého století do roku 1945*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, s. 138.

⁵³ KURAL, V. (1997). *Vlastenci proti okupaci*. Praha: Karolinum, s. 199.

⁵⁴ HAVRÁNKOVÁ, H., HLADÍK, P., KOLÁŘ, F., & KÖSSL, J. (1999). *Český olympismus – 100 let*. Praha: Olympia, s. 69.

Německý sport v Protektorátu byl nacifikován hned po jeho vyhlášení, kdy zde dříve samostatně existující německé sportovní kluby byly formou sportovních sekcí (Fachtschaft) NSTSg začleněny do jednotlivých žup (někdy i přímo říšských) NSRL. Příslušnost k župám a jejich organizace se v Protektorátu několikrát změnila. Nakonec byla v roce 1943 vytvořena pro všechny německé protektorátní sportovní kluby župa Böhmen und Mähren NSRL.⁵⁵ Velkou pozornost tehdy Němci věnovali především lehké atletice, plavání a lyžování, a to zejména kvůli jejich brannému zaměření. Vysokou popularitu si zde ovšem udržel fotbal, i když v něm dle nacistů zpočátku vládly příliš liberální poměry a řada německých fotbalových klubů v Čechách a na Moravě musela být tzv. arizována. Toto proběhlo zvláště nešetrně např. v případě DFC Prag.⁵⁶

Od roku 1939 až do roku 1943 fungoval český sport v Protektorátu na celkem dobré úrovni, vznikala dokonce řada nových sportovních klubů. To bylo způsobeno i postupnou likvidací většiny tělovýchovných organizací. Část jejich členů následně buď přešla do stávajících, nebo se podílela na založení nových sportovních klubů.

Jenom ve fotbale bylo podle zprávy z počátku roku 1945 v Protektorátu Čechy a Morava registrováno 1987 klubů s 117 463 členy. Z toho bylo 99 047 dospělých a 18 416 dorostenců.⁵⁷ Tyto počty převyšovaly i údaje z předválečného období. Fotbal byl v Protektorátu řízen Českým fotbalovým svazem a nejvyšší soutěž se nazývala Českomoravská liga, které se uskutečnilo celkem 5 ročníků. Měla 12 účastníků, její poslední ročník 1943/1944 pak 14 účastníků. První čtyři ročníky vyhrála SK Slavia Praha, v jejichž řadách vynikali zejména Josef Bican a Vlastimil Kopecký. V posledním ročníku zvítězila bez jediné porážky AC Sparta Praha. Mezi další tehdejší nejlepší mužstva patřily SK Viktoria Plzeň, SK Pardubice, SK Baťa Zlín, SK Židenice, SK Prostějov, AFK Bohemia či SK Kladno. Kromě ligové soutěže a nižších soutěží se ještě odehrálo 5 ročníků Českého poháru. Konala se také střetnutí mezi týmy Čech a Moravy. Většinou v nich vítězil český tým. Např. v roce 1943 poměrně jasně 9 : 1 a 5 : 1. Obě utkání byla beznadějně vyprodaná. Říjnovému zápasu hranému na hřišti Sparty přihlíželo úctyhodných 30 000 diváků.⁵⁸

Co se týká německých fotbalových mužstev sídlících v Protektorátu Čechy a Morava, tak ta byla rozdělena do jednotlivých žup, jejichž organizace se ale měnila. Celkový vítěz tzv. A mistrovství Sudetské župy pak postupoval do závěrečných kol nejvyšší fotbalové pohárové soutěže Říše nazvané Tschammerpokal (O trofej vedoucího říšského sportu von Tschammer und Osten).

⁵⁵ K příležitosti vzniku této sportovní župy vydal prohlášení i samotný vedoucí říšského sportu von Tschammer und Osten. V něm se mimo jiné psalo: „... K zvelebení německého sportu v Protektorátu budou s účinností od 1. dubna 1943 v Čechách a na Moravě jsoucí německé sportovní kluby sdruženy ve sportovní župě Böhmen und Mähren NSRL. Příslušnost k jiným župám NSRL bude v tomto termínu zrušena. Sídlem správy sportovní župy Böhmen und Mähren NSRL je Praha...“

⁵⁶ KRÁL, L. (2006). *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: REPRO servis, s. 98 a 226.

⁵⁷ Národní politika, 24. 3. 1945.

⁵⁸ Národní politika, 24. 5. 1943 a 18. 10. 1943.

Také v případě ledního hokeje došlo k výraznému nárůstu počtu klubů a v nich registrovaných hráčů. V roce 1939 evidoval hokejový svaz v Čechách a na Moravě okolo 250 klubů a 5 000 hráčů. O dva roky později už evidoval téměř 500 klubů a více než 10 000 hráčů.⁵⁹ V poslední válečné zimě bylo v Čechách a na Moravě registrováno 870 klubů a 21 000 dospělých hráčů, kteří se tehdy věnovali druhému nejpopulárnějšímu sportu u nás. K tomu je nutné ještě připočíst skoro 4 000 dorostenců a 400 žáků.⁶⁰ V období Protektorátu Čechy a Morava se odehrálo celkem 5 ročníků tzv. Českomoravské ligy. Ta ale tehdy měla jen šest účastníků. Nejúspěšnějším klubem byl LTC Praha. Další úspěšné kluby tehdy byly I. ČLTK Praha, AC Sparta Praha, z mimopražských pak AC Stadion České Budějovice a SK Horácká Slavia Třebíč.

Během okupace zaznamenaly rozvoj i dříve ne tolik populární sportovní hry jako házená, volejbal či basketbal (ty tehdy ovšem striktně nazývané odbíjená a košíková). Z nich největšího rozmachu dosáhla házená. Jednalo se ovšem o naši národní variantu této hry nazývanou tenkrát česká házená. Zvýšil se jak zájem diváků, tak se i výrazně zvětšila členská základna. Na jejím počátku registroval házenkářský svaz v pěti župách 58 klubů s celkem 1 145 členy. Z toho bylo 622 mužů, 188 žen, 298 dorostenců a 27 dorostenek.⁶¹ Počet klubů a především hráčů však během okupace rychle narůstal. Velký příliv zájmu nastal zejména po zastavení činnosti Sokola a Orla. Nakonec v roce 1944 hrál házenou ve 13 župách rekordní počet celkem 22 156 házenkářů a házenkářek.⁶² Nejdůležitější házenkářskou soutěží bylo protektorátní mistrovství, které se hrálo každoročně od počátku okupace až do roku 1944. Kromě něj se hrála i řada různých menších turnajů. Největší zájem ale budila oficiální utkání Čechy – Morava.

Naopak tenis byl sportem, který během období nacistické okupace stagnoval. Bylo to způsobeno jednak tím, že tenis měl tehdy nálepku nákladného individuálního buržoazního sportu, navíc s příliš zjevnými kořeny v anglosaských zemích. Tenisové soutěže řídila Česká lawn – tenisová asociace a vrcholem sezony bylo vždy mistrovství Čech a Moravy. Nejlepším naším tenistou celého tohoto období byl Jaroslav Drobný (I. ČLTK Praha), který na tomto postu vystřídal Františka Cejnara (LTC Praha) a soupeřil o něj s Josefem Síbou (I. ČLTK). Mezi ženami vynikala Helena Straubeová.⁶³

V Protektorátu Čechy a Morava získávala každým rokem stále více nových přívrženců cyklistika. Kolo sloužilo nejenom jako levný a tehdy vlastně jediný dostupný individuální dopravní prostředek do práce a na výlety, ale značné pozornosti se těšily nejrůznější cyklistické závody. Cyklistické dění organizovala Česká ústřední jednota velocipedistů (ČÚJV), která každoročně pořádala protektorátní mistrovství

⁵⁹ STRÁNSKÝ, J., & ONDROUŠEK, K. (1999). *Historie československého a českého hokeje 1908–1999*. Praha: Vyšehrad, s. 15.

⁶⁰ BOŠÁK, E. et al. (1969). *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu I. Díl*. Praha: Olympia, s. 191.

⁶¹ Národní politika, 26. 5. 1939.

⁶² BOŠÁK, E. et al. (1969). *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu I. Díl*. Praha: Olympia, s. 102–103.

⁶³ Národní politika, 1. 7. 1940, 2. 7. 1940, 2. 9. 1941, 19. 9. 1941, 29. 9. 1941 a 15. 10. 1941, 13. 8. 1942, 22. 8. 1942, 15. 9. 1942, 15. 6. 1943, 19. 7. 1943, 19. 11. 1943 a 5. 1. 1945.

v silničních disciplínách, závodech do vrchu, dráhových disciplínách, od roku 1940 pak i v cyklokrosu, kolové a krasojízdě. V roce 1941 se cyklisté dokonce pustili do stavby cyklistické dráhy ve Strašnicích.⁶⁴ Přestože tato neměla příliš zdařilou konstrukci a pro málo zkušené jezdce byla až nebezpečná, pro vývoj naší dráhové cyklistiky mělo její otevření nesporný historický význam.⁶⁵

Populární byly i jednodenní distanční závody. V roce 1939 byly pořádány závody Praha – Pardubice (125 km) a Praha – České Budějovice – Praha. Ten byl náhradou za před válkou populární závod Praha – Karlovy Vary – Praha, jenž ovšem svojí délkou a náročností ještě překonal.⁶⁶ Silničním závodům a závodům do vrchu většinou kraloval Otakar Rozvoda z SK Slavia Praha. Na konci tohoto období se začal prosazovat mladičká Evžen Cihlář, který ale pak bohužel během květnového povstání zahynul.⁶⁷

Oblíbená byla za války i lehká atletika. Také v ní nemožnost mezinárodních atletických utkání založila tradici střetnutí Čechy – Morava. Ta byla velmi populární a oficiálních se konalo pět. Velkým počinem také bylo založení atletické ligy v roce 1941. Té se uskutečnily čtyři ročníky.⁶⁸ Vrcholem atletické sezony ale byla každoročně pořádaná mistrovství Protektorátu Čechy a Morava.

Nárůst zájmu zaznamenaly během války i plavecké sporty, které organizoval Český amatérský plavecký svaz (ČAPS). Nejsledovanější událostí plavecké sezony bylo vždy mistrovství Čech a Moravy. To se konalo pokaždé ve vrcholném létě, většinou na počátku srpna. V průběhu okupace se k tomuto mistrovství přidal druhý významný plavecký podnik, a to plavecká liga nejlepších klubů. I zde nemožnost srovnání se zahraniční konkurencí vedla k popularizaci plaveckých soubojů Čechy – Morava. Nejúspěšnějšími kluby v ženské i mužské kategorii tehdy byly ČPK Praha a KVS Brno. Ty ovšem v té době již neměly nejvážnější předválečnou konkurenci v podobě plavců Hagiboru Praha, či Makabi a Bar Kochba Brno.

Mezi populární sportovní odvětví patřil v Protektorátu i box (tenkrát rohování). I tehdy se stejně jako za I. republiky dělil na profesionální a amatérský. U nás málo četní profesionálové ale tehdy velmi trpěli tím, že s výjimkou začátku okupace nemohli boxovat v zahraničí. Vrcholem amatérského boxu bylo každoročně seniorské mistrovství Protektorátu Čechy a Morava v boxu jednotlivců a protektorátní klubové mistrovství, které později nahradila ligová soutěž českých a moravských boxerských klubů. K nejlepším z nich patřily BC Praha, SK Baťa Zlín a SK Olomouc Aso.⁶⁹ Populární byla i boxerská střetnutí Čechy – Morava, ve kterých se střídavě dařilo oběma stranám.

⁶⁴ Strašnická cyklistická dráha vybudovaná po obvodu fotbalového hřiště SK Viktorie Žižkov byla otevřena 7. září 1941. Její betonový ovál byl dlouhý 412 m, široký 6 m, a měl dvě zatáčky s klopením 22 °. Na této dráze závodili nejen sprinteři, stíhači a silničáři, ale byly zde pořádány i stíhací bodovací závody a závody za motorovými vodiči.

⁶⁵ BAKALÁŘ, R., CIHLÁŘ, J., & ČERNÝ, J. (1984). *Zlatá kniha cyklistiky*. Praha: Olympia, s. 90–91.

⁶⁶ Národní politika, 22. 5. 1939 a 10. 7. 1939.

⁶⁷ BAKALÁŘ, R., CIHLÁŘ, J., & ČERNÝ, J. (1984). *Zlatá kniha cyklistiky*. Praha: Olympia, s. 91.

⁶⁸ JIRKA, J. (1997). *Sto let královny*. Olomouc: Iris, s. 208–213.

⁶⁹ Národní politika, 3. 4. 1939, 31. 12. 1939, 15. 4. 1941, 12. 7. 1941, 30. 12. 1941, 13. 4. 1942, 13. 4. 1943, 3. 1. 1944, 14. 4. 1944 a 5. 1. 1945.

Během okupace patřil k tolerovaným odvětvím i dostihový sport. Tomu nacisté udělovali řadu výjimek a sami se velmi rádi chodili bavit na dostihová závodiště. I Češi se docházeli na závodiště s chutí odreagovat a zapomenout na válečné strasti. Popularita tohoto odvětví tak za okupace značně narostla.

Naopak lyžování, které patřilo před válkou k našim nejpopulárnějším sportovním odvětvím, za války jen živořilo a v její druhé části prakticky zaniklo. Již v prvních dvou letech okupace se potýkalo s nepříznivou situací, kdy se většina v předválečném období využívaných lyžařských středisek ležících v našich pohraničních horách stala součástí Říše a Češi je nemohli navštěvovat. O řadu horských chat tím přišly i lyžařské odbory Sokola. České lyžování tak mohlo využívat jen část Beskyd a malou část Šumavy a jinak se muselo spokojit s podhorskými terény ležícími v okolí Lomnice nad Popelkou, Turnova, České Třebové, Stach či Kdyně. Využívalo se ale i okolí Miličína, Senohrab, či Brna. Značnou a dosud trvající popularitu získalo okolí Nového Města na Moravě, kde byl pořádán dodnes populární závod O zlatou lyži Českomoravské vysočiny.

Na konci roku 1941 ale byla vydána vyhláška říšského protektora, která nařizovala v celém protektorátu povinné odvody lyží pro říšskou brannou moc. Tuto vyhlášku následovaly zákazy přepravy lyží ve vlacích i autobusech. To nejhorší ale přišlo v únoru roku 1942, kdy bylo výnosem ministerstva vnitra s okamžitou platností zakázáno „...*pořádat všechny závody a sportovní podniky lyžařské...*“⁷⁰ Lyžařskému svazu se sice podařilo prosadit malou změnu, kdy byly povolovány alespoň některé místní závody okresního významu, ale další omezení a zákazy lyžování následovaly. V důsledku zákazu propagace lyžařství zmizely z denního tisku a rozhlasu všechny lyžařské zprávy, včetně těch o aktuálním stavu sněhu na horách.⁷¹ Od sezony 1942/1943 se již v Protektorátu neuskutečnily žádné významnější lyžařské závody.

Mezi válkou značně postižená odvětví patřila i kanoistika a vodní turistika. Také do jejich vývoje nepříznivě zasáhlo okleštění II. republiky a Protektorátu o příhraniční oblasti a také různá úřední omezení, jako např. zákaz stanování. Naše kanoistika ale dokázala dále žít svým svébytným, byť skrovným životem. V omezené míře pokračovala ve své činnosti naše první úspěšná kanoistická generace. I ve válečných letech se podařilo uspořádat okolo patnácti závodů za sezonu. Nadále byly vedeny i mistrovské tabulky.⁷²

V době okupace došlo nejenom k rušení kanoistických odborů Sokola a Orla, ale hlavně zanikly všechny významné distanční kanoistické závody. Důvodem byly různé úřední zákazy a vyhlášky, komplikace s dopravou a také probíhající výstavba Štěchovické přehrady. Jediné povolené hromadnější akce mimo mistrovské a klubové závody byly v letech 1939–1941 tzv. turistické jízdy zdatnosti. Ty se konaly většinou na Sázavě a Vltavě na trase Týnec – Libřice. Po splnění mnoha podmínek byla nakonec

⁷⁰ NA Praha, Fond č. 505 – Svaz lyžařů republiky Československé, k. 14.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² KOHOUTEK, V., KÖSSL, J., SULC, J., & VACEK, V. (1982). 70. výročí založení organizované kanoistiky v ČSSR. Praha: ČUV ČSTV, s. 171–197.

turistická jízda zdatnosti pro rok 1942 povolena na Vltavě, a to jako rozloučení se Svatojánskými proudy před jejich zatopením vzdutím tehdy dokončované Štěchovické přehradu.⁷³

Asi největší ránu naší kanoistice a hlavně pak trampingu zasadil během války zábor velkého území mezi Vltavou a Sázavou německou brannou mocí. V tomto násilně vysídleném prostoru bylo totiž zřízeno velké cvičiště zbraní SS.⁷⁴ Jeho hranice procházela středem Vltavy a německé vojenské hlídky prakticky znemožnily sjíždění této partie řeky. Pražskou kanoistiku a vodní turistiku také citelně zasáhl německý zábor některých loděnic na Císařské louce.

Rozrůstáním válečného konfliktu a hlavně s jeho pro Německo stále více nepříznivým průběhem, se i českému sportu dařilo stále hůře. Vyhlášení totálního válečného nasazení (úsilí)⁷⁵ i v Protektorátu v srpnu 1944 pak znamenalo výrazné omezení všech oblastí českého ale i německého společenského a tím i sportovního života v Čechách a na Moravě.⁷⁶ Tyto restriktce, které zasáhly prakticky všechny oblasti života v Protektorátu, začaly platit od 1. září. V prohlášení o totálním nasazení týkajícím se oblasti sportu se mimo jiné můžeme dočíst toto: „...*Sport má sloužit výlučně jenom nezbytnému rozptýlení pracujícího obyvatelstva, aniž však pro sport bude ztracena třeba jedna pracovní hodina, anebo pořádáním sportovních podniků bude ještě více zatížena doprava. Proto je po dobu totálního válečného nasazení dovolen jenom tento sportovní provoz: 1) Podnikový sport; 2) Spolkový sport v sídle spolku o nedělích a svátcích, jakož i ve všedních dnech od 18. hodiny v místně omezeném rozsahu. Župní mistrovství, okrsková mistrovství, pohárové zápasy atd. se již nesmějí konat. Přátelské zápasy se sousedními kluby jsou dovoleny jenom mezi obcemi, které nejsou od sebe vzdáleny více než 30 km; 3) Soukromý sport o nedělích a svátcích, jakož i ve všedních dnech od 18. hodiny...*“⁷⁷

I přes všechna omezení se ale sportovní život úplně nezastavil a dál se konaly různé sportovní soutěže a utkání, ale jen menšího, místního rozsahu. Například ve fotbale se již na podzim 1944 nezačala hrát žádná soutěž, sehrané zápasy neměly patřičnou úroveň a sami hráči je také nebrali příliš vážně. Jednalo se spíše o tréninkové či exhibiční utkání.⁷⁸ Přesto však i na ně chodili diváci, a to v celkem slušném počtu. Například na zápas Sparty a Slavie jich přišlo 6 000 a i na další jich chodily tisíce.⁷⁹

⁷³ Tamtéž, s. 45.

⁷⁴ K vymezení rozsáhlého vojenského cvičiště zbraní SS Benešov (SS-Truppenübungsplatz Beneschau, později přejmenovaného na SS-Truppenübungsplatz Böhmen) došlo koncem roku 1941. Vlastní vysídlení a znepřístupnění tohoto rozsáhlého území pak proběhlo v letech 1942–1944.

⁷⁵ V samotném Německu nařídil Adolf Hitler totální mobilizaci Třetí říše již 13. 1. 1943. V české terminologii totální mobilizaci lidských a ekonomických zdrojů lépe vystihuje výraz totální válečné úsilí. Totální mobilizace je v češtině spíše chápána ve smyslu nuceného nasazení mladé generace na práci do Říše.

⁷⁶ Vláštní nařízení z 22. srpna 1944 č. 177/1944 sb., o zmocnění ministrů a vedoucích pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu k mimořádným opatřením k provedení totálního válečného nasazení.

⁷⁷ Národní politika, 1. 9. 1944.

⁷⁸ PETRŮ, K. (1946). *Dějiny československé kopané*. Praha: Národní Nakl. A. Pokorný, s. 803.

⁷⁹ Národní politika, 7. 11. 1944.

Od září 1944 přituhlo např. i v dříve značně tolerovaném dostihovém sportu. Neuskutečnila se Velká cena Prahy plánovaná na 24. září, která se měla stát největším podnikem v dostihové historii Protektorátu. Její dotace se měla rovnat celému milionu korun. Od této doby se dostihy konaly již jen jako výkonnostní zkoušky bez obecenstva. Na dráhu směli jen trenéři, majitelé koní, funkcionáři a novináři. Někteří nadšenci ale sledovali dostihy načerno, např. ze straně nad chuchelským závodištěm.⁸⁰

STRUČNÝ NÁSTIN VÝVOJE ŠKOLNÍ TĚLESNÉ VÝCHOVY AVZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ TĚLESNÉ VÝCHOVY V PROTEKTORÁTU

Školství II. republiky a také školství v Protektorátu Čechy a Morava přejalo organizační systém školství Československé republiky. I české školství ale muselo vychovávat českou mládež k loajálnímu postoji vůči Velkoněmecké říši a v duchu národně socialistické ideologie.

Školní tělesné výchově zde byla věnována po vzoru školství v nacistickém Německu zvýšená pozornost. To jednoznačně souviselo s branným významem tohoto předmětu. Počet jejích týdenních hodin byl zvýšen na čtyři a rozšířen byl i její obsah. Rovněž se stala na všech typech škol povinným předmětem. Tělovýchovné a sportovní korporace také měly povinnost za přiměřenou náhradu propůjčovat školám k jejímu vyučování tělocvičny, cvičiště, hřiště, plovárny a další vhodná zařízení.

Na druhou stranu však vycházelo jen velmi málo odborných tělovýchovných knih a příruček. Neutěšená situace byla i ve vydávání odborných tělovýchovných a pedagogických časopisů. Jako náhradu za ně se E. Moravcem vedené ministerstvo školství snažilo vnutit českým učitelům kolaborantský časopis *Vychovatel* v Čechách a na Moravě, který měl za úkol pomáhat při výchově české mládeže v nacistickém duchu. České učitelstvo však s jeho redakcí prakticky vůbec nespolupracovalo a příspěvky v něm byly hlavně překlady z němčiny.⁸¹

Zvláštní postavení pak měla tělesná výchova a sport v Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě založeném v roce 1942, ale prakticky fungujícím od jara 1943. Jednalo se o celoplošnou organizaci vzniklou na přání samotného Heydricha. Jejím hlavním účelem byla výchova české mládeže ve věku od 10 do 18 let v duchu nacionálně socialistických idejí.⁸² Z obsahového hlediska v něm získala nejvýznamnější postavení právě tělesná výchova a sport (tzv. II. pracovní skupina).⁸³ To bylo dáno i tím, že učitelé, kteří byli přinuceni pracovat v této organizaci ve funkcích referentů či vedoucích (a ve velké míře se jednalo právě o tělocvikáře), ochotně směřovali činnost k praktickým sportovním aktivitám, které přeci jenom nebylo nutno tolik zatěžovat jinak vyžadovaným ideologickým balastem.

⁸⁰ Národní politika, 3. 7. 1944 a 7. 8. 1944.

⁸¹ REITMAYER, L. (1972). *Dějiny školní tělesné výchovy v českých zemích*. Praha: SPN, s. 132.

⁸² K nutnosti založit Kuratorium se Heydrich vyjádřil v projevu předneseném 4. února 1942: „...Protože není možné dát zavřít všechny učitele, je třeba vytrhnout mládež z jejich vlivu a pokusit se vychovávat ji mimo školu. Nejlépe to půjde na poli sportu a tělovýchovy. Cílem je získat mládež pro velkoněmeckou říši...“

⁸³ II. pracovní skupina Kuratoria zahrnovala jednotlivá odvětví sportu, závodní sport a školení.

Kuratorium také organizovalo v nejrůznějších sportech jako v plavání, lehké atletice, košíkové, kopané, ledním hokeji, krasobruslení či rychlobruslení tzv. mistrovství mládeže. Výkony v něm někdy dosahovaly takových kvalit, že jim byla věnována velká pozornost i v denním tisku.⁸⁴ Obzvláště v košíkové si z hlediska úrovně hry některé zápasy při mistrovstvích mládeže nezažaly s ligovými se zápasy.⁸⁵ Finále tzv. Olympiády české mládeže v roce 1944 sledovalo na malém strahovském stadionu přes 20 000 diváků.⁸⁶

Mimořádný důraz byl kladen na fyzickou připravenost a odolnost německé mládeže žijící v Protektorátu. Pro chlapce ve věku 14–18 let bylo prakticky povinné členství v organizaci Hitlerjugend (Hitlerova mládež) a pro stejně staré dívky v organizaci Bund Deutscher Mädel (Liga německých dívek). Obdobné to bylo i v organizacích pro mladší děti Jungvolk (pro chlapce) a Jungmädel (pro dívky).

Neblahý osud potkal v Protektorátu spolu s ostatními českými vysokými školami i České vzdělávací kurzy pro učitelství tělocviku na středních školách Lékařských fakult Univerzity Karlovy a Masarykovy univerzity a také celou jedinečnou organizaci Vysokoškolský sport (VS). Ten musel po uzavření všech českých vysokých škol opustit Strakovu akademii a zabrány byly i jeho další objekty. Část jeho bývalých členů našla zpočátku azyl hlavně v sokolské organizaci a po jejím rozpuštění pak v Národním sportovním klubu (NSK).⁸⁷

Naopak v činnosti pokračoval Německý vzdělávací kurz pro učitelství tělocviku na středních školách při Lékařské fakultě Německé univerzity v Praze, přejmenované v létě roku 1939 na Deutsche Karls – Universität.⁸⁸ Ten byl přeměněn na Deutsche Hochschul – Institut für Leibesübungen (Německý vysokoškolský institut pro tělesná cvičení). Na kvalitě jeho fungování, stejně jako celé německé univerzity, se ovšem odrazil průběh války. Nejen studenti, ale i někteří vyučující museli postupně narukovat do německé armády, a proto byla výuka značně omezena. Odvedeným studentům také byla ve velkém rozsahu tolerována neúčast ve výuce. Případní zájemci o studium české národnosti měli na této univerzitě bez pardonu dodržovaný zákaz studia.⁸⁹

České učitelské ústavy, na které se zavření českých vysokých škol nevztahovalo, pokračovaly během války v činnosti. Na těch byli přes veškeré snahy o reformy učitelského vzdělávání, jež provázely prakticky celé meziválečné období, stále vzdělávání také učitelé tělesné výchovy obecných a měšťanských škol. Ve školním roce 1940/1941 ale nebyly kvůli nadbytku učitelského dorostu otevřeny jejich první a druhé studijní ročníky. Od školního roku 1941/1942 na nich bylo studium prodlouženo ze čtyř na pět let. Celkový počet učitelských ústavů v Protektorátu byl

⁸⁴ Národní politika, 5. 7. 1943, 13. 12. 1943, 3. 7. 1944 a 10. 7. 1944.

⁸⁵ Národní politika, 13. 12. 1943 a 14. 12. 1943.

⁸⁶ Národní politika, 10. 7. 1944.

⁸⁷ BĚLOHLÁVEK, J. et al. (2010). *100 let českého vysokoškolského sportu*. Praha: Olympia, s. 19–20.

⁸⁸ MÍŠKOVÁ, A. (1998). Německá univerzita za druhé světové války. In: Havránek, J., & Pousta, Z. (Ed.) *Dějiny Univerzity Karlovy IV* (pp. 213–231). Praha: Karolinum.

⁸⁹ Tamtéž.

ovšem redukován, nejvíce v letech 1941 a 1942.⁹⁰ Německých učitelských ústavů se rušení netýkalo. Většina z nich (mužských) ale zase trpěla nedostatkem studentů, zejména pak v posledních válečných letech.

ZÁVĚR

V po všech stránkách nelehké době trvání Protektorátu Čechy a Morava zde tvořily tělesná výchova a zejména sport nedílnou součást každodenního života. V hitlerovském Německu představovala tato oblast důležitou, velmi sledovanou a státem podporovanou složku jeho společenské nadstavby. Tyto zásady a řadu rysů TVS platných v Německu přenesli Němci i do Protektorátu. Organizační formy a i každodenní principy fungování TVS zde určovala okupační správa. Již měsíc po zřízení Protektorátu sestavil říšský sportovní vůdce Hans von Tschammer und Osten zprávu o uspořádání sportovního života v Protektorátu určenou Hlavnímu úřadu říšské bezpečnosti. V ní označil masové tělovýchovné organizace, které tvořily páteř prvorepublikového systému TVS, a zvláště pak Sokol za principiálně příliš národně zaměřené. Naopak podpořil existenci českého sportu jako ventilu národních citů, který odvádí pozornost obyvatelstva od politických záležitostí. Doporučil i jeho určitou samostatnost včetně omezených mezinárodních styků a dokonce zpočátku podporoval i sportovní utkání mezi Čechy a Němci. Němci se také pokoušeli implementovat do Protektorátu svůj systém podnikového sportu, ale ten se zde přes veškerou snahu u jeho českého obyvatelstva neujal.

Počáteční tolerance vůči českému sportu byla sice řadou opatření postupně omezována, přesto se sportovní život (ostatně nejenom on) v Protektorátu Čechy a Morava velmi výrazně lišil od poměrů v ostatních okupovaných zemích, zejména pak východoevropských.⁹¹ To platilo téměř absolutně až do podzimu 1939 a celkem dobře se českému sport dařilo (s výjimkou heydrichiády) do roku 1943. Vznikala dokonce řada nových sportovních klubů a v řadě odvětví se i výrazně zvětšila členská základna. S plnou válečnou realitou se český sport setkal až v roce 1944 a zejména pak

⁹⁰ V roce 1943 byly v Protektorátu otevřeny následující učitelské ústavy: dva mužské s českým vyučovacím jazykem (Praha a Plzeň), dva ženské s českým vyučovacím jazykem (Praha a Plzeň), devět koedukačních s českým vyučovacím jazykem (Brno, Hořovice, Chrudim, Jičín, Kroměříž, Kutná Hora, Nové Město na Moravě, Soběslav a Valašské Meziříčí), tři mužské s německým vyučovacím jazykem (Praha, Jihlava a Olomouc) a pět ženských s německým vyučovacím jazykem (Praha, Brno, Budějovice, Hradec Králové a Jindřichův Hradec).

⁹¹ Toto tvrzení nejlépe dokládá zpráva dvou příslušníků polského odbojového hnutí o jejich návštěvě protektorátu, kterou zaslali své exilové vládě. Ve zprávě je zmiňována i oblast sportu a odhlédneme-li od krátkodobých nebo místních výjimek, mají tyto postřehy polských odbojářů platnost pro převážnou část období okupace. Ve zprávě je uvedeno: „... Češi žijí v poměrech, které se od našich odlišují tak, že by nám mohly připadat až neskutečné, i když jsou pravdivé. Vysvětluje se to tím, že Češi neprošli vojenskou katastrofou a samostatnosti pozbyli pokojnou cestou. Životní podmínky jsou mimo jakoukoli pochybnost těžké a plny odříkání, přesto však daleko vzdáleny hrůz, ve kterých žijeme my... České sportovní kluby pořádají závody stejně jako před válkou a sportovní fanoušek chodí každou neděli na stadion, aby se tam rozohňoval výkony svých oblíbených sportovců...“ BRANDES, D. (1999). *Češi pod německým protektorátem. (Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945)*. Praha: Prostor, s. 332.

po vyhlášení totálního válečného úsilí v Protektorátu v srpnu tohoto roku. To způsobilo výrazné omezení všech oblastí českého, ale i německého společenského a také sportovního života v Čechách a na Moravě. Ten se sice úplně nezastavil, ale s předchozím stavem se to vůbec nedalo srovnat. Válečné měsíce roku 1945 pak již v podstatě znamenaly jen čekání na kýžený konec války, ale byly také obdobím, kdy začala jednání o nové poválečné organizační struktuře tělesné výchovy a sportu ve svobodném Československu.

Jak celkem správně odhadl již na jaře 1939 ve své zprávě Tschammer und Osten velké množství členů, ve své ideové základně národně orientovaných prvorepublikových tělovýchovných organizací, se zapojilo do odboje. Zjištění tohoto samozřejmě nebylo pro, ve svém oboru výkonnou, německou tajnou policii velkým problémem. K tomu samozřejmě přispěla i určitá naivita národa žijícího do té doby v demokratických poměrech na hony vzdálených praktikách nacistického represivního aparátu. Jednoznačný protifašistický postoj většiny tělovýchovných i skautských spolků tak vedl k jejich rozpuštění a k tvrdým postihům řady jejich členů. Nejvýznamnější byl sokolský odboj a Sokolové také přinesli v boji proti okupantům největší oběti.

Celkově můžeme říci, že tělesná výchova a zejména sport žily v období protektorátu dále svým svébytným životem v mantinelech, které jim vytýčila okupační správa. Sport byl pro český národ často jedinou vnitropolitickou oblastí života, kterou sledoval. Česká tělesná výchova a sport v Protektorátu se v žádném případě nestaly v masovém měřítku prostředkem kolaborace s okupační mocí. I v tomto kontextu bude toto období stále tvořit nedílnou a neopomenutelnou součást našich dějin TVS.

PRAMENY A LITERATURA

Archivní fondy

NA Praha, Fond č. 505 – Svaz lyžařů republiky Československé, k. 14.

SOA Třeboň, Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 812, č. rejstříku 601, zápisy z valných hromad Deutscher Fußball Klub Budweis.

Zákonné normy

Vládní nařízení z 22. srpna 1944 č. 177/1944 sb., o zmocnění ministrů a vedoucího pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu k mimořádným opatřením k provedení totálního válečného nasazení.

Periodika

Budweiser Zeitung, roč. 1939–1945 (květen).

Národní politika, roč. 1939–1945 (květen). List Národního souručenství.

Literatura

BAKALÁŘ, R., CIHLÁŘ, J., & ČERNÝ, J. (1984). *Zlatá kniha cyklistiky*. Praha: Olympia.

BĚLOHLÁVEK, J. et al. (2010). *100 let českého vysokoškolského sportu*. Praha: Olympia.

BOSÁK, E. et al. (1969). *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu I. Díl*. Praha: Olympia.

BRANDES, D. (1999). *Češi pod německým protektorátem. (Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945)*. Praha: Prostor.

GEBHART, J., & KUKLÍK, J. (1996). *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis.

HAVRÁNKOVÁ, H., HLADÍK, P., KOLÁŘ, F., & KÖSSL, J. (1999). *Český olympismus – 100 let*. Praha: Olympia.

- JIRKA, J. (1997). *Sto let královny*. Olomouc: Iris.
- KOHOUTEK, V., KÖSSL, J., ŠULC, J., & VACEK, V. (1982). *70. výročí založení organizované kanoistiky v ČSSR*. Praha: ČÚV ČSTV.
- KOLÁŘ, F. (2017). Ventil národních citů. In: Poláčková, A., & Kaška, V. (Ed.) *Protektorát 1939–1945* (pp. 117–119). Praha: Extra Publishing.
- KÖSSL, J. (1977). *Dějiny československého olympijského hnutí*. Praha: Olympia.
- KÖSSL, J., KRÁTKÝ, F., & MAREK, J. (2004). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia.
- KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., & WAIC, M. (2004). *Výbrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum.
- KRÁL, L. (2006). *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: Repro servis.
- KURAL, V. (1997). *Vlastenci proti okupaci*. Praha: Karolinum.
- LIŠKA, V. (2002). *Velké záhady protektorátu*. Olomouc: Fontána.
- LUH, A. (1988). *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik*. München: Oldenbourg.
- MACDONALD, C., & KAPLAN, J. (1995). *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich.
- MACHO, M. (1999). *Fotbal – vášně 20. století*. Praha: Brána.
- MÍŠKOVÁ, A. (1998). Německá univerzita za druhé světové války. In: Havránek, J., & Poustka, Z. (Ed.) *Dějiny Univerzity Karlovy IV* (pp. 213–231). Praha: Karolinum.
- PASÁK, T. (1997). *JUDr. Emil Hácha*. Praha: Horizont.
- PETRŮ, K. (1946). *Dějiny československé kopané*. Praha: Národní Nakl. A. Pokorný.
- PRŮCHA, V. et al. (2004). *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992. 1. díl období 1918–1945*. Brno: Doplněk.
- REITMAYER, L. (1972). *Dějiny školní tělesné výchovy v českých zemích*. Praha: SPN.
- STRÁNSKÝ, J., & ONDROUŠEK, K. (1999). *Historie československého a českého hokeje 1908–1999*. Praha: Vyšehrad.
- ŠPLÍCHAL, K. (1981). *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*. Praha: Olympia.
- ŠTUMBAUER, J. (1990). *Přehled československých dějin tělesné výchovy a sportu*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.
- ŠTUMBAUER, J. (2014). Übersicht der Entwicklung einzelner Strömungen der deutsche Körpererziehung in den Böhmischen Ländern. *Studia Kinanthropologica*, 15(2), 99–109.
- ŠTUMBAUER, J. (2014). *Dějiny německé tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny devatenáctého století do roku 1945*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
- ŠTUMBAUER, J. (2015). The contribution to the history of the Jewish physical education in the Czech Lands. *Acta Universitatis Carolinae Kinanthropologica*, 51(1), 27–40.
- VÁLKA, Z. (2004). *Brno pod hákovým křížem*. Olomouc: Votobia.
- WAIC, M. (2004). *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha: Univerzita Karlova.
- WAIC, M. (2012). *Byli jsme a budem*. Praha: Leman.

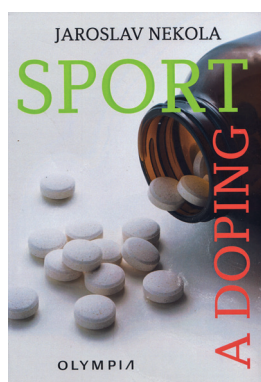
doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc.

JU PF KTVS, Na Sádkách 2/1, 370 05 České Budějovice

stumba@pf.jcu.cz

Recenze

Critical reviews
of professional
publications

SPORT A DOPING

SPORT AND DOPING

NEKOLA, J.

Praha: Olympia, 2018. 2. vyd. 200 s.
ISBN 978-80-7376-539-2

Publikace je zaměřena na problematiku dopingů ve sportu v celé šíři jeho společensko-ekonomických souvislostí. Zvláštní pozornost je věnována vrcholovému sportu na profesionální úrovni, jehož aktéři jsou vystaveni tlaku na podávání špičkových výkonů se všemi důsledky v oblasti osobnosti, sociálních vztahů, společenského prostředí, včetně reflexe ve sdělovacích prostředcích. Kromě vrcholového sportu je zmíněna i oblast sportu provozovaného na

rekreační úrovni v komerčních zařízeních, kde doping slouží ke zvýšení pocitu fyzické dokonalosti a psychické odolnosti. Jako doping jsou zneužívány různé léky s obsahem látek, které podle svého složení působí na určitou složku sportovního výkonu. V publikaci jsou látky a metody dopování řazeny podle Světového antidopingového kodexu s popisem jejich účinku na sportovní výkon a současně s výčtem jejich patologického působení na zdraví sportovců. Obsáhlá část publikace je věnována novým trendům v antidopingové politice, zejména způsobu uplatňování zákazu dopingů v organizovaném sportu. Důvody represe v boji proti dopingům jsou argumentovány jednak nutností udržet etické hodnoty sportu a jednak poukazem na ohrožení zdraví sportovců. Za tím účelem jsou na celosvětové úrovni ustaveny instituce a orgány, které stanovují jednotná pravidla vymezující práva a povinnosti účastníků sportu. Jde o instituce na vládní i nevládní úrovni, jejich kompetence, vydávané dokumenty a úkoly jednotlivých složek na mezinárodní a národní úrovni. Vzhledem k tomu, že sportovní prostředí je z hlediska uplatňování obecných principů práva určitou zvláštností, je právním aspektům boje proti dopingům a možnostem represe věnována pozornost v souladu s mezinárodně uznávanými a přijatými dohodami v jejich aktuální podobě.

Represe v boji proti dopingům je nutná, nikoliv však postačující podmínka jeho vyloučení ze sporu. Proto se publikace v poslední části zabývá také otázkami prevence, jejíž důležitou součástí je výchova, cílená na skupiny potenciálních nebo již aktivních sportovců. Zdůrazněna je koncepce v dopingové prevenci, zahrnující roli pedagoga, trenéra, lékaře, rodičů, zohlednění vývojových období sportovní kariéry a výběr vhodných prostředků a metod prevence. Přílohou

publikace je definice pojmů obsažených ve Světovém antidopingovém kodexu a Česká charta proti dopingu.

Publikace je rozšířeným vydáním z r. 2000 se zapracováním nových poznatků z výzkumů a nových skutečností obsažených v mezinárodních dokumentech od roku 2000, po současnost.

doc. PhDr. Jiří Suchý, Ph.D.

UK FTVS, J. Martího 31
162 52 Praha 6-Veleslavín
e-mail: email@jirisuchy.cz